

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΠΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΛΥΓΓΙΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΘΕΜΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

**Η ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΕΙΣ ΒΑΡΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ.
ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.**

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2014

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	2
Εισαγωγή: Κίνητρο και δομή εργασίας.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ Η (ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ) ΔΙΑΦΘΟΡΑ.....	6
1.1 Εισαγωγικά στοιχεία.....	6
1.2 Αποτελέσματα στην πολιτική εξουσία, τη διοίκηση και τα όργανα.....	6
1.3 Οικονομικά αποτελέσματα διαφθοράς.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ.....	10
2.1 Εισαγωγικά στοιχεία.....	10
2.1 Το φαινόμενο της διαφθοράς στον δημόσιο χώρο.....	10
2.2 Πολίτευμα και διαφθορά.....	13
2.3 Θεσμική ένδεια.....	14
2.5 Αντιμετώπιση διαφθοράς.....	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.....	22
3.1 Εισαγωγικά.....	22
3.2 Η παρούσα κατάσταση.....	23
3.3 Ιστορική αναδρομή του προβλήματος.....	28
3.4 Τα αίτια.....	31
3.5 Τα μέτρα για την ανάπτυξη.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ.....	37
4.1 Ιστορική αναδρομή της λογιστικής.....	37
4.2 Οι διακρίσεις της Λογιστικής.....	38
4.3 Χρηματοοικονομικές καταστάσεις.....	39
4.4 Οι βασικότερες αρχές των λογιστικών καταστάσεων.....	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ.....	42
5.1 Ο ορισμός και οι διακρίσεις της.....	42
5.2 Η δημιουργική λογιστική ως απάτη των τελευταίων χρόνων.....	43
5.3 Τα χαρακτηριστικά της λογιστικής απάτης.....	43
5.4 Τα κίνητρα της λογιστικής απάτης.....	44
5.5 Η λογιστική απάτη στην Ελλάδα.....	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: ΟΙ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΙ ΟΡΚΩΤΟΙ ΕΛΕΓΚΤΕΣ.....	47
6.1 Οι ανεξάρτητοι ορκωτοί ελεγκτές και το έργο τους.....	47
6.2 Η ευθύνη των ορκωτών λογιστών. Εσωτερικός κ εξωτερικός έλεγχος.....	47
6.3 Τρόποι αντιμετώπισης του φαινομένου της παραποίησης.....	50
6.4 Ο χρηματοοικονομικός ελεγκτής.....	52
6.5 Ιστορική αναδρομή στη νομοθεσία.....	54
6.6 Σύγχρονη πραγματικότητα στην νομοθεσία για την ευθύνη των ελεγκτή.....	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ: Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.....	59
7.1 Συχνότητα εμφάνισης και εύρος της απάτης στην σύγχρονη εποχή.....	59
7.2 Γενικοί ορισμοί.....	60
7.3 Παράγοντες που οδηγούν στην απάτη.....	61
7.4 Λόγοι που διαπράττεται η απάτη.....	62
7.5 Κατηγοριοποίηση Απάτης.....	66
7.6 Συγκεκριμένα είδη Απάτης.....	67
7.7 Σύντομη ιστορική αναδρομή του επαγγέλματος του ελεγκτή.....	68
Συμπεράσματα.....	71
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	73

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Μέσα από τις επόμενες γραμμές θα ήθελα να εκφράσω τις ειλικρινείς μου ευχαριστίες στον καθηγητή μου κ. Λυγγίτσο Αλέξανδρο που συνέβαλε με τη βοήθεια της στην επιτυχή ολοκλήρωση της πτυχιακής μου εργασίας. Θα ήθελα λοιπόν να ευχαριστήσω το εκπαιδευτικό και διοικητικό προσωπικό του ΤΕΙ Πελοποννήσου, τους υπόλοιπους καθηγητές του τμήματος καθώς τους φίλους και τους συμφοιτητές μου για τις γνώσεις και τις πλούσιες εμπειρίες που αποκόμισα στα χρόνια της φοιτητικής μας δραστηριότητας. Πάνω από όλους θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στην οικογένεια μου για την ενθάρρυνση, ηθική συμπαράσταση και οικονομική υποστήριξη που μου προσέφεραν όλα τα χρόνια των σπουδών μου.

Εισαγωγή: Κίνητρο και δομή εργασίας.

Η εποχή της οικονομικής κρίσης που διανύουμε έχει γεννήσει την ανάγκη διερεύνησης σε βάθος πολλών αρνητικών φαινομένων που έχουν απασχολήσει την Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Ένα εξ αυτών, και μάλιστα εξαιρετικά σημαντικό είναι το φαινόμενο της διαφθοράς και των επακόλουθων οικονομικών σκανδάλων που έχουν επιβαρύνει την λειτουργία της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας εν γένει.

Ο εσωτερικός έλεγχος συνιστά μία διαδικασία που σχετίζεται με έλεγχο και αποτίμηση των ενεργειών που πραγματοποιούνται εντός μιας επιχείρησης ή και εντός του κράτους γενικότερα. Ο εσωτερικός έλεγχος αποσκοπεί στην ανακάλυψη οικονομικών σκανδάλων του παρελθόντος, αλλά και στη συγκρότηση διαφόρων αρνητικών τάσεων εντός του οργανισμού (επιχείρησης/κράτους) και στην αποσόβηση πιθανών μελλοντικών κινδύνων.

Ως έννοια ο εσωτερικός έλεγχος διακρίνεται για το εύρος και το υψηλό επίπεδο των προσφερόμενων υπηρεσιών του. Συχνά όμως η άγνοια των διοικούντων, υπομονεύει την προσέγγιση και την σημασία που του αποδίδεται στο σύγχρονο επιχειρηματικό γίγνεσθαι. Το γεγονός αυτό τεκμηριώνει την μεγάλη έμφαση που καταλογίζεται στην οπτική της στρατηγικής αξιολόγησής του, ως αποτελεσματικό μέσο εκπλήρωσης και επίτευξης των επιχειρησιακών στόχων. Σήμερα, ο ρόλος που καλείται να διαδραματίσει ένα αποτελεσματικό σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου είναι τόσο από την πλευρά της πρόληψης των ενδοεπιχειρησιακών παραλείψεων και ατασταλιών όσο και απ' την οπτική της ελαχιστοποίησης των δυσμενών επιδράσεών τους στην οικονομική μονάδα και στους περιβάλλοντες φορείς της. Με βάση τα ανωτέρω, η παρούσα πτυχιακή εργασία αποσκοπεί στην μελέτη των τρόπων με τους οποίους λειτουργεί η έννοια του εσωτερικού ελέγχου του κράτους, με στόχο την ανακάλυψη και την αποσόβηση οικονομικών σκανδάλων.

Για να επιτύχει τον ανωτέρω σκοπό της, η εργασία θα ακολουθήσει μια συγκεκριμένη μεθοδολογία, που περιγράφεται κατωτέρω. Σε γενικές γραμμές, το γενικό πλαίσιο μιας έρευνας περιλαμβάνει την συλλογή δευτερογενών δεδομένων ή δεδομένων που έχουν δημιουργηθεί από κάποιον άλλο πλην του ερευνητή, χαρακτηριστικό παράδειγμα των οποίων είναι η βιβλιογραφία. Επίσης, η δευτερογενής έρευνα, ασχολείται με την συλλογή πληροφοριών που έχουν συγκεντρωθεί από κάποιον άλλο εκτός του ερευνητή και για κάποιο άλλο σκοπό, οι οποίες πληροφορίες όμως είναι απόλυτα απαραίτητες για την έρευνα.

Έτσι, εργαλείο δευτερογενούς έρευνας αποτελούν προγενέστερες ακαδημαϊκές μελέτες καθώς και βιβλιογραφίες που ασχολούνται με κάποιο συγκεκριμένο ζήτημα και μπορούν να δώσουν στον ερευνητή χρήσιμες πληροφορίες για το υπό διερεύνηση θέμα που ασχολείται.

Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκαν όλες οι πιθανές πηγές άντλησης πληροφοριών αναφορικά με τον κλάδο των οικονομικών σκανδάλων, της διαφθοράς και του εσωτερικού ελέγχου. Έτσι, στα επόμενα κεφάλαια του θεωρητικού μέρους της εργασίας θα παρουσιαστεί όλο το αναγκαίο θεωρητικό υπόβαθρο για να υποστηρίξει τον κεντρικό σκοπό της εργασίας.

Έτσι, στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας περιγράφεται η έννοια της (οικονομικής) διαφθοράς και τα σχετιζόμενα με αυτή οικονομικά σκάνδαλα που ταλανίζουν έναν οργανισμό.

Στο δεύτερο κεφάλαιο περιγράφονται οι πολιτικές προεκτάσεις της διαφθοράς, φαινόμενο το οποίο σχετίζεται άμεσα με οικονομικά σκάνδαλα στην Ελλάδα.

Κατόπιν, στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας αναλύεται η οικονομική κρίση, το ποιοι παράγοντες την προκάλεσαν και το πώς μπορούν να καταπολεμηθούν, κυρίως στη βάση χρήσης συστημάτων εσωτερικού ελέγχου.

Εν συνεχεία, στο τέταρτο κεφάλαιο εισάγεται η έννοια της λογιστικής Γενικά η Λογιστική καταγράφει όλα τα μεγέθη μιας επιχείρησης σε χρηματικές μονάδες. Σήμερα η λογιστική έχει υποστεί σοβαρές μεταβολές από την εφαρμογή των μηχανογραφημένων συστημάτων. Σκοπός αυτής της λογιστικής επιστήμης είναι να καταγραφούν όλες οι οικονομικές καταγραφές που αφορούν τους μετόχους. Επίσης σκοπός της λογιστικής είναι να αναλύσει τις πληροφορίες, ώστε να βοηθήσει την επιχείρηση και όλους αυτούς που συναλλάσσονται μαζί της να παίρνουν τις σωστές επιχειρηματικές αποφάσεις με αντικειμενικές εκτιμήσεις.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, περιγράφεται η δημιουργική λογιστική η οποία είναι πλέον ένα φαινόμενο το οποίο συναντάτε σε ευρεία κλίμακα αλλά παρ' όλα αυτά παραμένει μία δυσάρεστη και ανεπιθύμητη διαδικασία την οποία αν και όλοι θέλουν πολύ να τη απομακρύνουν, την υποστηρίζουν απλά και μόνο επειδή στηρίζει τα συμφέροντα τους.

Στο έκτο κεφάλαιο αναλύεται το έργο των ορκωτών λογιστών. Το έργο που καλείται να εκπληρώσει ο ορκωτός ελεγκτής είναι μεγάλο και δύσκολο. Αρχικά για να φτάσει στην τελική του άποψη επί των οικονομικών καταστάσεων θα πρέπει σε

πρώτο βαθμό να εξετάσει τα λογιστικά βιβλία και στοιχεία της επιχείρησης, αλλά και οποιαδήποτε πληροφορία που σχετίζεται με την σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων, ως προς την επάρκεια και την αξιοπιστία τους. Επίσης θα πρέπει να κρίνει και αν τα δεδομένα απεικονίζονται σωστά και ακριβοδίκαια στις οικονομικές καταστάσεις.

Στο έβδομο κεφάλαιο δίνονται βασικά χαρακτηριστικά της απάτης, καθώς και παραδείγματα, ενώ στο όγδοο περιγράφεται ο χρηματοοικονομικός ελεγκτής που έχει ως σκοπό να εξασφαλίσει πως τα αποτελέσματα που παρουσιάζει η κάθε εταιρία συμμορφώνονται με τις απαιτήσεις κάποιων γενικά αποδεκτών πρότυπων που εκδίδονται από σχετικούς οργανισμούς. Για την ακρίβεια όμως των στοιχείων που παρουσιάζονται από τις εκάστοτε ελεγχόμενες εταιρίες οι ελεγκτές, τις περισσότερες φορές εμπιστεύονται τις διοικήσεις και δεν προχωρούν σε ενδελεχή εξέταση. Τέλος, τα συμπεράσματα και η βιβλιογραφία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ Η (ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ) ΔΙΑΦΘΟΡΑ

1.1 Εισαγωγικά στοιχεία

Γενικά, διαφθορά είναι η κατάχρηση της εξουσίας από τους κυβερνητικούς ανώτερους υπαλλήλους κυβερνητικών δυνάμεων. Συνήθως η κατάχρηση έγκειται στην παράνομη, συνήθως μυστική, απόκτηση ιδιωτικής περιουσίας ή αποκόμιση κάποιου άλλου ιδιωτικού οφέλους. Η κατάχρηση της κυβερνητικής δύναμης για άλλους λόγους (μη-ιδιωτικούς), όπως η καταστολή των πολιτικών αντιπάλων και η βιαιότητα της αστυνομίας, δε θεωρείται διαφθορά.¹

Όλες οι μορφές κυβερνήσεων είναι ευαίσθητες στην διαφθορά και την πολιτική δωροδοκία. Οι μορφές διαφθοράς ποικίλλουν: περιλαμβάνουν τη δωροδοκία, τον εκβιασμό, το νεποτισμό, την υπεξαίρεση χρημάτων, την δωροληψία και την κατάχρηση. Ενώ η διαφθορά μπορεί να διευκολύνει την εγκληματική επιχειρηματικότητα όπως την εμπορία ναρκωτικών, τα «ξεπλυμένα» χρήματα, και την παράνομη διακίνηση προϊόντων, δεν περιορίζεται μονάχα σε κυβερνητικούς υπαλλήλους, αλλά επεκτείνεται και σε οργανώσεις που πραγματοποιούν εγκλήματα. Σε μερικά έθνη η διαφθορά είναι τόσο κοινή, που αναμένεται όταν αλληλεπιδρούν οι μικρές επιχειρήσεις ή οι απλοί πολίτες με τους κυβερνητικούς ανώτερους υπαλλήλους. Το αποτέλεσμα της πολιτικής διαφθοράς είναι η κλεπτομανία.

Η διαφθορά διαφέρει ανάλογα με τη χώρα ή την εξουσία. Ορισμένες πολιτικές πρακτικές χρηματοδότησης που είναι νόμιμες σε μια χώρα μπορούν να είναι παράνομες σε άλλη. Σε μερικές χώρες, οι κυβερνητικοί ανώτεροι υπάλληλοι έχουν τόσο ευρείες δυνάμεις, που τα όρια μεταξύ του νόμιμου και του παράνομου είναι αρκετά δύσκολο να ορισθούν.

1.2 Αποτελέσματα στην πολιτική εξουσία, τη διοίκηση και τα όργανα

Η διαφθορά θέτει ένα σοβαρό πλήγμα ανάπτυξης. Επί παραδείγματι, έχει ειπωθεί από παρόχους υπηρεσιών Internet ότι ο ΟΤΕ καθυστέρησε σκόπιμα τρία χρόνια την παροχή ADSL συνδέσεων Internet στην Ελλάδα, υποχρεώνοντας τους χρήστες να συνδέονται με dial-up συνδέσεις και να έχουν υψηλή χρέωση. Ο ΟΤΕ ισχυρίζεται ότι η καθυστέρηση οφειλόταν στην απουσία υποδομής, σε συνδυασμό με την ελληνική γραφειοκρατία.

¹ Δημόπουλος, Χ. (2005). Η Διαφθορά. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη. σελ:76

Μία άλλη σημαντικότερη συνέπεια της διαφθοράς είναι η καταστροφή του περιβάλλοντος. Υπάρχουν πλείστα παραδείγματα οικοπεδοποιήσεων και κομμένων περιοχών, αδιαφορία για την μόλυνση του περιβάλλοντος από βιομηχανίες, τεχνικές εταιρίες, κλπ., που οφείλονται στην απροθυμία ή την σκόπιμη καθυστέρηση εφαρμογής του νόμου από τους κρατικούς φορείς. Επίσης, στην υγεία δεν είναι λίγες οι φορές που καθυστερείται η εξυπηρέτηση ατόμων που δεν έχουν οικονομική άνεση στα δημόσια νοσοκομεία.

Στον πολιτικό βίο η διαφθορά υπονομεύει τη δημοκρατία και την καλή και σωστή διακυβέρνηση. Είναι πιθανό ακόμα να περιφρονούνται ή και να υπονομεύονται επίσημες διαδικασίες. Η δωροδοκία στις εκλογές και στους νομοθετικούς οργανισμούς μειώνει την υπευθυνότητα και αντιπροσώπευση στη χάραξη της πολιτικής πορείας. Η διαφθορά στο δικαστικό σύστημα συμβιβάζει το κράτος δικαίου και η διαφθορά στη δημόσια διοίκηση οδηγεί στην άδικη και άνιση παροχή υπηρεσιών. Γενικότερα, η διαφθορά διαβρώνει τη θεσμική ικανότητα της κυβέρνησης καθώς οι διαδικασίες της δεν λαμβάνονται υπόψη, οι πόροι μειώνονται σταδιακά, και τα δημόσια γραφεία αγοράζονται και πωλούνται. Συγχρόνως, η δωροδοκία υπονομεύει τη νομιμότητα της κυβέρνησης και τέτοιων δημοκρατικών αξιών όπως η εμπιστοσύνη και η ανοχή.²

Ταυτόχρονα, ακόμη και σε μέρη όπου η διαφθορά δεν υπάρχει (ή τουλάχιστον λέγεται ότι δεν υπάρχει), μερικά άτομα θα κάνουν τις ψεύτικες, αβάσιμες ή ανεύθυνες δαπάνες της δωροδοκίας για να υποστηρίξουν τις πολιτικές ή προσωπικές προκαταλήψεις και τις ημερήσιες διατάξεις τους. Μερικοί, στην πραγματικότητα, θα υποστήριζαν ότι οι δαπάνες ή οι αντίθετες δαπάνες της διαφθοράς έχουν γίνει υποκατάστατο της ενδελεχούς πολιτικής ανάλυσης. Επομένως, ο πολίτης πρέπει να είναι άγρυπνος ώστε να μπορεί να ξεχωρίσει την αποδεδειγμένη διαφθορά από τα πολιτικά παρακινούμενα κίνητρα της διαφθοράς.

1.3 Οικονομικά αποτελέσματα διαφθοράς

Η δωροδοκία υπονομεύει επίσης την οικονομική ανάπτυξη με την οικονομική ανεπάρκεια. Στον ιδιωτικό τομέα, η διαφθορά αυξάνει το κόστος της επιχείρησης

² Κέντρο Ανάπτυξης Ιδεών για την Ελλάδα του 21 ου αιώνα και Νικολοπούλου, Αλ., επιμ., (1998), Κράτος και Διαφθορά . Πρόλογος: Στ. Μάνος, Αθήνα: Ι. Σιδέρης, σελ: 47

μέσω της τιμής των παράνομων πληρωμών, το διοικητικό κόστος των ανωτέρων, καθώς και τον κίνδυνο αποκάλυψης παραβιασμένων συμφωνιών. Αν κάποια δωροδοκία αξίωσης μειώσει τις δαπάνες με την κοπή του κωλύματος, η διαθεσιμότητα των δωροδοκιών μπορεί επίσης να προτρέψει τους ανώτερους υπαλλήλους και να σχεδιαστούν νέοι κανόνες και νέες καθυστερήσεις. Όπου η δωροδοκία διογκώνει το κόστος της επιχείρησης, διαστρεβλώνει επίσης τον συγκεκριμένο τομέα, καθώς και όσες εταιρείες διασυνδέονται με αυτόν τον τομέα, καθώς και ο ανταγωνισμός και κατά κάποιον τρόπο έτσι στηρίζονται ανεπαρκείς εταιρείες ανεβάζοντας το κόστος.³

Η διαφθορά παράγει επίσης τις οικονομικές διαστρεβλώσεις στο δημόσιο τομέα, με την παρέκκλιση της δημόσιας επένδυσης στα δημόσια έργα, όπου οι δωροδοκίες και οι ανταποδόσεις είναι πιο συχνές. Οι ανώτεροι υπάλληλοι μπορούν να αυξήσουν την τεχνική πολυπλοκότητα των προγραμμάτων δημοσίου τομέα, για να κρύψουν ή να προετοιμάσουν το έδαφος για τέτοιες συναλλαγές, με συνέπεια περαιτέρω διαστρέβλωση των επενδύσεων. Η διαφθορά χαλαρώνει επίσης τη συμμόρφωση με την κατασκευή, περιβαλλοντική, ή άλλους κανονισμούς, μειώνει την ποιότητα των κυβερνητικών υπηρεσιών και της υποδομής, και αυξάνει τις δημοσιονομικές πιέσεις στην κυβέρνηση.

Οι οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι ένας από τους παράγοντες πίσω από τη διαφορετική οικονομική ανάπτυξη στην Αφρική και την Ασία είναι ότι στην Αφρική, η διαφθορά έχει λάβει πρώτιστα τη μορφή εξαγωγής χαμηλού μισθώματος με το οικονομικό κεφάλαιο που διακινείται στο εξωτερικό. Έπειτα, συχνά οι αφρικανικές δικτατορίες έχουν τους τραπεζικούς λογαριασμούς τους στην Ελβετία. Το πανεπιστήμιο των ερευνητών της Μασαχουσέτης (MIT) υπολόγισε ότι από το 1970 ως το 1996, η οικονομική κάμψη σε 30 χώρες στην περιοχή της Σαχάρας παρήγαγαν συνολικά 187 δισεκατομμύρια \$, υπερβαίνοντας τα εξωτερικά χρέη αυτών των χωρών. (τα αποτελέσματα που εκφράζονται στην κατασταλαμμένη ανάπτυξη, έχουν διαμορφωθεί θεωρητικά από τον οικονομολόγο Mancur Olson).

Στην περίπτωση της Αφρικής, ένας από τους παράγοντες για αυτήν την συμπεριφορά ήταν η πολιτική αστάθεια, και το γεγονός ότι οι νέες κυβερνήσεις δήμευαν συχνά τα διεφθαρμένα-αποκτηθέντα προτερήματα της προηγούμενης

³ Δημόπουλος, Χ. (2005). Η Διαφθορά. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη. σελ:78

κυβέρνησης. Αυτό ενθάρρυνε τους ανώτερους υπαλλήλους στο να κρύψουν τον πλούτο τους στο εξωτερικό, εξασφαλίζοντας την απροσιτότητα οποιασδήποτε μελλοντικής απαλλοτρίωσης από το εκάστοτε κράτος. Αντίθετα, οι διεφθαρμένες υπηρεσίες στην Ασία, όπως αυτή του κυβερνήτη της Ινδονησίας Haji Mohammad Suharto έχουν πάρει συχνά την μορφή περικοπών παντού (υπό την μορφή φιλοδωρημάτων), προβάλλοντας περισσότερους όρους για την ανάπτυξη μέσω μιας επενδυτικής υποδομής, του νόμου και της τάξης, κ.λπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

2.1 Εισαγωγικά στοιχεία

Η συγκέντρωση της όλης κρατικής εξουσίας στην κυβέρνηση και, ειδικότερα, στο πρόσωπο του πρωθυπουργού (αφού αυτός επιλέγει και αντικαθιστά τους υπουργούς) αποτελεί, για το κοινοβουλευτικό μας πολίτευμα, μια αντινομία. Η έλλειψη Θεσμικών αντίβαρων που να ελέγχουν αλλά, παράλληλα, να νομιμοποιούν τις κυβερνητικές πρωτοβουλίες συνιστά αδυναμία που παραλύει την κυβερνητική δράση. Εξαιτίας της έλλειψης αυτής, η κυβέρνηση αναγκάζεται να αναζητά εξωθεσμικά ερείσματα στα ΜΜΕ, σε εκδότες, κεφαλαιούχους κ.λπ. Αυτοί απαιτούν, ως αθέμιτο αντάλλαγμα, προνομιακές ευκαιρίες πλουτισμού, με την ανάθεση λ.χ. δημοσίων έργων και προμηθειών ή την εξασφάλιση μονοπωλίων ή απαλλαγών από φορολογικά βάρη. Έτσι καταλύεται η ισονομία και η διαφθορά εγκαθίσταται στον δημόσιο χώρο.⁴

Υπάρχει, επομένως, ανάγκη Θεσμικών αντίβαρων, δηλαδή οργάνων που, κατά την αρχή των checks and balances, θα ελέγχουν και θα αντισταθμίζουν την κυβερνητική εξουσία. Μόνον έτσι αυτή θα καταστεί ισόρροπη και δημοκρατικά νομιμοποιημένη, άρα ικανή να αντιμετωπίσει τα προβλήματα της εποχής μας, μεταξύ των οποίων και η κρατική διαφθορά. Το άρθρο ολοκληρώνεται με προτάσεις προς την κατεύθυνση αυτή [7][8].

2.1 Το φαινόμενο της διαφθοράς στον δημόσιο χώρο

Το γενικό χαρακτηριστικό κάθε οικονομικής διαφθοράς είναι η παρεμβολή στις συναλλαγές, με στόχο την εξασφάλιση παράνομου και παρασιτικού πλουτισμού. Οι πράξεις οικονομικής διαφθοράς συνδέονται κατά κανόνα με εγκλήματα, όπως, ιδίως, απειλές, εκβιάσεις, δωροδοκίες, παράβαση του νόμου περί μεσαζόντων, απάτες, απιστίες, πλαστογραφίες, υπεξαιρέσεις, καταχρήσεις. Ωστόσο, χαρακτήρα διαφθοράς έχουν επίσης πράξεις που -χωρίς να είναι εγκλήματα- αποσκοπούν στην εξασφάλιση αθέμιτου πλουτισμού μέσω ευνοιών, διευκολύνσεων ή εξυπηρητήσεων που παραβιάζουν την ισότητα.

⁴ Λάζος, Γ. (2005). Διαφθορά και Αντιδιαφθορά. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ:82.

Στο δημόσιο χώρο η διαφθορά εμφανίζει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά :

- α) σε αυτή μετέχουν κατά κανόνα πολιτικοί , κρατικοί ή δημόσιοι, γενικότερα, αξιωματούχοι ή και απλοί υπάλληλοι.
- β) δεν αφορά ιδιωτικές συναλλαγές αλλά ανάγεται στην κρατική δράση και στόχο έχει, συνήθως, την πρόσβαση σε ευκαιρίες πλουτισμού σε βάρος της δημόσιας περιουσίας.
- γ) οφείλεται, συνήθως, σε κακή οργάνωση της διοίκησης που ευνοεί την ανάπτυξη πελατειακών σχέσεων και την παρέμβαση πολιτικών παραγόντων και 'κομματαρχών'.
- δ) συνδυάζεται συχνά με την αφανή χρηματοδότηση κομμάτων για την αντιμετώπιση των εκλογικών, ιδίως, δαπανών και στοχεύει στην απόκτηση πολιτικής επιρροής που θα της επιτρέψει ευκολότερο, μεγαλύτερο και ασφαλέστερο πλουτισμό. Οργανωμένη ενίοτε σε κυκλώματα και δίκτυα , η διαφθορά στον δημόσιο χώρο μπορεί να διεισδύσει σε κρατικές υπηρεσίες και να φτάσει ακόμη και να επηρεάζει τομείς της κρατικής ή της δημόσιας, γενικότερα, δράσης, να ασκεί δηλαδή, μέσω αυτών, παραεξουσία.

Επίλεκτα πεδία διαφθοράς στον δημόσιο χώρο είναι οι δημόσιοι διαγωνισμοί, οι προμήθειες, τα δημόσια έργα, η βεβαίωση και είσπραξη φορολογικών εσόδων και ασφαλιστικών εισφορών, οι κρατικές επιδοτήσεις -ιδίως των κομμάτων και ημικρατικών επιχειρηματικών φορέων- οι κρατικές αποζημιώσεις, οι αναδοσμοί, η εκποίηση ή παραχώρηση εθνικής γης και άλλων περιουσιακών στοιχείων του δημοσίου, των ΟΤΑ, κ.λπ.

Για την ανάπτυξη διαφθοράς στον δημόσιο χώρο ευθύνονται σε μεγάλο βαθμό οι πολιτικοί, που δεν μεριμνούν για τον θεσμικό και πραγματικό διαχωρισμό της διοίκησης από το κόμμα και από τους ποικιλώνυμους 'παράγοντες' και κομματάρχες, επιφυλάσσοντας, αντίθετα, σε αυτούς ευκαιρίες επεμβάσεων, με ψηφοθηρικούς ή ανάλογους ευνοιοκρατικούς στόχους.⁵

Η αίσθηση της ασυδοσίας που χαρακτηρίζει ορισμένους υπουργούς οφείλεται και στην ειδική ρύθμιση της, δήθεν 'ευθύνης' των υπουργών, η οποία στην πραγματικότητα τους εξασφαλίζει το ακαταδίωκτο. Έτσι προάγεται η πολιτική διαφθορά. Διότι, καλυπτόμενοι από την αιγίδα του 'ανεύθυνου', καλλιεργούν ή ανέχονται την κακοδιαχείριση και τη διαπλοκή του δημοσίου με δίκτυα διαφθοράς. Η ευθύνη τους εκδηλώνεται όχι μόνο στον χώρο του κράτους, αλλά και των ΟΤΑ, των

⁵ Λάζος , Γ. (2005). Διαφθορά και Αντιδιαφθορά . Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ: 84

οργανισμών, ιδρυμάτων ή επιχειρήσεων του δημόσιου τομέα, αφού και στις περιοχές αυτές οφείλουν να ασκούν έλεγχο, αντ' αυτού δε συχνά έχουν συνεργήσει, με νομοθετικά ή διοικητικά μέτρα ή με την ανοχή τους, στην ανάπτυξη της διαφθοράς. Φαύλες τοποθετήσεις στελεχών ή προαγωγές υπαλλήλων, με κομματικά ή ευνοιοκρατικά κριτήρια, είναι μέρος της διαφθοράς αλλά και προετοιμάζουν την περαιτέρω διαφθορά στον δημόσιο τομέα.⁶

Αν δεν καταπολεμηθεί στα πρώτα στάδια, η διαφθορά εγκαθίσταται και ριζώνει. Αυτή που αρχικά δίνει την εντύπωση μικροδιαφθοράς, ασυντόνιστης και περιθωριακής, αν δεν παταχθεί, αναπτύσσεται, απλώνει σταδιακά τα πλοκάμια της και μεταλλάσσεται κατά κανόνα σε κυκλώματα και δίκτυα. Η δίψα για τον πλούτο και την ισχύ, αν δεν συναντήσει αποτελεσματική αντίσταση, γίνεται ακόρεστη. Και, όταν εξαπλωθεί, αυτοτροφοδοτείται. Διότι η διεύρυνση της παράνομης δράσης απαιτεί οργάνωση, συγκάλυψη, προσεταιρισμό συνενόχων και έτσι το κύκλωμα μεγαλώνει. Αυτοί που μετέχουν σε αυτό δεν μπορούν, και αν ακόμη το θελήσουν, να διακόψουν. Είναι δέσμοι της ανομίας στην οποία έχουν προσχωρήσει. Οι νομοταγείς πολίτες, ακόμη και τα άμεσα θύματα της εκμετάλλευσης και της απομύζησης, καταλήγει να θεωρούν τη διαφθορά δεδομένη.

Οι συνέπειες της διαφθοράς στον δημόσιο χώρο, ιδίως όταν αυτή γενικευτεί, είναι ολέθριες για τους Θεσμούς, για την οικονομία και για την κοινωνική ζωή:

α) Η νομιμότητα καταλύεται, οι Θεσμοί υπονομεύονται, τα δικαιώματα του ανθρώπου περιφρονούνται, οι μεσάζοντες διεισδύουν στις κρατικές υπηρεσίες, γίνονται συνήθειες πρακτικές. Η φαυλότητα και οι εκβιαστικές επεμβάσεις καταντούν καθεστώς.

β) Η ιδιωτική οικονομική δραστηριότητα δοκιμάζεται από την αβεβαιότητα, την παραοικονομία, την πελατοκρατία, τις αθέμιτες πιέσεις ή εκβιασμούς και την κακοδιοίκηση.

γ) Τα δημόσια έσοδα συρρικνώνονται. Η εθνική οικονομία απειλείται από την κατασπατάληση του δημόσιου πλούτου. Μεγάλα χρηματικά ποσά διακινούνται 'κάτω απ' το τραπέζι'!

δ) Η ατομική αρετή και το προσωπικό ήθος απαξιώνονται. Οι επιτήδριοι, οι καιροσκόποι και οι εκμεταλλευτές θεωρούνται έξυπνοι και επιτυχημένοι, ενώ οι

⁶ Μακρυδημήτρης, Α. (2002). 'Το Σύνταγμα και το κράτος: Ποιο κράτος χρειαζόμαστε σήμερα' στο Ελληνικό Ινστιτούτο Διοικητικών Επιστημών, Η Διοίκηση και το Σύνταγμα, Αθήνα: Αντ. Σάκκουλας, σελ: 97

νομοταγείς και έντιμοι κρίνονται ως ανίκανοι και αφελείς. Αυτή η ανατροπή κριτηρίων και αξιών καταλήγει σε κοινωνική διάβρωση.

2.2 Πολίτευμα και διαφθορά

Ένας μεταφορικός μάντας συνδέει την εξουσία με την κρατική διαφθορά. Δεν είναι άγνωστες περιπτώσεις διαφθοράς από τους ίδιους τους κατέχοντες την εξουσία για προσωπικό τους κέρδος (χρηματισμοί, προμήθειες, κ.λπ.).⁷

Συχνότερες, όμως, είναι οι περιπτώσεις όπου οι ασκούντες την εξουσία δεν επωφελούνται οι ίδιοι προσωπικά αλλά ευνοούν ή ανέχονται τη διαφθορά υπέρ άλλων, αποβλέποντας οι ίδιοι σε πολιτικά οφέλη ή στην αποτροπή πολιτικού κόστους. Πράγματι, κάποιοι πολιτικοί, όταν στερούνται επαρκών ερεισμάτων, για να τα αποκτήσουν ή να τα διευρύνουν, καταφεύγουν σε δύο κυρίως μεθοδεύσεις:

Πρώτον, δέχονται ή και αναζητούν στήριξη από εξωθεσμικά κέντρα επιρροής, όπως είναι ιδίως τα ΜΜΕ, εκδότες, επιχειρηματίες ή κεφαλαιούχοι, τα συνδικάτα, η εκκλησία. Όλοι αυτοί, όμως, απαιτούν αθέμιτα ανταλλάγματα, όπως άδειες μονοπωλιακής εκμετάλλευσης, προτίμηση κατά την ανάθεση δημόσιων έργων ή προμηθειών ή άλλες ευκαιρίες πλουτισμού ή προώθηση των σκοπών τους με εύνοιες. Καμιά φορά δε, αυτοί γίνονται τόσο ισχυροί ώστε κινούν από τα παρασκήνια τα νήματα της εξουσίας και χρησιμοποιούν πλέον αυτοί τους πολιτικούς για τη διεκπεραίωση των δικών τους συμφερόντων.

Δεύτερον, για να είναι αρεστοί στους ψηφοφόρους και να ενισχύσουν τη θέση τους, κάποιοι πολιτικοί καταφεύγουν σε φαύλα μέτρα, τάχα υπέρ του λαού ή για την αντιμετώπιση κοινωνικής τάχα ανάγκης. Τέτοια μέτρα είναι η αμνήστευση εγκλημάτων, η νομιμοποίηση παραβάσεων (αυθαίρετων κτισμάτων, καταπάτησης δημόσιων εκτάσεων, κ.λπ.), οι σκανδαλώδεις 'ευκολίες' προς ασυνεπείς και συστηματικούς κακοπληρωτές προκειμένου να εξοφλήσουν οφειλόμενους φόρους ή κοινωνικοασφαλιστικές εισφορές. Με τις 'χαριστικές' αυτές ρυθμίσεις η νομιμότητα και η ισονομία καταλύονται ενώ οι πολίτες που υπήρξαν συνεπείς αισθάνονται εμπαιζόμενοι και, καμιά φορά, παραδειγματίζονται.

⁷ Μακρυδημήτρης, Α. (2002). 'Το Σύνταγμα και το κράτος: Ποιο κράτος χρειαζόμαστε σήμερα' στο Ελληνικό Ινστιτούτο Διοικητικών Επιστημών, Η Διοίκηση και το Σύνταγμα, Αθήνα: Αντ. Σάκκουλας, σελ: 99

Η πρώτη, ως άνω, μορφή διαφθοράς είναι συνήθης στα αυταρχικά καθεστώτα όπου η έλλειψη λαϊκής νομιμοποιητικής βάσης ωθεί τους κατέχοντες την εξουσία στην αναζήτηση στήριξης από ισχυρούς παράγοντες ή ομάδες πραιτοριανών, από κρατικοδίαιτους επιχειρηματικούς κύκλους, έναντι αθέμιτων ανταλλαγμάτων σε βάρος του δημοσίου και του κοινωνικού συνόλου. Επωφελούμενοι του ρόλου τους, αυτοί γίνονται απαραίτητοι και απομυζούν τους εθνικούς πόρους. Τόσο οι κατέχοντες την εξουσία όσο και οι από αυτούς ευνοούμενοι αισθάνονται και, κατά κανόνα, είναι ασύδοτοι, αφού ο Τύπος και τα ΜΜΕ έχουν φιμωθεί, αντίδραση είναι πρακτικά αδύνατη και τα δικαστήρια βρίσκονται υπό έλεγχο. Και η δεύτερη, όμως, μορφή διαφθοράς παρατηρείται συχνά στα αυταρχικά καθεστώτα, με στόχο την εξαγορά της λαϊκής ανοχής. Η διαφθορά στα αυταρχικά καθεστώτα είναι, σε κάθε μορφή, εγγενής.⁸

Κρατική διαφθορά μπορεί όμως να εμφανιστεί και σε δημοκρατικά, κοινοβουλευτικά καθεστώτα. Σπάνια μεν εκεί όπου η δημοκρατία λειτουργεί ισόρροπα και βιώνεται πραγματικά από τους πολιτικούς και από το λαό, πυκνά όμως στις ανώριμες δημοκρατίες, όπου οι δημοκρατικές αξίες δεν εφαρμόζονται στην πράξη ή εφαρμόζονται περιστασιακά ή επιλεκτικά. Η ανωριμότητα μιας δημοκρατίας μπορεί να οφείλεται σε πολλούς λόγους: σε μεγάλες και παγιωμένες ανισότητες (ταξικές, περιουσιακές ή μορφωτικές), σε έλλειψη δημοκρατικής παράδοσης, σε εξωγενείς επιρροές κ.ά. Πρωτίστως όμως οφείλεται σε θεσμική ένδεια.

2.3 Θεσμική ένδεια

Η περιοδική διεξαγωγή εκλογών, οι συνεδριάσεις του κοινοβουλίου, οι διαξιφισμοί των κοινοβουλευτικών εκπροσώπων και οι κομματικοί ανταγωνισμοί παρέχουν το φαινόμενο δημοκρατικής διακυβέρνησης. Αυτά όμως, όπως και η τυπική διάκριση των τριών κρατικών λειτουργιών (νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαστικής), δεν είναι η ουσία της δημοκρατίας⁹.

Όταν η Βουλή υιοθετεί απαρεγκλίτως την κομματική γραμμή, ψηφίζοντας κάθε κυβερνητική επιλογή, όταν η διοίκηση εκτελεί πιστά την οποιαδήποτε 'Θέληση'

⁸ Pope, J. (2002). *Confronting Corruption: The elements of a national Integrity System*. Transparency International, σελ:32.

⁹ Pope, J. (2002). *Confronting Corruption: The elements of a national Integrity System*. Transparency International., σελ:34.

του οικείου υπουργού, όταν παντού λειτουργούν κομματικά κριτήρια, όταν υπάρχουν δυνατότητες επεμβάσεων ακόμη και στη δικαιοσύνη, η όλη κρατική εξουσία ανήκει στην κυβέρνηση και, συγκεκριμένα, στον αρχηγό του κόμματος που κυβερνά, τον πρωθυπουργό, αφού αυτός επιλέγει και αντικαθιστά τους υπουργούς του.¹⁰

Όταν η εξουσία δεν αντισταθμίζεται από θεσμοθετημένους ελεγκτικούς μηχανισμούς, το πολίτευμα στερείται δημοκρατικών εγγυήσεων, επομένως και ουσιαστικής νομιμοποίησης. Φέρει το στίγμα του ολοκληρωτισμού.

Η συγκέντρωση της κρατικής εξουσίας σε ένα όργανο αποτελεί στο κοινοβουλευτικό σύστημα αδυναμία. Διότι, ενώ η μονοκρατορία ενός προσώπου αρμόζει στη λογική του ολοκληρωτισμού, επειδή δεν υπάρχει αντιπολίτευση ούτε ανάγκη λαϊκής συναίνεσης ούτε πολιτικό κόστος, στον κοινοβουλευτισμό, αντίθετα, η συγκέντρωση εξουσίας σε έναν φορέα αποτελεί αντινομία, επειδή αυτός δεν είναι ανεξέλεγκτος αλλά δέσμιος των κανόνων του κοινοβουλευτισμού, επομένως την 'εξουσία του' αυτή δεν μπορεί να την ασκήσει. Καθώς βρίσκεται μόνος επί σκηνής και γίνεται ο επίλεκτος στόχος της αντιπολίτευσης, των ΜΜΕ και των άλλων κοινωνικών δυνάμεων, ενοχοποιείται ενώπιον του λαού για κάθε πολιτικό εγχείρημα, για κάθε δοκιμασία -ακόμη και για κάθε ατύχημα-, και το φάσμα του πολιτικού κόστους τον καθηλώνει.

Λόγω αυτής ακριβώς της αντινομίας ο αποκλειστικός φορέας της εξουσίας σε σύστημα κοινοβουλευτικό αναγκάζεται να δεχτεί ή και να αναζητήσει στήριξη από εξωθεσμικούς παράγοντες, οι οποίοι απαιτούν αθέμιτα ανταλλάγματα. Επιπλέον, για να εξασφαλίσει τη λαϊκή εύνοια καταφεύγει σε μεσσιανικά και λαϊκίστικα μέτρα παραπλάνησης του λαού και νομοθετικής τακτοποίησης κάθε εκτροπής, σε βάρος της νομιμότητας, της δημόσιας περιουσίας και του περιβάλλοντος. Η εξουσία παραδίδεται στη διαφθορά.

Σε ένα κράτος δικαίου θα έπρεπε κανονικά μεταξύ κρατικής εξουσίας και διαφθοράς να υπάρχει ένα χάσμα, μια ριζική, ασυμφιλίωτη αντιπαλότητα. Το κράτος δικαίου δεν ανέχεται τη διαφθορά. Οι επιμέρους κρατικές λειτουργίες, η 'νομοθετική', η 'εκτελεστική' και η 'δικαστική', μολονότι προβλέπονται στο Σύνταγμα

¹⁰ Κασιμάτης, Γ. (1999). Σύνταγματική Δικαιοσύνη. Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλας σελ. 45

μας ως 'χωριστές' (άρθρο 26), έχουν στην πραγματικότητα χάσει, σε μεγάλο βαθμό, την αυτοτέλειά τους¹¹.

Εδικότερα: ύστερα από την κατάργηση, με τη συνταγματική αναθεώρηση του 1986, των ρυθμιστικών εξουσιών του Προέδρου της Δημοκρατίας (άρθρο 35 του Συντάγματος), και την περιέλευσή τους στον πρωθυπουργό, το πολίτευμά μας έγινε πρωθυπουργοκεντρικό.

Η Βουλή, αφού δώσει στην κυβέρνηση ψήφο εμπιστοσύνης (άρθρα 84 συνδ. 38 παρ.1 του Συντάγματος), διατηρεί μεν την αρμοδιότητα : α) να ψηφίζει τους νόμους (άρθρα 26 παρ.1, 70 επ. και 76) και β) να ασκεί κοινοβουλευτικό έλεγχο (άρθρο 70 παρ.6 επ. του Συντάγματος) καθώς και να αίρει την εμπιστοσύνη της από την κυβέρνηση (άρθρα 84 συνδ. 38 παρ. 1 του Συντάγματος). Πλην όμως:

α) Η νομοθετική πρωτοβουλία ανήκει πρωτίστως στην Κυβέρνηση η οποία, κατ' ανεξάαιρετο σχεδόν κανόνα, ετοιμάζει και προωθεί τα νομοσχέδια στη Βουλή, όπου και ψηφίζονται από τη συμπαγή κυβερνητική πλειοψηφία. Και β) ο κοινοβουλευτικός έλεγχος σπανιότατα, ενόψει και των περιορισμών που προβλέπονται στο άρθρο 84 του Συντάγματος, καταλήγει σε πρόταση δυσπιστίας. Η τύχη άλλωστε μιας τέτοιας πρότασης είναι σχεδόν πάντοτε προδιαγεγραμμένη, δεδομένου ότι, για να ευδοκιμήσει, πρέπει να υπερψηφιστεί από την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών' (άρθρο 84 παρ.6 του Συντάγματος), πράγμα εξαιρετικά απίθανο αφού η κυβέρνηση, στο δικομματικό μας σύστημα, ελέγχει και επιτηρεί, με κομματικούς μηχανισμούς, τους βουλευτές της, αυτοί δε είναι έτσι κι αλλιώς απρόθυμοι να οδηγήσουν τη Βουλή σε πρόωρη διάλυση και να αποδυθούν σε προεκλογικό αγώνα.

Η διοίκηση υπόκειται, σύμφωνα και με το Σύνταγμα, στην κυβέρνηση, η οποία 'καθορίζει και κατευθύνει τη γενική πολιτική της χώρας', ενώ ο πρωθυπουργός 'εξασφαλίζει την ενότητα της κυβέρνησης και κατευθύνει τις ενέργειές της, καθώς και των δημόσιων γενικά υπηρεσιών, για την εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής' (άρθρο 82 παρ. 1-2 του Συντάγματος). Έτσι η διοίκηση δεν είναι παρά προέκταση της κυβέρνησης , δηλαδή, σε τελευταία ανάλυση, του εκάστοτε πρωθυπουργού.

Σε άλλα κοινοβουλευτικά συστήματα, με παράδοση και υψηλότερο πολιτικό φρόνημα, η διοίκηση, χάρη και των στην συνεργασία των στελεχών της και την κατάρτιση και ειδίκευση των υπαλλήλων της, διαθέτει πρωτοβουλία, ανθίσταται στις

¹¹ Βουλή των Ελλήνων (1997). Έκθεση της ειδικής μόνιμης επιτροπής θεσμών και διαφάνειας. Αθήνα : Βουλή των Ελλήνων.

κυβερνητικές επιλογές, όπου αυτό επιβάλλεται, συχνά μάλιστα επηρεάζει καίρια τις πολιτικές αποφάσεις. Πλην όμως στη χώρα μας οι πρωθυπουργοί και υπουργοί επεμβαίνουν, με κομματικά, συχνά, κριτήρια στο κάθε τι, δεν υπάρχει σταθερότητα ούτε πάγιο νομικό πλαίσιο των στελεχών, η δε κατάρτιση και υπευθυνότητα των υπαλλήλων, δεν αποτελεί τον κανόνα, με αποτέλεσμα οι αντιστάσεις της διοίκησης να είναι μικρές. Η συνταγματική διάταξη, σύμφωνα με την οποία η κυβερνητική πολιτική εφαρμόζεται 'μέσα στο πλαίσιο των νόμων', δεν μεταβάλλει τα πράγματα, αφού, όπως είδαμε, οι νόμοι συντάσσονται από την κυβέρνηση και ψηφίζονται από την κυβερνητική πλειοψηφία ¹²

Παρατηρείται, λοιπόν, μια ουσιαστική 'σύντηξη' όλων των κρατικών λειτουργιών που εκφράζουν την κρατική βούληση, σε μια ενιαία εξουσία: την κυβερνητική. Η δικαστική λειτουργία διατηρεί, βέβαια, κατά βάση, την εγγυημένη και κατοχυρωμένη από το Σύνταγμα ανεξαρτησία της (άρθρα 87 παρ.1-2, 90 παρ. 1-4, 88 παρ.1 εδ. τελ. και 4-5, 90 παρ.5 εδ. τελ., 87 παρ.3 και 91 και 99). Όμως τα δικαστήρια δεν εκφράζουν δική τους πολιτική βούληση. Εφαρμόζουν απλώς, με κάποια βέβαια περιθώρια ερμηνείας, τους νόμους που έχουν ψηφιστεί με κυβερνητική πρωτοβουλία. Επιπλέον, η παντοδύναμη κυβέρνηση δύσκολα ανέχεται την ελεγκτική και κυρωτική λειτουργία της Δικαιοσύνης. Και με διάφορες μεθοδεύσεις προσπαθεί να την περιορίζει ή να την κατευθύνει.

Συνήθειες πρακτικές είναι: α) οι ευκαιριακές νομοθετικές επεμβάσεις στη σύνθεση και στις αρμοδιότητες των οργάνων αυτοδιοίκησης της Δικαιοσύνης (του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου, της υπηρεσίας Επιθεώρησης, των προϊσταμένων των μεγάλων δικαστηρίων κ.λπ.)? β) η προαγωγή, χωρίς καμιά αιτιολόγηση και με κομματικά κατά κανόνα κριτήρια, των προέδρων και αντιπροέδρων των τριών ανώτατων δικαστηρίων, του εισαγγελέα του Αρείου Πάγου και των γενικών επιτρόπων του Ελεγκτικού Συνεδρίου και των Διοικητικών Δικαστηρίων, σύμφωνα με το άρθρο 90 παρ. 5 του Συντάγματος, αρμοδιότητα δια της οποίας είναι δυνατός ο επηρεασμός των εκάστοτε 'υποψηφίων', που ανέρχονται σε αρκετές δεκάδες ανώτατων δικαστικών λειτουργών, οι οποίοι και στελεχώνουν τα κορυφαία δικαστικά όργανα, γ) η εξασφάλιση διάφορων ευνοιών υπέρ εκείνων που εμφανίζονται ως 'συνεργάσιμοι, δ) η νομοθετική 'επίλυση' εκκρεμών υποθέσεων (παρά τις καταδίκες

¹² Οικονόμου, Κλ. (XXXX). Παθολογία της πολιτικής. Όψεις της διαφθοράς στο νεοελληνικό κράτος. Αθήνα: Παπαζήσης, σελ: 48

της χώρας μας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Στρασβούργου για την πρακτική αυτή της 'δικαιοδοτούσης Βουλής'), ε) η δημόσια μειωτική ή και περιφρονητική κριτική των μη αρεστών δικαστικών αποφάσεων, στ) η αυθαίρετη μη εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων, καίτοι δεσμευτικών για το δημόσιο, ζ) η διατήρηση των δικαστηρίων υπό απόλυτη οικονομική εξάρτηση από το υπουργείο Δικαιοσύνης, κ.ά.

Με τέτοια δεδομένα, μολονότι οι πλείστοι δικαστικοί λειτουργοί παραμένουν σταθερά αφοσιωμένοι στο έργο τους, ανεπηρέαστοι και αληθινά ανεξάρτητοι, η δικαστική λειτουργία, που θα μπορούσε να αποτελέσει τον αποτελεσματικότερο φραγμό κατά της διαφθοράς, τελεί υπό διαρκή σχεδόν υπονόμευση, με αποτέλεσμα να βρίσκεται καμιά φορά σε αδυναμία, σε κρίσιμες ιδίως υποθέσεις, να εκπληρώσει με επάρκεια και αποτελεσματικότητα την αποστολή της.

Άλλα όργανα, όπως οι, κατά τα άρθρα 19 παρ.2, 103 παρ.7, 9 Α εδ. β, 15 παρ.2 και 103 παρ.9 συνδ. 101 Α του Συντάγματος, ανεξάρτητες αρχές και η τοπική αυτοδιοίκηση, ελέγχονται βασικά από την κυβέρνηση, υπόκεινται σε νομοθετικούς περιορισμούς και, ενίοτε, επιρροές, οι δε αρμοδιότητές τους είναι περιορισμένες. Ούτε αντισταθμίζουν, έστω εν μέρει, ούτε ελέγχουν την κυβερνητική δράση [1].

Ο κοινοβουλευτικός έλεγχος, που, υπό το καθεστώς εναλλαγής των δύο πλειοψηφικών κομμάτων στην εξουσία, συνιστά ανασχετικό παράγοντα, ιδίως όταν συνδυάζεται με υποστήριξη της αντιπολίτευσης από ΜΜΕ με σημαντική επιρροή, αποτελεί μηχανισμό απλής πολιτικής πίεσης, χωρίς ελεγκτική εξουσία -δεν μπορεί, δηλαδή, να εμποδίσει κυβερνητικές ενέργειες, έστω και παράνομες. Άλλωστε, όταν η κρατική εξουσία είναι συγκεντρωμένη σε ένα πρόσωπο, ο κοινοβουλευτικός έλεγχος συχνά επιτείνει το φάσμα του πολιτικού κόστους και οδηγεί σε αναζήτηση εξωθεσμικών ερεισμάτων. Επιπλέον, υποθηκεύει την ελευθερία της αντιπολίτευσης, ως αυριανής κυβέρνησης, στα ΜΜΕ και στις άλλες εξωθεσμικές δυνάμεις που την ενίσχυσαν.¹³

Το συνδικαλιστικό και το φοιτητικό κίνημα, οι επαγγελματικοί σύλλογοι (δημοσιογράφων, πανεπιστημιακών, δικηγόρων κ.ά.), η εκκλησία και άλλοι

¹³ Οικονόμου, Κλ. (XXXX). Παθολογία της πολιτικής. Όψεις της διαφθοράς στο νεοελληνικό κράτος. Αθήνα: Παπαζήσης, σελ 49

παράγοντες δεν διαθέτουν δημοκρατική νομιμοποίηση, άρα δεν μπορούν να λειτουργήσουν ως αντίρροποι ή ελεγκτικοί θεσμοί.¹⁴

Περιορισμοί στη μονοκρατορία του πρωθυπουργού απορρέουν από την κοινοτική νομοθεσία, από τις αποφάσεις των δικαστηρίων και άλλων οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και από καταδικαστικές αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Στρασβούργου (ΕΔΔΑ), που δεσμεύουν τη χώρα μας. Οι περιορισμοί αυτοί είναι ασφαλώς χρήσιμοι για την πάταξη της διαφθοράς. Αφορούν, όμως, ορισμένα μόνο πεδία από εκείνα στα οποία η διαφθορά εμφανίζεται, και όχι τα σπουδαιότερα. Επιπλέον, δεν επηρεάζουν τη δομή του πολιτικού μας συστήματος, εξαιτίας της οποίας κυρίως, όπως είδαμε, ευνοείται η ανάπτυξη της διαφθοράς στον δημόσιο χώρο.

Η εποπτική αυτή περιδιάβαση μάς οδηγεί στο συμπέρασμα ότι από το πρωθυπουργοκεντρικό κοινοβουλευτικό μας σύστημα λείπουν Θεσμικά αντίβαρα που να ελέγχουν αλλά και να νομιμοποιούν την κρατική δράση. Έτσι, στη χώρα μας, όχι μόνο η αντιμετώπιση των μεγάλων οργανωτικών προβλημάτων (όπως η αναποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης, το ασφαλιστικό, το μεταναστευτικό, η εκπαίδευση, η αυθαίρετη δόμηση, κ.λπ.) καρκινοβατεί, αλλά επιπλέον η εξουσία αναγκάζεται να καταφεύγει σε εξωθεσμικά κέντρα ζητώντας πολιτική στήριξη, έναντι ανταλλαγμάτων, ενώ, παράλληλα, νομιμοποιεί τη διαφθορά, προωθώντας στη Βουλή διατάξεις για την αμνήστευση και κάλυψη κάθε παρανομίας καθώς και για την παροχή στους κακοπληρωτές αλληπάλληλων και σκανδαλωδών διευκολύνσεων, σε βάρος των συνεπών φορολογουμένων.

2.5 Αντιμετώπιση διαφθοράς

Για την αντιμετώπιση της διαφθοράς πρέπει, βεβαίως, να ληφθούν, με διακομματική συναίνεση, μέτρα νομοθετικά και διοικητικά ώστε να προστατευθεί αποτελεσματικά η δημόσια εν γένει περιουσία, οι δασικές εκτάσεις και ο αιγιαλός, να συνταχθεί επιτέλους κτηματολόγιο -για τις δημόσιες τουλάχιστον γαίες και για τις δασικές εκτάσεις-, να κατοχυρωθεί το αδιάβλητο των δημόσιων διαγωνισμών και να αποκλειστεί κάθε αθέμιτη μεθόδευση ή εύνοια κατά τη διακήρυξη και την ανάθεση

¹⁴ Βουλή των Ελλήνων (1997). Έκθεση της ειδικής μόνιμης επιτροπής θεσμών και διαφάνειας. Αθήνα : Βουλή των Ελλήνων.

κρατικών προμηθειών, μελετών και δημόσιων έργων και κατά τις προσλήψεις και προαγωγές σε όλο τον δημόσιο τομέα. Οι ισχύουσες διαδικασίες, έλεγχοι και άλλες διασφαλίσεις (Συνήγορος του Πολίτη, ΑΣΕΠ, υπηρεσίες αγορανομικού και φορολογικού ελέγχου, όπως το Σώμα Επιθεωρητών και Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης, κ.λπ.) κινούνται μεν προς τη σωστή κατεύθυνση αλλά έχουν περιορισμένο πεδίο δράσης και, σε κάποιες περιπτώσεις, είναι ανεπαρκείς.¹⁵

Πρέπει να γίνει αναδιάρθρωση εκείνων των υπηρεσιών στις οποίες παρατηρούνται σήμερα κρούσματα διαφθοράς. Να οργανωθεί συστηματική παρακολούθηση και διασταύρωση στοιχείων στις ευαίσθητες υπηρεσίες σχετικά με τις οικονομικές συναλλαγές και άδειες. Να περιοριστούν δραστικά οι περιπτώσεις ευρείας διακριτικής ευχέρειας, να διασφαλιστεί ο ελεύθερος και με ίσους όρους ανταγωνισμός υποψηφίων, να καθιερωθεί η διαφάνεια, για να περιοριστούν οι συμπαιγνίες και αθέμιτες συμπράξεις ή συνεννοήσεις, να προχωρήσει η ιδιωτικοποίηση -ιδίως στους τομείς όπου παρατηρείται σπατάλη, όπου γίνονται κομματικοί διορισμοί και όπου η διαχείριση προϋποθέτει επιχειρηματικές πρωτοβουλίες και επιχειρηματική ευελιξία. Να ενταθεί και να επιταχυνθεί ο πειθαρχικός έλεγχος σε όλους τους τομείς με τον περιορισμό των παρελκυστικών μεθοδεύσεων και υπεκφυγών.

Όμως αυτά θα προξενούσαν τόσες αντιδράσεις και θα συνεπάγονταν τέτοιο πολιτικό κόστος ώστε γρήγορα η κυβέρνηση, μη μπορώντας, στο συγκεντρωτικό μας σύστημα, να τις απορροφήσει, θα εγκατέλειπε την προσπάθεια. Για να παταχθεί η διαφθορά επιβάλλεται, επίσης, να επιχειρηθεί μια αποφασιστική εκστρατεία κατά της διαφθοράς στον δημόσιο χώρο, με ενημέρωση της κοινής γνώμης. Να αντιληφθούν όλοι τη σοβαρότητα και την έκταση του προβλήματος, με επισήμανση των κινδύνων, τόσο για την οικονομία και τις συναλλαγές, όσο και για τα δικαιώματα του ανθρώπου και τους θεσμούς στους οποίους στηρίζεται η νομιμότητα και η δημοκρατία.¹⁶

Η ενημέρωση αυτή πρέπει να γίνει με εγκυκλίους της κυβέρνησης και των εισαγγελικών αρχών, που να αποσταλούν προς όλες τις υπηρεσίες του δημόσιου τομέα, οικονομικές, πολεοδομικές, κοινωνικοασφαλιστικές, σώματα ασφαλείας, υπουργεία, κ.λπ., με δημοσιότητα, μέσω και του Τύπου και των ΜΜΕ και με την ειλικρινή και κατηγορηματική διακήρυξη ότι τα φαινόμενα διαφθοράς θα

¹⁵ Οικονόμου, Κλ. (XXXX). Παθολογία της πολιτικής. Όψεις της διαφθοράς στο νεοελληνικό κράτος. Αθήνα: Παπαζήσης, σελ 50

¹⁶ Οικονόμου, Κλ. (XXXX). Παθολογία της πολιτικής. Όψεις της διαφθοράς στο νεοελληνικό κράτος. Αθήνα: Παπαζήσης, σελ 51

πατάσσονται συστηματικά, χωρίς καμιά εκ των υστέρων νομιμοποίηση, και με πρόσκληση προς τις αρχές και τους πολίτες να μην τα ανέχονται και να τα καταγγέλλουν.

Όμως μια τέτοια εκστρατεία θα ξεσήκωνε τέτοιες αντιστάσεις και ιδίως θα προκαλούσε τόσο πολιτικό κόστος ώστε είναι αδύνατο να επιχειρηθεί όσο το πολιτικό μας σύστημα στερείται νομιμοποιητικών ερεισμάτων.

Το καλό παράδειγμα πρέπει να δοθεί από την κυβέρνηση και τα κόμματα. Οι πολιτικοί οφείλουν πρώτοι να απαρνηθούν τα αδικαιολόγητα προνόμια που σήμερα όχι απλώς απολαμβάνουν αλλά ολοένα επαυξάνουν. Οφείλουν να τηρούν απαρέγκλιτα τη νομιμότητα, να σέβονται και να εφαρμόζουν τις αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας και των λοιπών δικαστηρίων, τις οποίες σήμερα συχνά ονειδίζουν και αφήνουν ανεφάρμοστες, να κάνουν πράξη την κατά το άρθρο 16 παρ. 1 και 5 του Συντάγματος 'ακαδημαϊκή ελευθερία' των πανεπιστημιακών και την 'αυτοδιοίκηση' των πανεπιστημίων και άλλων ΑΕΙ. Να αφήσουν τη διοίκηση απερίσπαστη στο έργο της, χωρίς κομματικές ή μεροληπτικές επεμβάσεις, διότι πρωταρχική προϋπόθεση για την αντιμετώπιση της διαφθοράς είναι ο αποκομματισμός της. Να απέχουν από κάθε, οποιαδήποτε, παρέμβαση στις ανεξάρτητες αρχές και στον χώρο της Δικαιοσύνης. Να πάψει η ανοχή και η εκ των υστέρων νομιμοποίηση της ανομίας.

Πρωτίστως, πρέπει να αλλάξει ο νόμος περί ευθύνης υπουργών' και, κατά την προσεχή συνταγματική αναθεώρηση, να τροποποιηθεί ριζικά το συναφές άρθρο 86 του Συντάγματος που, μετά την πρόσφατη αναθεώρηση του 2001, αποτελεί ασπίδα ακαταδίωκτου, διαβατήριο για τη διαφθορά.

Πάντως η λήψη των νομοθετικών αυτών μέτρων, εκτός του ότι είναι ανέφικτη με τη σημερινή δομή της εξουσίας, δεν αρκεί. Διότι δεν θα την αλλάξει, δεν θα ενισχύσει το πολίτευμά μας με τους απαραίτητους θεσμούς, δεν θα το καταστεί λειτουργικό και αποτελεσματικό.

Για να γίνουν αυτά επιβάλλεται να εισαχθούν στο πολίτευμά μας τα Θεσμικά "αντίβαρα" που είναι, κατά την οργανωτική αρχή των checks and balances, αναγκαία. Ο ρόλος τους είναι: α) να αντισταθμίζουν την κυβερνητική εξουσία είτε μετέχοντας στη λήψη ορισμένων κυβερνητικών αποφάσεων είτε ασκώντας επ' αυτών έλεγχο νομιμότητας και β) να νομιμοποιούν, έτσι, την κυβερνητική εξουσία και τη δράση της, ώστε αυτή να γίνει αδιάβλητη και αποτελεσματική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

3.1 Εισαγωγικά

Την τελευταία δεκαετία η Ελλάδα εισήλθε σε μία κρίσιμη καμπή της σύγχρονης ιστορίας της, καθώς οι οικονομικές πολιτικές των τελευταίων δεκαετιών την έχουν οδηγήσει στα πρόθυρα της χρεοκοπίας. Η χρεοκοπία, ωστόσο, είναι δυνατόν να αποτραπεί και η Ελλάδα να επανέλθει σε τροχιά ανάπτυξης, με την προϋπόθεση ότι θα νομοθετηθούν και θα εφαρμοστούν με συνέπεια σημαντικές οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Για την επιτυχία αυτών των μεταρρυθμίσεων, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η κοινωνική συναίνεση. Συγκεκριμένα, χρειάζεται γενική ομοφωνία αναφορικά με τους λόγους για τους οποίους απαιτούνται μεταρρυθμίσεις καθώς και με τις συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις που πρέπει να εφαρμοστούν. Η συναίνεση όμως απουσιάζει από την παρούσα πολιτική σκηνή. Ορισμένοι αντιτίθενται στις μεταρρυθμίσεις στις οποίες έχει συμφωνήσει η Ελλάδα με τους δανειστές της, αναφέροντας ότι είναι άστοχες ή ότι σηματοδοτούν απώλεια της εθνικής κυριαρχίας. Κάποιοι άλλοι υπεραμύνονται των μεταρρυθμίσεων, υποστηρίζοντας, ωστόσο, ότι αποτελούν το τίμημα που πρέπει καταβληθεί για την αποφυγή της πτώχευσης, υπονοώντας έτσι ότι θα υποστήριζαν κάθε μεταρρύθμιση που θα απαιτούνταν από τους δανειστές της Ελλάδας.

Τέλος, ένα μεγάλο ποσοστό του κοινού παραμένει αβέβαιο σχετικά με το αν η Ελλάδα θα καταφέρει να ξεπεράσει την κρίση, και δεν γνωρίζει εάν και με ποιόν τρόπο θα συμβάλλουν οι μεταρρυθμίσεις του Μνημονίου στην επίτευξη αυτού του σκοπού. Αν δεν γίνουν κάποια βήματα έγκαιρα και προς την σωστή κατεύθυνση, είναι βέβαιο ότι η Ελλάδα θα χρεοκοπήσει και θα εισέλθει σε περίοδο βαθύτερης κρίσης. Επιπλέον, κάποιες μεταρρυθμίσεις είναι απαραίτητες όχι μόνο για την αποπληρωμή του χρέους αλλά και για την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και ευημερία της Ελλάδας. Ακόμη και αν το χρέος της Ελλάδας εξαφανιζόταν ως δια μαγείας, οι ίδιες μεταρρυθμίσεις θα απαιτούνταν· σε διαφορετική περίπτωση, η Ελλάδα θα αντιμετώπιζε και πάλι σύντομα νέο πρόβλημα χρέους. Με την παρούσα εργασία επιδιώκουμε φωτίσουμε τις πιο σκοτεινές πλευρές της οικονομικής κρίσης,

επεξηγώντας τα αίτια και τα μέτρα που απαιτούνται ώστε να ξεπεράσει η Ελλάδα την κρίση, και κάποια συμπεράσματα για το μέλλον.¹⁷

Για τον προσδιορισμό των απαραίτητων μεταρρυθμίσεων απαιτείται καταρχάς κατανόηση των αιτιών της κρίσης, τις οποίες και θα παρουσιάσουμε εκτενώς σε ξεχωριστό κεφάλαιο. Τέλος, θα επιχειρήσουμε να αναλύσουμε τα ζητήματα και να φωτίσουμε το πρόβλημα με τεκμηριωμένο αλλά απλό, άμεσα κατανοητό αλλά και επιστημονικά ακριβή τρόπο.

3.2 Η παρούσα κατάσταση

Το φαινόμενο της κρίσης είναι γνωστό σε όλους, ανεξάρτητα από το πόσο επηρεάζει την ζωή του καθενός, και τα τελευταία χρόνια έχει φτάσει σε απελπιστική κατάσταση. Το έλλειμμα και το χρέος των ελληνικών δημοσιονομικών αυξάνεται και προβλέπεται να φτάσει σε ανησυχητικά επίπεδα. Μια από τις σημαντικότερες συνέπειες της κρίσης της οικονομίας είναι η αύξηση της ανεργίας, η οποία έχει φτάσει σε διψήφιο αριθμό ενώ ανάμεσα στους νέους το ποσοστό των ανέργων ξεπερνά το 25%. Στοιχεία των τελευταίων μηνών δείχνουν την ύπαρξη μιας διαρθρωτικής αδυναμίας της ελληνικής οικονομίας να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας εντείνοντας την ανησυχία για το φαινόμενο. Μεγάλο μερίδιο της ευθύνης φέρει για αυτήν την κατάσταση η άθλια διαχείριση των οικονομικών, της ελληνικής δημοσιονομικής πολιτικής και του ασφαλιστικού αλλά και η παγκόσμια οικονομική κρίση.

Ωστόσο έντονος λόγος γίνεται για την πορεία που ακολούθησαν τα πακέτα στήριξης του κράτους προς τις τράπεζες, τα οποία θεωρήθηκαν περιορισμένα σε αριθμό και σε μέγεθος. Είναι κοινώς αποδεκτό ότι οι κρατικοί λειτουργοί δε φρόντισαν ώστε αυτά να διοχετευτούν από τις τράπεζες στις επιχειρήσεις και από εκεί στην κοινωνία. Εκτός αυτών, σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας (Στατιστική Υπηρεσία, Βιομηχανία, Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής, 2012), σχετικά με την πορεία της ελληνικής βιομηχανίας, δεν είναι μόνο η μείωση του τζίρου κατά 26,8% που προκαλεί έντονη ανησυχία, αλλά και ο πρόδρομος δείκτης των νέων παραγγελιών. Ο δείκτης αυτός σημείωσε πτώση κατά 36% και ο οποίος προοιωνίζει τον βαθμό απασχόλησης του παραγωγικού δυναμικού για τους

¹⁷ Πανηγυράκης Γ., 2001, «Σύγχρονη Διοικητική Δημοσίων Σχέσεων», Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα, σελ: 49

επόμενους μήνες και ο οποίος με τη σειρά του μας δίνει μια γεύση για ποια χειρότερα πρόκειται να δούμε στην αγορά εργασίας.

Σύμφωνα με τη μηνιαία έρευνα εργατικού δυναμικού της ΕΣΥΕ προκύπτει ότι η συνολική απασχόληση σημείωσε σημαντική πτώση κατά -1,3% σε ετήσια βάση τον περασμένο Μάιο. Η δε ανεργία εκτοξεύθηκε στο 8,5% του εργατικού δυναμικού, με τους ανέργους να αυξάνονται στις 420 χιλιάδες έναντι των 324 χιλιάδων που ήταν έναν ακριβώς χρόνο πριν.¹⁸

Τέλος, σύμφωνα με στοιχεία που δημοσιοποιήθηκαν από τον Τειρεσία (Τειρεσία, 2012) οι ακάλυπτες επιταγές και οι απλήρωτες συναλλαγματικές ξεπέρασαν τα δύο δισεκατομμύρια ευρώ από την αρχή του χρόνου. Πρόκειται για μία απειλή που κρέμεται πάνω από ολόκληρη την οικονομία μας. Ολη η αγορά δουλεύει με μεταχρονολογημένες επιταγές, οι οποίες λόγω της ύφεσης λειτουργούν ως αντίστροφη πυραμίδα. Δεν απειλούν μόνον εκείνον που τις εξέδωσε και ο οποίος σε περίπτωση μη κάλυψης τους είναι ούτως ή άλλως χαμένος. Απειλούν να τορπιλίσουν ακόμη και υγιείς επιχειρήσεις όταν αυτές σκάσουν στα χέρια τους. Πολλοί είναι οι επιχειρηματικοί φορείς που ο ένας μετά τον άλλον εκστομίζουν κραυγές αγωνίας, ζητώντας ελαστικότερα κριτήρια χρηματοδότησης από τον τραπεζικό τομέα για να ξεπεραστεί το πρόβλημα. Ένα πρόβλημα που δεν προέκυψε από το πουθενά. Ήταν αναμενόμενο από το φθινόπωρο κιόλας με την εμφάνιση των πρώτων στοιχείων που έδειχναν αύξηση των ακάλυπτων επιταγών με τα πρώιμα σημάδια της οικονομικής κρίσης. Τότε, μάλιστα, που αρμόδιοι κυβερνητικοί παράγοντες διαβεβαίωναν ότι η ελληνική οικονομία είναι ακόμη θωρακισμένη και ετοιμάζαν το περίφημο πακέτο στήριξης της πραγματικής οικονομίας των 28 δισ. ευρώ

Το χρέος και το έλλειμμα κάθε χρόνο, η κυβέρνηση έχει έσοδα, τα οποία προέρχονται π.χ. από φόρους, και δαπάνες, όπως π.χ. την καταβολή μισθών στους δημοσίους λειτουργούς. Αν οι δαπάνες υπερβαίνουν τα έσοδα, η κυβέρνηση σημειώνει έλλειμμα και πρέπει να προχωρήσει σε δανεισμό. Έτσι δημιουργείται χρέος. Επιπλέον, αν η κυβέρνηση έχει συσσωρεύσει χρέος από προηγούμενα έτη, κατά τα οποία λειτουργούσε σημειώνοντας έλλειμμα, το έλλειμμα κατά το τρέχον έτος αυξάνει περαιτέρω το χρέος. Πρέπει να τονίσουμε ότι η σχέση μεταξύ χρέους και ελλείμματος είναι αμφίδρομη: το έλλειμμα σε ένα δεδομένο έτος αυξάνει το χρέος που έχει συσσωρευτεί από τα προηγούμενα έτη αλλά και το συσσωρευμένο

¹⁸ Σφακιανάκης Μ.Κ, 1998, «Διοικητική κρίσεων», Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα, σελ: 76

χρέος των προηγούμενων ετών αυξάνει το έλλειμμα στο τρέχον έτος. Το δεύτερο συμβαίνει επειδή οι πληρωμές τόκων που αφορούν το χρέος, το οποίο έχει συσσωρευτεί από προηγούμενα έτη, αποτελούν δαπάνη κατά το τρέχον έτος και προστίθενται στο έλλειμμα αυτού του έτους. Σε κάθε δεκαετία αναφέρουμε το έλλειμμα, το οποίο εκφράζεται ως ποσοστό του μεγέθους της ελληνικής οικονομίας και υπολογίζεται κατά μέσο όρο στο διάστημα των δέκα ετών. Το μέγεθος της οικονομίας υπολογίζεται με βάση το ΑΕΠ, δηλαδή την συνολική αξία των αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται στην Ελλάδα (ΟΑΣΑ, Country statistical profile: Greece 2011-2012). Κατά τις δεκαετίες του 1960 και 1970, η κυβέρνηση ουσιαστικά ισοσκελίζε έσοδα και δαπάνες. Το έλλειμμα αυξήθηκε δραματικά κατά τη δεκαετία του 1980: οι δαπάνες υπερέβησαν τα έσοδα σε ποσοστό 8,1% του ΑΕΠ κατά μέσο όρο, κάθε χρόνο κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης δεκαετίας. Το έλλειμμα παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα κατά τις επόμενες δύο δεκαετίες.¹⁹

Τα υψηλά ελλείμματα στη δεκαετία του 1980 οδήγησαν σε δραματική αύξηση του χρέους: το χρέος αυξήθηκε από 26% επί του ΑΕΠ, το 1980, σε ποσοστό 71% επί του ΑΕΠ, το 1990. Το χρέος συνέχισε να αυξάνεται κατά τις επόμενες δύο δεκαετίες ως αποτέλεσμα των αυξημένων ελλειμμάτων, τα οποία βρίσκονταν σε υψηλά επίπεδα εν μέρει λόγω των πληρωμών τόκων επί του συσσωρευμένου χρέους (ΟΑΣΑ, Country statistical profile: Greece 2011-2012). Όπως παρατηρούμε στον παραπάνω πίνακα, η κατανάλωση αυξήθηκε σημαντικά κατά τη δεκαετία του 1980 ενώ οι επενδύσεις μειώθηκαν κατά το ίδιο περίπου ποσοστό, 8% επί του ΑΕΠ. Αυτό σημαίνει ότι οι Έλληνες πολίτες καταναλώναν περισσότερο, ενώ μικρότερο ποσοστό δαπανούνταν για παραγωγικές επενδύσεις, όπως π.χ. την κατασκευή εργοστασίων και αυτοκινητοδρόμων. Και τα δύο αυτά φαινόμενα οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στην δραματική αύξηση του δημοσίου χρέους κατά την δεκαετία του 1980 και στον τρόπο με τον οποίο δαπανήθηκαν από τις τότε κυβερνήσεις τα χρήματα που αντλήθηκαν από το δανεισμό. Πράγματι, το ποσοστό των χρημάτων που δαπανήθηκε σε παραγωγικές επενδύσεις, δηλ. δημόσια έργα υποδομής, δεν ξεπέρασε το 25% του συνόλου 8.

Το μεγαλύτερο μέρος των χρημάτων δαπανήθηκε για την αύξηση της μισθοδοσίας στον δημόσιο τομέα, δηλ. περισσότεροι δημόσιοι υπάλληλοι και υψηλότεροι μισθοί, καθώς και για την αύξηση των συνταξιοδοτικών δαπανών, δηλ.

¹⁹ Τηλικίδου – Στογιάννη Ι., Ph.D, 2004 «Η έρευνα του μάρκετινγκ», Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, σελ: 34

περισσότεροι συνταξιούχοι και υψηλότερες συντάξεις. Η αύξηση της κατανάλωσης οφείλεται στο γεγονός ότι οι παραλήπτες του κρατικού χρήματος αύξησαν την κατανάλωσή τους, λόγω των υψηλότερων εισοδημάτων τους. Οι επενδύσεις μειώθηκαν διότι υπήρχαν λιγότερα ιδιωτικά κεφάλαια για τη χρηματοδότησή τους. Πράγματι, η κυβέρνηση δανειζόταν πουλώντας ομόλογα στους Έλληνες πολίτες, οι οποίοι ουσιαστικά διαμοίραζαν τις αποταμιεύσεις τους μεταξύ ομολόγων που εκδίδονταν από την κυβέρνηση και ομολόγων ιδιωτικών επιχειρήσεων.²⁰

Ως εκ τούτου, σημειώθηκε μείωση των διαθέσιμων αποταμιεύσεων για τη χρηματοδότηση παραγωγικών επενδύσεων από ιδιωτικές επιχειρήσεις. Και δεδομένου ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των χρημάτων που αντλούσε η κυβέρνηση εκδίδοντας ομόλογα δεν δαπανούνταν σε δημόσια έργα υποδομής, το σύνολο των παραγωγικών επενδύσεων του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα μειώθηκε. 2010. Πως συσσωρεύτηκε το μεγάλο εξωτερικό χρέος και πως συνέβαλλε σε αυτό το δημόσιο χρέος; Μία χώρα συσσωρεύει εξωτερικό χρέος όταν η κυβέρνησή της ή ο ιδιωτικός τομέας, δηλαδή επιχειρήσεις και πολίτες, δανείζονται από ξένους. Στην περίπτωση της Ισπανίας, της οποίας το εξωτερικό χρέος βρίσκεται σε παρόμοιο υψηλό επίπεδο με της Ελλάδας, για ένα μεγάλο μέρος του δανεισμού ευθύνεται ο ιδιωτικός τομέας: Οι ισπανικές τράπεζες δανείζονταν από τράπεζες του εξωτερικού προκειμένου να παρέχουν δάνεια σε Ισπανούς πολίτες, οι οποίοι έπειτα αγόραζαν σπίτια σε υπέρογκες, όπως αποδείχτηκε εκ των υστέρων, τιμές. Στην περίπτωση της Ελλάδας, ο ιδιωτικός τομέας δεν δανείστηκε από το εξωτερικό: οι αποταμιεύσεις των Ελλήνων επαρκούσαν για την κάλυψη των δανείων προς τον ιδιωτικό τομέα. Αντί για αυτό, ο εξωτερικός δανεισμός πραγματοποιούνταν από την κυβέρνηση.

Πράγματι, το εξωτερικό δημόσιο χρέος της Ελλάδας, το οποίο ορίζεται ως το τμήμα του εξωτερικού χρέους που συσσωρεύεται από την κυβέρνηση, ανήλθε στο 89% επί του ΑΕΠ το 2009, ή στο 79% επί του συνολικού δημοσίου χρέους, όπως φαίνεται στον Πίνακα 2. Ως εκ τούτου, το εξωτερικό χρέος της Ελλάδας ουσιαστικά ταυτίζεται με το εξωτερικό δημόσιο χρέος της. Όταν μία χώρα δανείζεται από το εξωτερικό, καταναλώνει περισσότερο από ό,τι παράγει. Η επιπρόσθετη κατανάλωση προέρχεται από εισαγωγές, τις οποίες η χώρα μπορεί να αγοράσει από τους ξένους, χρησιμοποιώντας τα χρήματα με τα οποία δανείζεται από αυτούς.

²⁰ Τηλικίδου – Στογιάννη Ι., Ph.D, 2004 «Η έρευνα του μάρκετινγκ», Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα: 35

Στην Ελλάδα, λοιπόν, οι Έλληνες πολίτες καταναλώναν εισηγμένα αγαθά με τα χρήματα που δανειζόταν η κυβέρνησή τους από το εξωτερικό. Τα χρήματα του δανεισμού διοχετεύονταν από την κυβέρνηση στους πολίτες με διάφορους τρόπους, π.χ. μέσω των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων, των πληρωμών σε προμηθευτές του κράτους, των συντάξεων που καταβάλλονταν στους συνταξιούχους. Έτσι, λόγω των υψηλότερων εισοδημάτων τους, οι πολίτες καταναλώναν περισσότερο και στο σύνολό της η Ελλάδα καταναλώνει περισσότερο από ό,τι παρήγαγε.²¹

Πράγματι, η επιπλέον κατανάλωση και οι επενδύσεις προέρχονταν από εισαγωγές, οι οποίες ξεπερνούσαν τις εξαγωγές. Γενικότερα, το άθροισμα της κατανάλωσης και των επενδύσεων μείον το ΑΕΠ ισούται με μείον το εμπορικό ισοζύγιο, όπως επιβεβαιώνουν οι Πίνακες 3 και 4. Η Ελλάδα ήταν σε θέση να εισάγει περισσότερο από ό,τι εξήγαγε λόγω του εξωτερικού δανεισμού της. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, το ετήσιο ποσοστό δανεισμού ανερχόταν κατά μέσο όρο σε 4,1% επί του ΑΕΠ. Αν και αυτό το ποσοστό είναι υψηλό, αυξήθηκε ακόμη περισσότερο, προσεγγίζοντας το 10,2%, κατά τη δεκαετία του 2000. Και όπως ήταν αναμενόμενο, το εξωτερικό χρέος αυξήθηκε ραγδαία: ανήλθε από 42,7% επί του ΑΕΠ το 2000 σε ποσοστό 82,5% το 2009, (Βαγιανός, Δ. 2010). Ο Πίνακας 4 υποδεικνύει ότι ο εξωτερικός δανεισμός αυξήθηκε διότι η Ελλάδα πραγματοποιούσε εισαγωγές σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό σε σχέση με τις εξαγωγές της και διότι οι μεταβιβάσεις από το εξωτερικό μειώθηκαν.

Δύο είναι οι κύριοι παράγοντες που οδήγησαν στη μείωση των μεταβιβάσεων. Πρώτον, οι εισροές από την Ευρωπαϊκή Ένωση μειώθηκαν, καθώς εντάχθηκαν σε αυτήν φτωχότερες χώρες από την Ελλάδα και οι πόροι από τα πακέτα συνοχής ανακατανεμήθηκαν αναλόγως. Δεύτερον, η Ελλάδα υποχρεώθηκε να πληρώνει μεγαλύτερους τόκους στο αυξημένο εξωτερικό χρέος της. Εν ολίγοις, η Ελλάδα χρεώθηκε περαιτέρω στους ξένους κατά τη δεκαετία του 2000 διότι εισήγαγε ακόμη περισσότερο σε σύγκριση με τις εξαγωγές της, παρόλο που δεχόταν μικρότερες εισροές κεφαλαίου από την Ευρωπαϊκή Ένωση και παρόλο που ήταν ήδη χρεωμένη. Γιατί τόση ασωτία; Μέρος της απάντησης βρίσκεται στο γεγονός ότι οι επενδύσεις αυξήθηκαν κατά τη δεκαετία του 2000, όταν διοργανώθηκαν και οι Ολυμπιακοί Αγώνες. Αλλά ο κύριος λόγος ήταν ότι οι Έλληνες πολίτες εξέφρασαν μικρότερη

²¹ Σφακιανάκης Μ.Κ. 1998, «Διοικητική κρίσεων», Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα, σελ: 78

προθυμία αποταμίευσης κατά τη δεκαετία του 2000 καθώς τα επιτόκια ήταν χαμηλότερα και τα καταναλωτικά δάνεια των τραπεζών πιο άμεσα διαθέσιμα²².

3.3 Ιστορική αναδρομή του προβλήματος

Σήμερα η Ελλάδα βρίσκεται αντιμέτωπη με μια βαθιά οικονομική ύφεση που άρχισε στις ΗΠΑ ως χρηματοοικονομική κρίση το 2007 και οδήγησε σε μια παγκόσμια ύφεση που απειλεί τώρα πολλές υπερχρεωμένες χώρες της Ευρώπης. Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας να αναστείλει απότομα την χορήγηση δανείων προς τα αδύνατα κράτη σε μια τόσο κρίσιμη στιγμή για την παγκόσμια οικονομία αποτέλεσε τη σπίθα για μια πυρκαγιά που εξαπλώνεται σταδιακά σε όλες τις χώρες του Ευρωπαϊκού νότου . Στην πρώτη γραμμή βρίσκονται οι αποκαλούμενοι από διάφορους ευφάνταστους αρθρογράφους, ‘χοίροι’ (P.I.G.S.) ακρώνυμο που προέρχεται από τα αρχικά των χωρών Πορτογαλία, Ιρλανδία, Ελλάδα, και Ισπανία . Η τρόικα που αποτελείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τη Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) εφαρμόζει νεοφιλελεύθερες πολιτικές για την επίλυση προβλημάτων της Ελλάδας.

Αυτή η προσέγγιση θέτει ως αίτημα ότι μια ευρεία ποικιλία μέτρων, όπως η περικοπή των δημόσιων δαπανών, η μείωση των μισθών, και η αύξηση των φόρων, θα σταθεροποιήσει μακροπρόθεσμα την οικονομία. Αυτή η λύση δεν λειτουργεί στην Ελλάδα, και το πιο σημαντικό, τα στοιχεία προτείνουν ότι δεν έχει λειτουργήσει οπουδήποτε. Προκαλεί από ότι φαίνεται εκ των πραγμάτων ότι προκαλεί τα αντίθετα αποτελέσματα εμβαθύνοντας την κρίση. Κάτι πολύ παρόμοιο συνέβη κατά τη διάρκεια μεγάλου "κραχ" το 1929 στις ΗΠΑ, όταν σύμφωνα με τον John Kenneth Galbraith, το ανεξέλεγκτο χρηματιστήριο, οι συνήθειες ύποπτοι, Goldman Sachs, J.P.Morgan, κ.λπ., προκάλεσε την άνηση, κρίση και κάμψη, τις οποίες ο Joseph Schumpeter όρισε ως οικονομικοί κύκλους της κεφαλαιοκρατίας. Και τώρα όπως και τότε, οι διάσημοι οικονομολόγοι της εποχής απέτυχαν να προβλέψουν το "κραχ" και κόμπαζαν για τις μονίμως ανοδικές τιμές των μετοχών και για την άριστη πιστοληπτική ικανότητα πολλών τραπεζών λίγες μέρες πριν χρεοκοπήσουν.²³

²² Σφακιανάκης Μ.Κ, 1998, «Διοικητική κρίσεων», Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα, σελ: 79.

²³ Σφακιανάκης Μ.Κ, 1998, «Διοικητική κρίσεων», Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα, σελ: 80.

Η μεγάλη ύφεση των Η.Π.Α που ακολούθησε στο "κραχ" του 1929 υπερνικήθηκε με μια προστατευτική οικονομική πολιτική, την αποκαλούμενη κεϋνσιανής προσέγγιση, η οποία αύξησε τις δημόσιες δαπάνες και τα ποσοστά απασχόλησης, και επέβαλε αυστηρούς κανονισμούς στις τράπεζες. Δεν είναι απαραίτητο να πάει κάποιος τόσο πίσω στην ιστορία για να εντοπίσει την ανικανότητα των νεοφιλελεύθερων πολιτικών να ξεπερνούν τις οικονομικές κρίσεις. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα προσπάθησαν να εφαρμόσουν αυτές τις πολιτικές στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Ένα ευρύ φάσμα των αποκαλούμενων πολιτικών φιλελευθεροποίησης και ιδιωτικοποίησης πραγματοποιήθηκε σε πολλές χώρες της Λατινικής Αμερικής, της ανατολικής Ασίας και της Αφρικής, με την ελπίδα ότι θα επετύγγαναν οικονομική ανάπτυξη.²⁴

Η έκβαση ήτανε μια βάνανση εμβάθυνση της οικονομικής ύφεσης στις λατινοαμερικάνικες χώρες και αυτές της Αφρικής, ενώ κάποια επιτυχία επιτεύχθηκε στην ανατολική Ασία (Bordo, 1999). Το "Ασιατικό Θαύμα" χρησιμοποιήθηκε ως εμπειρικό στοιχείο από το ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα για να επιβεβαιώσει τη ραγισμένη συνταγή οικονομικής ανάπτυξης. Όμως, η ασιατική κρίση που άρχισε το 1997, τους απέδειξε λανθασμένους ακόμα μια φορά. Η «Επανεξέταση του ασιατικού θαύματος» (Stiglitz, 1996), είναι μια μελέτη που δημοσιεύθηκε από την Παγκόσμια Τράπεζα, που ακόμα σήμερα κτυπά το τύμπανο του νεοφιλελευθερισμού, στην οποία οι ίδιοι οι τεχνοκράτες που εφάρμοσαν αυτές τις πολιτικές αναγκάστηκαν τελικά να επανεξετάσουν την αξιοπιστία και τη χρησιμότητα των συνταγών τους. Ο νομπελίστας οικονομολόγος Joseph E. Stiglitz είχε υποστηρίξει ότι η αντίδραση του ΔΝΤ στην ασιατική κρίση ήταν καταστρεπτική: επιδείνωσε παρά βελτίωσε την κατάσταση.

Όπως στην περίπτωση της Ελλάδας σήμερα, το ΔΝΤ επέβαλε φορολογική αυστηρότητα, ένα φοβερό λάθος που καθυστέρησε την ανάκαμψη των ασιατικών οικονομιών. Γιατί, όμως, αυτές οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές που έχουν αποτύχει ευρέως σε πολλές χώρες, πολιτικές που περιθωριοποίησαν οργανισμούς όπως το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα, τώρα εφαρμόζονται στην Ελλάδα; Προφανώς επειδή κάποιοι πλουτίζουν από αυτό, εύκολα και γρήγορα και προφανώς επειδή προτιμούν να συνδιαλέγονται με υποτελή κράτη. Κατ' ουσίαν, αποτελεί πεποίθησή μου ότι το

ιμπεριαλιστικό και αποικιοκρατικό επεκτατικό οικονομικό μοντέλο συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας με κύριο όπλο το σύγχρονο τραπεζικό σύστημα.²⁵

Στην διεθνοποιημένη οικονομία στην οποία ζούμε, η ανικανότητα της Ελλάδας να εξυπηρετήσει τους εξωτερικούς πιστωτές της μπορεί να οδηγήσει στη συντριβή του παγκοσμίου χρηματοοικονομικού συστήματος. Κάποιος βέβαια θα αναρωτηθεί πώς είναι δυνατόν μια μικρή χώρα να μπορεί να προκαλέσει τέτοια καταστροφή. Οι πιστωτές της Ελλάδας είναι οι μεγαλύτερες τράπεζες στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ. Εάν η Ελλάδα δεν μπορέσει να πληρώσει ειδικά τις ευρωπαϊκές τράπεζες που κρατούν την πλειοψηφία του ελληνικού χρέους τότε αυτές θα καταρρεύσουν.

Από ότι φαίνεται μέχρι τώρα, η τρόικα που «συμβουλεύει» την Ελλάδα για το πώς θα υπερβεί την κρίση ενδιαφέρεται μόνο για την προστασία των συμφερόντων αυτών των μεγάλων τραπεζών και μετόχων τους. Πολλοί αναρωτιούνται επίσης γιατί οι έλληνες συμμορφώνονται με αυτές τις πολιτικές. Μια πιθανή απάντηση είναι ότι οι έλληνες πολιτικοί, που λαμβάνουν μηνιαίες αποδοχές μέχρι και 8.000 ευρώ αισθάνονται μετά βίας τον νυγμό της κρίσης, και χρησιμοποιούν το φόβο και την παραπληροφόρηση για κοινωνικό έλεγχο. Βέβαια δεν πρέπει να κατηγορήσουμε μόνο την τρόικα και τους έλληνες πολιτικούς. Τιμότητα και ευθύνη απαιτούνται. Η Ελλάδα και οι άνθρωποί της έχουν την ευθύνη επίσης.

Οι Έλληνες πολίτες ψήφισαν αυτούς τους διεφθαρμένους πολιτικούς που στη συνέχεια, υποκίνησαν την οικονομική άνθηση ενθαρρύνοντας τον ιδιωτικό και δημόσιο δανεισμό και την επενδυτική κερδοσκοπία. Εντούτοις, είναι αδικαιολόγητο να χρησιμοποιηθούν οι έλληνες ως αποδιοπομπαίοι τράγοι για αυτήν την κολοσσιαία καταστροφή. Η τρόικα ισοπεδώνει τη δημοκρατία της Ελλάδας. Ένας πρωθυπουργός μαριονέτα, ο οποίος δεν ψηφίστηκε για θέση που κρατά αυτήν την περίοδο, λαμβάνει τώρα τις αποφάσεις που θα έχουν επιπτώσεις για τις μελλοντικές γενιές (Κεσίδου Ε. 2012).

²⁵ Τηλικίδου – Στογιάννη Ι., Ph.D, 2004 «Η έρευνα του μάρκετινγκ», Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, σελ.37.

3.4 Τα αίτια

Η οικονομική κρίση της Ελλάδας που άρχισε πριν από 2 χρόνια έχει βαθιές ρίζες. Το πρόβλημα πολλοί λένε ότι ξεκινά από την κακή διαχείριση τις οικονομίας από τα 2 κόμματα που κυβέρνησαν την Ελλάδα εναλλάξ μετά την κατάρρευση της χούντας το 1974, χωρίς να σημαίνει πως τα υπόλοιπα κόμματα είναι άμοιρα ευθυνών. Γεγονός είναι ότι μέχρι το 2004 η χώρα κατάφερε να βρεθεί στις 29 περισσότερο ανεπτυγμένες χώρες του κόσμου Ποιος είναι άραγε ο βασικότερος λόγος της σημερινής κρίσης? Όπως ήταν φυσικό η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008 θα έφτανε και στην Ελλάδα όπως και έγινε μετά από ένα χρόνο, παρόλο που η Ελλάδα δεν είχε κάνει επενδύσεις στην Ισλανδία όπως πολλές άλλες χώρες.

Αλλά ας εξετάσουμε πιο βαθιά και περιληπτικά να προσπαθήσουμε να βρούμε τα αίτια αυτής της τραγικής κατάστασης που έχει φέρει την Ελλάδα στα πρόθυρα της πτώχευσης. Το πρόβλημα άρχισε το 1981 όπου η τότε κυβέρνηση πράγματι προσπάθησε και κατάφερε να μειώσει την ανεργία σε μεγάλα επίπεδα ακολουθώντας όμως την πολιτική της πρόσληψης στο δημόσιο τομέα και της πληρωμής τους με δανικά. Χιλιάδες κομματικά στελέχη και μη, προσλαμβάνονται σε όλες της δημόσιες υπηρεσίες του κράτους, πολιτική που βρήκε άξιους μιμητές σε όλου τους πολιτικούς χώρους. Μια τακτική γνωστή σε όλους μας από την εποχή της τουρκοκρατίας, το λεγόμενο ρουσφέτι, που συνεχίστηκε με απaráμιλλο ζήλο και από τα πρώτα κόμματα του νεοσύστατου Ελληνικού κράτους. Το ρουσφέτι είναι απλά ο διορισμός σε δημόσιες υπηρεσίες από στελέχη του κυβερνώντος κόμματος , ψηφοφόρων, συγγενών και φίλους τους.²⁶

Με μια μεσολάβηση όχι απαραίτητα από υπουργό αλλά ακόμα και από κάποιο κατώτερο στέλεχος του κόμματος μπορούσε κάποιος να διοριστεί μόνιμος η προσωρινός υπάλληλος οποιασδήποτε δημοσίας υπηρεσίας. Ένα άλλο αίτιο αυτής της κρίσης ήταν και πολιτική διαφθορά , και αδιαφάνεια των συναλλαγών, πράγμα που συμβαίνει σε πολλές χώρες με αναθέσεις μεγάλων οικονομικών έργων σε επιχειρηματίες, κυβερνητικούς φίλους και άλλους παράγοντες, που για την ανάθεση του έργου έδωσαν και δίνουν ακόμα μεγάλα χρηματικά ποσά κάτω από το τραπέζι στους μεσολαβητές κυβερνητικούς υπαλλήλους. Τα σκάνδαλα της πολιτικής

²⁶ Τηλικίδου – Στογιάννη Ι., Ph.D, 2004 «Η έρευνα του μάρκετινγκ», Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα: 36

διαφθοράς στην Ελλάδα αποτέλεσαν τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων τα τελευταία 30 χρόνια με αποπομπές ακόμα και υπουργών.

Δεν χρειάζεται φυσικά να αναφερθούμε εκτενώς στις υπέρογκες εξοπλιστικές δαπάνες που πραγματοποιήθηκαν με γνώμονα την ασφάλεια της χώρας και την ισορροπία δυνάμεων και κατέληξαν στην κατασπατάληση δημοσίου χρήματος για την αγορά ακρήστων και πανάκριβων όπλων. Αλλά ας περάσουμε σε ένα άλλο μεγάλο πρόβλημα που αποτελεί και ένα από τα κυριότερα αίτια της κρίσης, την φοροδιαφυγή.

Από την εποχή της ίδρυσης του ελληνικού κράτους η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα πάγιο καθεστώς στην Ελλάδα. Φυσικά η φοροδιαφυγή δεν γίνεται τόσο από την εργατική τάξη αλλά κυρίως από τα οικονομικά εύρωστα κοινωνικά στρώματα και ειδικότερα από επιχειρήσεις και επιχειρηματίες και επαγγελματίες όλων των κλάδων. Τα τελευταία 30 χρόνια χιλιάδες πολυτελείς βίλλες, κότερα, πολυτελή αυτοκίνητα γέμισαν την Ελλάδα από μια νέα γενιά νεόπλουτων. Παράνομες εξοχικές κατοικίες δημιουργήθηκαν σε δασικούς χώρους, παραλίες και αλλά δημόσια εδάφη σχεδόν ανεξέλεγκτα.

Η αλήθεια είναι ότι πολλές φορές το κράτος έστειλε τις μπουλντόζες να ξηλώσει τα παράνομα κτίσματα αλλά σε μικρό ποσοστό. Τεράστιες περιοχές απaráμιλλης φυσικής ομορφιάς του δημοσίου πλούτου πουλήθηκαν χωρίς διαφάνεια με μεσολαβήσεις ακόμα και μοναχών! (Βαγιανός, Δ. 2010). Ένα άλλο γεγονός που έχει συνεισφέρει στην κρίση ήταν και ο ανεξέλεγκτος δανεισμός από τις τράπεζες. Με την εμφάνιση της πιστωτικής κάρτας ο έλληνας άρχισε να ξοδεύει ανεξέλεγκτα από ψυγεία και κουζίνες μέχρι αυτοκίνητα πολυτελείας και σκάφη, σαν αποτέλεσμα δισεκατομμύρια χάθηκαν από αυτούς τους δανεισμούς εφόσον πολλοί αδυνατούσαν να πληρώσουν τις δόσεις. Χιλιάδες αυτοκίνητα και σπίτια κατασχέθηκαν από αδυναμία αποπληρωμής των δανείων²⁷.

Αλλά εκτός από την εσωτερική κακοδιαχείριση της οικονομίας ας μην ξεχνάμε και ένα άλλο βασικότερο αίτιο της σημερινής κρίσης που έχει πλήξει την Ελλάδα και άλλα ευρωπαϊκά κράτη όπως την Πορτογαλία , Ισπανία και Πορτογαλία είναι και η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας. Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης έπληξε την Ελλάδα όπου πολλές επιτηρήσεις τοπικές και ξένες προτίμησαν

²⁷ Τηλικίδου – Στογιάννη Ι., Ph.D, 2004 «Η έρευνα του μάρκετινγκ», Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα: 38

επενδύσεις σε φτηνές αγορές στις χώρες με φτηνό εργατικό δυναμικό, παρόλο που ο μέσος μισθός στην Ελλάδα είναι από τους χαμηλότερους στην δυτική Ευρώπη. Πολλοί έλληνες επιχειρηματίες έφτιαξαν εργοστάσια στις βαλκανικές χώρες και χιλιάδες τοπικές επιχειρήσεις έκλεισαν.

Η ελληνική ναυτιλία και ο ελληνικός εμπορικός στόλος που κάποτε ήταν ο κυριότερος κλάδος εισαγωγής συναλλάγματος της Ελλάδας σήμερα να μεν εξακολουθεί να είναι από τους μεγαλύτερους στον κόσμο αλλά τα περισσότερα πλοία είναι κάτω από “φτηνές σημαίες” με το 90% περίπου των πληρωμάτων να αποτελείται από ξένους, κυρίως από την Ασία και τα κράτη της ανατολικής Ευρώπης, (Fafaliou, I 2006). Δεν θα ξεχάσουμε όμως να αναφέρουμε και τις επιπτώσεις την ΕΕ στην ελληνική αγροτική κυρίως οικονομία, όπως για παράδειγμα την επιδότηση για κλείσιμο του εργοστασίου παράγωγης ζάχαρης στη Λάρισα.. Δεν θα ξεχάσουμε βέβαια τις επιδοτήσεις της ΕΕ προς την Ελλάδα, αλλά και πολλοί κοινοτικοί όροι εξαγωγών σε πολλά είδη προϊόντων ήταν αρνητικοί για τον Έλληνα παράγωγο, ποιος ξεχνάει άλλωστε το θάψιμο χιλιάδων τόνων φρούτων. Ένας άλλος κλάδος της αγροτικής οικονομίας που έχει πληγεί ανεπανάληπτα τα τελευταία χρόνια με τους διάφορους νόμους περί προστασίας του θαλασσιού πλούτου είναι και η αλιεία.²⁸

3.5 Τα μέτρα για την ανάπτυξη

Αναμφίβολα, η κρίση αυτή επηρεάζει και επιβαρύνει άμεσα και την ελληνική οικονομία, αναδεικνύοντας τις χρόνιες και διαρθρωτικές αδυναμίες της και παράλληλα τις βραχυχρόνιες επιπτώσεις, όπως αυτές ενσωματώνονται στα στοιχεία εκτέλεσης του προϋπολογισμού. Σε αυτή τη δυσμενή για την χώρα συγκυρία, η ελληνική κυβέρνηση, εξαντλώντας και αξιοποιώντας όλες τις διαθέσιμες επιλογές και βαθμούς ελευθερίας, πρέπει να αναλάβει κάποιες διορθωτικές, στοχευμένες, πρωτοβουλίες με στόχο:

1. Την ενίσχυση της ρευστότητας της οικονομίας με την ενίσχυση των πιστωτικών ιδρυμάτων και με την επιτάχυνση της χρηματοδότησης από το Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων. Σημαντικός είναι ο ρόλος της Ε.Ε. και των μηχανισμών σταθεροποίησης που επικαλείται.

²⁸ Σφακιανάκης Μ.Κ., 1998, «Διοικητική κρίσεων», Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα, σελ: 83.

2. Την εγγύηση των καταθέσεων των αποταμιευτών, την προστασία των δανειοληπτών, τη στήριξη των επιχειρήσεων με τη χρηματοδοτική εγγύησή τους.

3. Την ενίσχυση κλάδων και τομέων που πλήττονται περισσότερο από την κρίση όπως είναι ο αγροτικός τομέας και οι κλάδοι του τουρισμού, της οικοδομής και της εμπορίας αυτοκινήτων.

4. Τη διανομή σημαντικού κοινωνικού μερίσματος με τις αυξημένες δαπάνες και τις πρόσθετες πιστώσεις για την κοινωνική προστασία, την ενίσχυση των εσόδων με παρεμβάσεις σε τομείς με μικρότερη φορολογική επιβάρυνση και με στόχο τη δικαιότερη κατανομή των φορολογικών βαρών και την περιστολή των δαπανών με τη συγκρατημένη εισοδηματική πολιτική και τις περικοπές στις ελαστικές δαπάνες.

Αυτές οι πρωτοβουλίες, οι οποίες και επικροτούνται από τους διεθνείς οργανισμούς, συμβάλλουν στην άμβλυνση των συνεπειών της κρίσης και αναμένεται να ενισχύσουν τα δημόσια οικονομικά της χώρας. Καθώς όμως περιορίζεται η οικονομική δραστηριότητα, τα περιθώρια για δημοσιονομική χαλάρωση είναι σχεδόν ανύπαρκτα, ο ΟΟΣΑ εκτιμά ότι οι επιπτώσεις της μειωμένης ανάπτυξης στο έλλειμμα θα ανέλθουν στο -5,5% για το 2011 και -6,2% για το 2012 (ΟΑΣΑ, Country statistical profile: Greece 2011-2012), ενώ αναδεικνύονται μακροχρόνιες δημοσιονομικές και εξωτερικές ανισορροπίες όπως το υψηλό δημόσιο χρέος και έλλειμμα ανταγωνιστικότητας. Οι κυβερνητικές πολιτικές, όποιος και αν είναι στο τιμόνι της χώρας, πρέπει να κινηθούν σε τρεις κατευθύνσεις:²⁹

1η κατεύθυνση: Δημιουργία νέων παραγωγικών θέσεων εργασίας στον επιστημονικό τομέα και εκσυγχρονισμό της παραγωγής.

2η κατεύθυνση: Πρωτοβουλίες σταδιακής διεύρυνσης των εσόδων, κυρίως μέσω της απλοποίησης του φορολογικού συστήματος.

3η κατεύθυνση: Δράσεις για τη σταδιακή μείωση των δημόσιων δαπανών, κυρίως μέσω της αναδιοργάνωσης στη λειτουργία του κρατικού μηχανισμού. Έφτασε η ύστατη στιγμή για επίδειξη υπευθυνότητας και συνέπειας, διορατικότητας και ρεαλισμού στη λήψη των αποφάσεων με στόχο την οικονομική αποτελεσματικότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη.

Από ότι φαίνεται δεν βρισκόμαστε στην αρχή διεξόδου από τη διεθνή κρίση αλλά μάλλον στην αρχή νέων και πιο σύνθετων αδιεξόδων για την παγκόσμια

²⁹ Σφακιανάκης Μ.Κ, 1998, «Διοικητική κρίσεων», Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα, σελ: 84

οικονομία, η οποία επιτείνει αντί να ανακόπτει τον αντικοινωνικό νεοφιλελεύθερο μονόδρομό της. Και αυτό διότι οδεύουμε σε μια νέα φάση διεθνούς οικονομικής στασιμότητας του Δυτικού Κόσμου που θα συνοδεύεται με εκρηκτικά ελλείμματα, βουνά από δημόσια αλλά και ιδιωτικά χρέη, πλημμυρίδα κοπής νομισμάτων, αυξημένες τιμές πρώτων υλών και εμπορευμάτων, αδυναμία επενδυτικών ευκαιριών, αβυσσαλέες κοινωνικές ανισότητες, επιδείνωση του περιβάλλοντος και κυρίως αδυναμία δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας.

Αν όμως για τη διεθνή οικονομία τα πράγματα μάλλον δεν είναι αισιόδοξα, η κατάσταση της ελληνικής οικονομίας μόνο απελπιστικές σκέψεις προκαλεί. Όλα τα οικονομικά δεδομένα της χώρας βαδίζουν από το κακό στο χειρότερο και κυρίως οι εξαγωγές, η βιομηχανία, οι κατασκευές, οι επενδύσεις αλλά και ο τουρισμός. Τώρα πλέον όλοι παραδέχονται ότι η χώρα έχει τεθεί σε τροχιά ύφεσης. Αυτή την περίοδο ζούμε τη βαθιά χρεοκοπία όχι μόνο των κυβερνητικών πολιτικών αλλά και του πελατειακού κομματικο-κρατικού μοντέλου που επιβλήθηκε, τουλάχιστον την τελευταία εικοσαετία. Όσο συνεχίζονται οι κυβερνητικές πολιτικές που ενισχύουν γενναιόδωρα τις τράπεζες και τους μεγάλους επιχειρηματικούς ομίλους και επιχειρούν να αντιμετωπίσουν την έκρηξη της ανεργίας, η οποία στις πραγματικές της διαστάσεις τείνει να προσεγγίσει το 30% (Κέντρο Πληροφόρησης Εργαζομένων & Ανέργων, 2012), με κάθε μορφής μαζικούς και επισφαλείς πελατειακούς διορισμούς στο Δημόσιο, τότε η ύφεση στην ελληνική οικονομία κινδυνεύει να γίνει βαθύτερη και μακρόσυρτη και να ακολουθηθεί από μία μακρόχρονη οικονομική στασιμότητα .

Το πρόβλημα για τη χώρα δεν είναι το ύψος του ελλείμματος του προϋπολογισμού αλλά το πού κατευθύνεται αυτό το έλλειμμα και αν επιχειρεί να καλύψει πραγματικούς παραγωγικούς και κοινωνικούς σκοπούς. Το πρόβλημα, επίσης, είναι ότι αυτό το έλλειμμα αξιοποιείται προκειμένου να εξαπολυθεί μια δημοσιονομική τρομοκρατία με στόχο την περαιτέρω κατεδάφιση των μισθών, των συντάξεων, των εργασιακών σχέσεων και ό,τι έχει απομείνει από τις κοινωνικές κατακτήσεις.

Το θέμα για την Ελλάδα δεν είναι τόσο το μεγάλο δημοσιονομικό έλλειμμα αλλά το μεγάλο έλλειμμα αποδοτικότητας της ελληνικής οικονομίας, το τρομακτικό παραγωγικό έλλειμμα (Scarpetta, και Tressel, 2002), περιθωριοποίηση βιομηχανίας και αγροτικής παραγωγής, πρώτα απ' όλα στους σύγχρονους τεχνολογικά τομείς. Συν τοις άλλοις, πρέπει να συνυπολογίσουμε το πρωτοφανές έλλειμμα ενδογενούς δυναμικής της οικονομίας, αφού η ανάπτυξη όλα τα προηγούμενα χρόνια στηρίχτηκε

κυρίως στα αυξημένα δημόσια και ιδιωτικά χρέη και στην παράδοση της χώρας στο πολυεθνικό κεφάλαιο. Από κει και πέρα αυτά τα προβλήματα επιτείνονται από την άνιση κατανομή εισοδήματος, την υποβάθμιση μισθών και συντάξεων και τη μεγάλη ανεργία. Η θέμα δεν είναι εάν χρεοκοπήσουμε, αλλά το πότε και το πώς.

Η Ελλάδα θα χρεοκοπήσει αργά ή γρήγορα και το καλύτερο σχέδιο δράσης είναι να χρεοκοπήσει τώρα. Εάν η χρεοκοπία συνεχίσει να αναβάλλεται και να χειρίζεται από την Τρόικα, τότε η Ελλάδα θα χρεοκοπήσει κάποια στιγμή στο μέλλον π.χ. το 2013, όταν θα έχει καταστραφεί εντελώς η οικονομία και η κοινωνική συνοχή, και η δημόσια ιδιοκτησία πουληθεί σε ξένες πολυεθνικές. Αυτό που συμβαίνει τώρα συμβιβάζει τη ζωή όχι μόνο των παιδιών μας αλλά και αυτή των εγγονιών μας. Τα εργατικά δικαιώματα και οι δημοκρατικοί θεσμοί που κερδήθηκαν με τη θυσία των πατέρων και των παππούδων μας πωλούνται φτηνά στον τραπέζι παχιών και πλούσιων διαπραγματευτών.

Είναι αλήθεια ότι εάν η Ελλάδα επιλέξει την χρεοκοπία η κυβέρνηση δεν θα είναι σε θέση να πληρώσει τους μισθούς και τις συντάξεις για περίπου δύο μήνες λόγω προβλημάτων ρευστότητας. Όμως, σύμφωνα με τον καθηγητή Κώστα Λαπαβίτσα εάν η Ελλάδα επιλέξει την χρεοκοπία και βγει από την νομισματική ένωση, θα κατορθώσει μπει σε μια πορεία ανάκαμψης. Μία προεπιλεγόμενη χρεοκοπία διοικούμενη από την Ελλάδα θα ανακουφίσει την οικονομία με την ακύρωση ενός μεγάλου μέρους του χρέους, ενώ η υποτίμηση του νέου νομίσματος θα ωθήσει την ανταγωνιστικότητα των εξαγωγών της χώρας. Η αλήθεια είναι ότι ο νεοφιλελευθερισμός δεν είναι ούτε η μόνη λύση ούτε είναι οικονομολόγοι αλάνθαστοι.

Επίσης, τα οικονομικά κατατάσσονται στις «Κοινωνικές Επιστήμες» και συχνά πέφτουν έξω στις προβλέψεις τους. Εντούτοις, προσεκτική ανάγνωση της οικονομικής ιστορίας μπορεί να μας διδάσκει ένα βασικό οικονομικό μάθημα: οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές δημιουργούν τους κύκλους άνθησης, κρίσης και κάμψης, και δεν εξυπηρετούν ποτέ τα συμφέροντα της ευρύτερης κοινωνίας.³⁰

³⁰ Τηλικίδου – Στογιάννη Ι., Ph.D, 2004 «Η έρευνα του μάρκετινγκ», Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα: 43.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ

4.1 Ιστορική αναδρομή της λογιστικής.

Τα πρώτα στοιχεία της λογιστικής πρωτοεμφανίστηκαν μετά το 3000 π.χ. Στην αρχαία Αθήνα όμως η λογιστική χρησιμοποιούταν περισσότερο στον δημόσιο τομέα. Το 13ο και 14ο αιώνα αφανίστηκαν στοιχεία και στη Φιλανδία και την Ιταλία. Έπειτα οι Ρωμαίοι χρησιμοποίησαν το λεγόμενο ως «βιβλίο ταμείου» προκειμένου να φαίνονται οι φορολογικές τους υποχρεώσεις. Το 1494 πρωτοεμφανίστηκαν οι πρώτοι λογιστικοί κανόνες από τον Luca Paciolo, ενώ αργότερα οι Ιταλοί βοήθησαν να διαδοθεί η μέθοδος αυτή ως «λογιστική μέθοδος» και σε άλλες χώρες με αποτέλεσμα αργότερα να γίνει γνωστή ως «Ιταλική Λογιστική».

Στην Ελλάδα άργησε πολύ η λογιστική, αφού τα πρώτα βήματα ξεκίνησαν στα μέσα του 19ου αιώνα ενώ μόλις το 1980 κατάφεραν να ψηφιστεί το Ελληνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο (ΕΓΛΣ). Το 1948 η τήρηση βιβλίων και στοιχείων γίνεται υποχρεωτική και έτσι σιγά - σιγά από το 1952 γεννιέται η «αγάπη» για τη φοροδιαφυγή στα ελληνικά λογιστήρια. Το 1992 γίνεται υποχρεωτική η εφαρμογή του ΕΓΛΣ σε όλες τις επιχειρήσεις με εφαρμογή από 01/01/1993.³¹

Γενικά η Λογιστική καταγράφει όλα τα μεγέθη μιας επιχείρησης σε χρηματικές μονάδες. Σήμερα η λογιστική έχει υποστεί σοβαρές μεταβολές από την εφαρμογή των μηχανογραφημένων συστημάτων. Σκοπός αυτής της λογιστικής επιστήμης είναι να καταγραφούν όλες οι οικονομικές καταγραφές που αφορούν τους μετόχους. Επίσης σκοπός της λογιστικής είναι να αναλύσει τις πληροφορίες, ώστε να βοηθήσει την επιχείρηση και όλους αυτούς που συναλλάσσονται μαζί της να παίρνουν τις σωστές επιχειρηματικές αποφάσεις με αντικειμενικές εκτιμήσεις.

Σύμφωνα με το καθηγητή Βασίλειο Σαρσέντη μπορούμε να ορίσουμε τη λογιστική ως «επιστημονικό γνωσιολογικό σύστημα με βασικό περιεχόμενο τη μεθοδευμένη συγκέντρωση, ταξινόμηση και συγκριτική ανάλυση των οικονομικών μεγεθών και την απεικόνιση της πορείας των οικονομικών μονάδων ».

Λόγω του ότι αλλάζουν πολύ γρήγορα τα οικονομικά δεδομένα, είναι πολύ δύσκολο να διατυπωθεί ένας ορισμός για την Λογιστική που να προσαρμόζεται στις

³¹ Γρηγοράκος Θ., 2000, Ανάλυση- Ερμηνεία του Ελληνικού Γενικού Λογιστικού Σχεδίου, Εκδόσεις Ν. Σάκκουλα, σελ: 78

συνεχής νέες απαιτήσεις και ανάγκες των οικονομικών μονάδων.

4.2 Οι διακρίσεις της Λογιστικής.

Οι διακρίσεις μπορεί να γίνουν σύμφωνα με τον τομέα και τον κλάδο της οικονομικής δραστηριότητας, με βάση την νομική μορφή της επιχείρησης, με βάση το αντικείμενο που ασχολείται, με βάση τον τρόπο βάσει τον οποίο περιγράφει τα διάφορα ζητήματα. Με βάση τον τομέα και τον κλάδο της οικονομικής δραστηριότητας μπορεί να χωριστεί σε:³²

A) Ιδιωτική Λογιστική

B) Δημόσια Λογιστική

Η Ιδιωτική Λογιστική μπορεί να υποδιαιρείτε σε Εμπορική, Βιομηχανική, Τραπεζική, Ναυτιλιακή και άλλα αναλόγως με το τι ασχολείται η επιχείρηση. Η Δημόσια Λογιστική είναι η λογιστική του κράτους, η λογιστική των ΟΤΑ, η λογιστική των Ν.Π.Δ.Δ.

Με βάση τη νομική μορφή της εταιρείας χωρίζεται σε:

A) Λογιστική ατομικών επιχειρήσεων

B) Λογιστική ατομικών επιχειρήσεων

Γ) Λογιστική μη κερδοσκοπικών οργανισμών (π.χ. σωματεία)

Με βάση το αντικείμενο που πραγματεύεται

A) Λογιστική κόστους

B) Αναλυτική λογιστική

Γ) Διοικητική λογιστική

Δ) Χρηματοοικονομική

Ε) Φορολογική

Στ) Περιβαλλοντική

Z) Λογιστική του πληθωρισμού

Η) Λογιστική του ανθρώπινου κεφαλαίου

Με βάση τον τρόπο περιγραφής διάφορων ζητημάτων:

A) Θεωρητική

B) Εφαρμοσμένη

³² Τσακλαγκάνος Α., Θεωρία και Λογιστική Κόστους, Εκδόσεις Όικος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σελ:65.

Γ) Τεχνική

Η θεωρητική λογιστική περιγράφει τα διάφορα θεωρητικά ζητήματα στη λογιστική. Η εφαρμοσμένη λογιστική περιγράφει την εφαρμογή των προβλημάτων στους διάφορους τομείς. Η τεχνική λογιστική τέλος περιγράφει το πώς πρέπει να τηρούνται τα διάφορα λογιστικά μέσα (πχ βιβλία, παραστατικά).

4.3 Χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις χρησιμοποιούνται για δείξουν την γενική εικόνα της επιχείρησης. Γενικά ο στόχος των χρηματοοικονομικών καταστάσεων είναι να παρέχουν πληροφορίες όσον αφορά την οικονομική θέση της εκάστοτε επιχείρησης και την απόδοσή της.³³

Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις θα πρέπει να είναι σαφείς, κατανοητές και αξιόπιστες. Θα πρέπει να παρέχουν επαρκής πληροφορίες για όσους πιθανόν το αναγνώσουν, διότι οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις που έχουν δημοσιευθεί συμβάλλουν στην κατανομή των πόρων.

Τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις τις απαρτίζουν οι παρακάτω καταστάσεις:

- Ισολογισμός
- Κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης
- Κατάσταση ταμειακών ροών
- Κατάσταση κεφαλαίου κίνησης
- Έκθεση ελεγκτών λογιστών

Ο ισολογισμός παρουσιάζει τα περιουσιακά στοιχεία της επιχείρησης και τις υποχρεώσεις της προς τρίτους. Η κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης το χρηματικό ποσό που απέκτησε η επιχείρηση μέσα σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα αλλά και τις διάφορες δαπάνες που είναι υπεύθυνες για αυτά τα εισοδήματα. Με λίγα λόγια δείχνει το κέρδος ή τη ζημιά της επιχείρησης. Η κατάσταση ταμειακών ροών δείχνει τις εισροές και τις εκροές της επιχείρησης. Η κατάσταση κεφαλαίου κίνησης παρέχει έναν υπολογισμό του κέρδους ανά μετοχή.

³³ Γρηγοράκος Θ., 2000, Ανάλυση- Ερμηνεία του Ελληνικού Γενικού Λογιστικού Σχεδίου, Εκδόσεις Ν. Σάκκουλα.

Η έκθεση ελεγκτών λογιστών αναφέρεται σε όλες τις προαναφερθείσες και το περιεχόμενο της προσδιορίζει την ποιότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Η ποιότητα τους πρέπει να είναι καλή ώστε να βοηθούν στη λήψη των οικονομικών αποφάσεων.³⁴

4.4 Οι βασικότερες αρχές των λογιστικών καταστάσεων.

Οι βασικότερες αρχές των λογιστικών καταστάσεων αναφέρονται και αναλύονται παρακάτω.

1. Αρχή του Ιστορικού Κόστους.
2. Αρχή του συσχετισμού εσόδων – εξόδων (actual concept).
3. Αρχή της αντικειμενικότητας (objectivity).
4. Αρχή της συνέπειας των λογιστικών μεθόδων.
5. Αρχή της συντηρητικότητας (prudence concept).
6. Αρχή της αυτοτέλειας των χρήσεων.
7. Αρχή της συνέχισης της επιχειρηματικότητας.

Η αρχή του Ιστορικού Κόστους είναι η γνωστή και ως αρχή του κόστους κτήσης. Κατά την ημερομηνία που τα αποθέματα αποκτούνται, καταχωρούνται στο κόστος κτήσης, ενώ όταν πωλούνται το κόστος αυτό αντιπαραβάλλεται με τα έσοδα σύμφωνα με την αρχή συσχετισμού εσόδων – εξόδων. Τα αποθέματα στο τέλος χρήσης αποτιμώνται σύμφωνα με την αρχή της συντηρητικότητας.

Η αρχή του συσχετισμού εσόδων – εξόδων είναι η αρχή σύμφωνα με την οποία τα έσοδα και τα έξοδα που αφορούν τη χρήση υπολογίζονται σε αυτή ανεξάρτητα από το χρόνο είσπραξης ή πληρωμής τους.

Αρχή της αντικειμενικότητας είναι η αρχή σύμφωνα με την οποία κάθε λογιστική πληροφορία πρέπει να δίνει την πραγματική εικόνα της κατάστασης της επιχείρησης.

Αρχή της συνέπειας των λογιστικών μεθόδων είναι η αρχή κατά την οποία οι μέθοδοι αποτίμησης δεν πρέπει να μεταβάλλονται από τη μία χρήση στην άλλη για να μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

Αρχή της συντηρητικότητας είναι η αρχή κατά την οποία παίρνουμε ως τιμή αποτίμησης των αποθεμάτων τέλους χρήσης την κατώτερη τιμή από τις τιμές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν.

³⁴ Homgren C, 1995, Management accounting: this century and beyond. JMAR, Volume 6, σελ: 56.

Αρχή της αυτοτέλειας των χρήσεων είναι η αρχή κατά την οποία οι μία χρήση θα πρέπει να είναι ανεξάρτητα από την άλλη. Να είναι δηλαδή αυτοτελής.

Αρχή της συνέχισης της επιχειρηματικότητας είναι η αρχή κατά την οποία οι κανόνες αποτίμησης εφαρμόζονται υπό την προϋπόθεση ότι η επιχείρηση θα εξακολουθήσει την δραστηριότητά της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ

5.1 Ο ορισμός και οι διακρίσεις της.

Ο όρος δημιουργική ή αλλιώς επινοητική λογιστική (creative accounting) όπως είναι γνωστή σημαίνει σκόπιμη παρέμβαση στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Αν και ως όρος είναι διαδεδομένος τα τελευταία χρόνια, η σκόπιμη αυτή παρέμβαση στις καταστάσεις έχει τις ρίζες της πολύ παλιά. Ο Riahi Belkaoui το 2003 στο βιβλίο του με τίτλο «Accounting – by principle or design» αναφέρει την δημιουργική λογιστική και ως «σχεδιασμένη λογιστική». Η αδυναμία της μη τήρησης των λογιστικών κανόνων ή νόμων ή ακόμη και η εσκεμμένη παραβίαση αυτών, προκειμένου οι λογιστικές καταστάσεις να παρουσιαστούν προς όφελος της επιχείρησης είναι με λίγα λόγια η δημιουργική λογιστική.³⁵

Η δημιουργική ή επινοητική λογιστική διακρίνεται σε θεμιτή και σε αθέμιτη. Θεμιτή λέγεται όταν οι λογιστές παραποιούν τις οικονομικές καταστάσεις εκμεταλλευόμενοι τα κενά που υπάρχουν στους λογιστικούς νόμους, ενώ αθέμιτη είναι όταν οι λογιστές παραβιάζουν τις λογιστικές αρχές παραποιώντας το περιεχόμενο των οικονομικών καταστάσεων με αποτέλεσμα να παραπλανήσουν το επενδυτικό κοινό. Ο Amat, ο Blance και ο Dowds (1999) θεωρούν ότι η δημιουργική λογιστική είναι μία διαδικασία όπου οι λογιστές μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις τους σχετικά με τους λογιστικούς νόμους, προκειμένου να χειραγωγήσουν τα οικονομικά μεγέθη που εμφανίζονται στους λογαριασμούς της επιχείρησης.³⁶

Αντίθετα όμως ο Gowthorpe και ο Amat (2005) υποστηρίζουν ότι η επινοητική λογιστική έχει να κάνει με την σκόπιμη διαστρέβλωση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων με σκοπό να αλλάξουν το περιεχόμενο των μηνυμάτων που θέλουν να μεταδώσουν. Γενικά η δημιουργική λογιστική παραπέμπει σε ένα γενικό 'μαγείρεμα βιβλίων'.³⁷

Από τα παραπάνω καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η δημιουργική λογιστική είναι πλέον ένα φαινόμενο το οποίο συναντάτε σε ευρεία κλίμακα αλλά παρ' όλα αυτά παραμένει μία δυσάρεστη και ανεπιθύμητη διαδικασία την οποία αν

³⁵ Homgren C, 1995, Management accounting: this century and beyond. JMAR, Volume 6.σελ.78.

³⁶ Φίλιος Β (2003). «Δημιουργική Λογιστική» Αθήνα : Σύγχρονη Έκδοση, σελ: 32.

³⁷ Γρηγοράκος Θ., 2000, Ανάλυση- Ερμηνεία του Ελληνικού Γενικού Λογιστικού Σχεδίου, Εκδόσεις Ν. Σάκκουλα, σελ: 76.

και όλοι θέλουν πολύ να τη απομακρύνουν, την υποστηρίζουν απλά και μόνο επειδή στηρίζει τα συμφέροντα τους

5.2 Η δημιουργική λογιστική ως απάτη των τελευταίων χρόνων.

Η δημιουργική λογιστική θεωρείται μία από τις μεγαλύτερες λογιστικές και οικονομικές απάτες. Τις τελευταίες κυρίως δεκαετίες, η παγκόσμια οικονομία κινδυνεύει από την συνεχή παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Η παραποίηση αυτή προκαλείται από το ιδιαίτερα ανταγωνιστικό περιβάλλον που υπάρχει στην οικονομία γενικά. Επίσης σοβαρό λόγο παίζουν και οι ψυχολογικές πιέσεις που δέχονται από τα διοικητικά στελέχη των επιχειρήσεων.³⁸

Η παραποίηση των λογιστικών καταστάσεων έχει κλονίσει ιδιαίτερα κυρίως την αγορά των Η.Π.Α αλλά της Ευρώπης. Μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα όπως Lucent, Xerox, Enron, Global Crossing, WorldCom κόστισαν τόσο στους επενδυτές, όσο και στους πιστωτές και τους εργαζομένους πάνω από 500 δισεκατομμύρια δολάρια τα τελευταία χρόνια. Τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα όμως έδειξαν ότι δεν εμπλέκονται σε αυτά μόνο τα στελέχη των επιχειρήσεων αλλά και οι χρηματοπιστωτικοί οίκοι και εταιρείες ελεγκτών. Η απάτη μπορεί να διαπραχθεί από έναν ή περισσότερους εργαζομένους. Ο Ian Griffiths (1981) στη λεγόμενη βίβλο του επιχειρηματικού κόσμου αναφέρει ότι η «Δημιουργική Λογιστική είναι το μεγαλύτερο κόλπο μετά τον Δούρειο Ίππο».

Σύμφωνα με το νόμο Π.Δ. 226/1992 οι ελεγκτικές εταιρείες μπορούν να εξετάσουν αν οι λογιστικές καταστάσεις εμφανίζουν την πραγματική οικονομική κατάσταση της επιχείρησης. Συνήθως οι λογιστικές αυτές απάτες συνοδεύονται και από διάφορα πλαστά δικαιολογητικά όπως τιμολόγια, φορτωτικές, δελτία αποστολής, μισθοδοσίες, τραπεζικές συναλλαγές και διάφορα άλλα τέτοια.

5.3 Τα χαρακτηριστικά της λογιστικής απάτης

Τρία είναι τα σημαντικά χαρακτηριστικά της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Σύμφωνα και με τον Dooley (2002), «η λογιστική απάτη ξεκινάει

³⁸ Γρηγοράκος Θ., 2000, Ανάλυση- Ερμηνεία του Ελληνικού Γενικού Λογιστικού Σχεδίου, Εκδόσεις Ν. Σάκκουλα, σελ: 90.

μικρή και στη συνέχεια γίνεται όλο και μεγαλύτερη ώσπου να προκαλέσει μεγάλη ζημιά>>. Πιο συγκεκριμένα θα δούμε ότι για να πραγματοποιηθεί μια λογιστική απάτη θα πρέπει να ισχύουν τρεις συνθήκες:³⁹

I. Πίεση

II. Ευκαιρία

III. Συμπεριφορά

Όσον αφορά την πρώτη συνθήκη που πρέπει να ισχύει την “πίεση”, εννοούμε την πίεση που δέχονται τα ανώτατα στελέχη της διοίκησης της επιχείρησης ή οι εργαζόμενοι ώστε να προβούν στην παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης.

Δεύτερη συνθήκη είναι η ευκαιρία που προσφέρεται να παραποιηθούν οι οικονομικές καταστάσεις. Για παράδειγμα ευκαιρία δίνεται όταν υπάρχει αδυναμία στον εσωτερικό έλεγχο, όταν το προσωπικό αλλάζει συνεχώς, όταν υπάρχει αποκέντρωση στη διοίκηση κ.α.

Τρίτη και τελευταία συνθήκη είναι η συμπεριφορά. Εδώ μιλάμε για συγκεκριμένη συμπεριφορά ή χαρακτήρα που επιτρέπουν σε ένα ή και περισσότερα άτομα να διαπράξουν σκόπιμα μία παράνομη πράξη.

Πιο αναλυτικά όμως για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε το σύστημα της λογιστικής απάτης, θα πρέπει να εξετάσουμε τη δομή του συστήματος. Θα πρέπει να αναλύσουμε τους οδηγούς της απάτης, το σκοπό, το σχέδιο, τη δράση και το αντικείμενο.

Οδηγοί της απάτης θεωρούνται τα κίνητρα και οι ευκαιρίες. Ο σκοπός είναι αυτός που διακρίνει την απάτη από τα σφάλματα. Σχέδιο είναι οι πρακτικές που θα εφαρμοστούν για την εξαπάτηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Η δράση έχει να κάνει με τη δραστηριότητα της απάτης γενικά ενώ το αντικείμενο με το επίκεντρο της απάτης.

5.4 Τα κίνητρα της λογιστικής απάτης.

Τα κίνητρα που έχει μία επιχείρηση να παραποιήσει τις οικονομικές τις καταστάσεις μπορεί να προέρχονται από το εσωτερικό ή το εξωτερικό περιβάλλον

³⁹ Γρηγοράκος Θ., 2000, Ανάλυση- Ερμηνεία του Ελληνικού Γενικού Λογιστικού Σχεδίου, Εκδόσεις Ν. Σάκκουλα. σελ: 79.

της επιχείρησης. Άλλα κίνητρα που μπορεί να παίζουν σοβαρό λόγο μπορεί να είναι ψυχωτικά ή ιδεολογικά.

Με λίγα λόγια μπορεί να είναι εξωτερική ή εσωτερική πίεση. Οι απαιτήσεις κεφαλαιαγοράς δηλαδή η προγραμματισμένη πώληση μετοχών είναι ένα κίνητρο ακόμα. Η πίεση της αποζημίωσης ή κίνδυνος χρεοκοπίας και οι υψηλές φιλοδοξίες των υψηλά ιστάμενων είναι άλλα κίνητρα τα οποία σχετίζονται με τη λογιστική απάτη.

Άλλα κίνητρα με βάση διεθνής βιβλιογραφία είναι:

- ο δανεισμός από τράπεζες και άλλα πιστωτικά ιδρύματα.
- η άντληση κεφαλαίων από το χρηματιστήριο.
- ο ανταγωνισμός των επιχειρηματικών μονάδων.
- οι αμοιβές τις διοίκησης.
- οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές επιχειρήσεων.
- η μερισματική πολιτική της επιχείρησης.
- η προσπάθεια της φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων.
- οι προσωπικές φιλοδοξίες των ανωτάτων στελεχών.

Οι οικονομικοί αναλυτές και τα πιστωτικά ιδρύματα εξετάζουν μεγέθη του Ισολογισμού και την Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης για να αξιολογήσουν την πιστοληπτική ικανότητα των επιχειρήσεων. Εξετάζουν τους δείκτες ρευστότητας και τους δείκτες χρηματοοικονομικής μόχλευσης και δείκτες δραστηριότητας. Έτσι προκειμένου να εξασφαλίσουν οι επιχειρήσεις τα απαραίτητα για την ανάπτυξη των κεφαλαίων τους, καταλήγουν να παραποιούν τα μεγέθη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, ώστε να βελτιωθεί η δανειοληπτική τους ικανότητα. Μία επιχείρηση της οποίας σκοπός της είναι να αντλήσει μεγάλα κεφάλαια από το χρηματιστήριο θα πρέπει να δείξει μία ανοδική πορεία για τα βασικά οικονομικά της μεγέθη και γενικότερα να δείξει μία πολύ καλή εικόνα της επιχείρησης. Ο ανταγωνισμός των επιχειρήσεων είναι πολύ μεγάλος και έτσι πολλές είναι οι επιχειρήσεις που καταφεύγουν σε παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων με στόχο να δείξουν μία ισχυρή οικονομική θέση στον κλάδο της δραστηριότητας τους.⁴⁰

Άλλες πάλι επιχειρήσεις με σκοπό να σταματήσουν την είσοδο ανταγωνιστών στη δική τους δραστηριότητα παραποιούν τις καταστάσεις τους προκειμένου να

⁴⁰ Γρηγοράκος Θ., 2000, Ανάλυση- Ερμηνεία του Ελληνικού Γενικού Λογιστικού Σχεδίου, Εκδόσεις Ν. Σάκκουλα. σελ: 90.

υποβαθμίσουν την κερδοφορία τους. Επειδή αρκετές είναι οι περιπτώσεις στις οποίες ο μισθός των στελεχών σχετίζεται με τα έσοδα της επιχείρησης, πολλές φορές παραποιούνται τα αποτελέσματα με στόχο την αύξηση των μισθών των στελεχών.

Στην περίπτωση της εξαγοράς ή της συγχώνευσης των επιχειρήσεων, οι επιχειρήσεις προβαίνουν στην παραποίηση των οικονομικών μεγεθών, με στόχο να βελτιώσουν την εξωτερική τους εικόνα, ώστε να αποκομίσουν τα μέγιστα οφέλη από την επένδυσή τους. Ισχυρό κίνητρο παραποίησης είναι επίσης και η επιθυμία να ξεπεραστούν οι προβλέψεις των χρηματοοικονομικών αναλυτών. Το κίνητρο της φοροδιαφυγής εντοπίζεται κυρίως στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Εδώ οι επιχειρήσεις προσπαθούν να μειώσουν τα κέρδη παραποιώντας τις οικονομικές καταστάσεις, με σκοπό να περιορίσουν τη φορολογία. Γι' αυτό και επειδή στην Ελλάδα κυρίως επικρατούν μικρομεσαίες επιχειρήσεις, είναι ένα συχνό φαινόμενο η παραποίηση.

5.5 Η λογιστική απάτη στην Ελλάδα.

Στην Ελλάδα έχουν παρατηρηθεί περιπτώσεις παραπλάνησης του επενδυτικού κοινού στο χρηματιστήριο Αθηνών, όπου και τέθηκαν υπό επιτήρηση όλες οι εταιρείες που είχαν εισήχθη στο χρηματιστήριο. Στόχος τους ήταν η μείωση των κερδών που θα είχε ως συνέπεια την μείωση της φορολογίας μέσω της αύξησης των εξόδων. Από της στιγμή που και η Ελλάδα μπήκε στο διεθνές εμπόριο ήταν λογικό να δημιουργηθεί και εδώ το φαινόμενο της παραποίησης λόγω του λογικού ανταγωνισμού μεταξύ των εταιρειών.⁴¹

Σε χώρες όπως η Ελλάδα όπου το κράτος δεν έχει κυρίαρχο ρόλο, όπως και θα έπρεπε το φαινόμενο της παραποίησης μπορεί πιο εύκολα να ευδοκιμήσει και να αναπαραχθεί. Το κράτος θα πρέπει να αυξήσει τους ελέγχους αλλά και να τιμωρεί αυστηρότερα τους παραβάτες προκειμένου να παραδειγματιστούν και οι υπόλοιποι και να σταματήσει η αναπαραγωγή αυτού του φαινομένου.⁴²

⁴¹ Homgren C, 1995, Management accounting: this century and beyond. JMAR, Volume 6.σελ. 80.

⁴² Homgren C, 1995, Management accounting: this century and beyond. JMAR, Volume 6.σελ. 81.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: ΟΙ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΙ ΟΡΚΩΤΟΙ ΕΛΕΓΚΤΕΣ

6.1 Οι ανεξάρτητοι ορκωτοί ελεγκτές και το έργο τους.

Οι ανεξάρτητοι ορκωτοί λογιστές είναι αυτοί που προστατεύουν ολόκληρη την αγορά των αμοιβαίων. Ο ορκωτός ελεγκτής είναι αυτός που στηρίζεται η εμπιστοσύνη του κοινού. Ο ελεγκτής καλείται να επικοινωνήσει με τους μετόχους, τους πιστωτές αλλά και το ευρύτερο κοινό όπως είναι οι υπάλληλοι. Ο ορκωτός ελεγκτής πρέπει να έχει ανεξαρτησία διότι με αυτό τον τρόπο διασφαλίζεται η ποιότητα του ελέγχου αλλά και δημιουργεί εμπιστοσύνη στους χρήστες των χρηματοοικονομικών εκθέσεων.⁴³

Για να εξετάσει την αξιοπιστία και την επάρκεια των δεδομένων, ο ορκωτός ελεγκτής – λογιστής καλείται να μελετήσει και να αξιολογήσει τα λογιστικά συστήματα αλλά ειδικότερα το σύστημα του εσωτερικού ελέγχου. Επίσης θα πρέπει μέσω του ελέγχου να εξασφαλίσει επεξηγήσεις και επαληθευτικές διαδικασίες για τις λογιστικές πράξεις αλλά και τα υπόλοιπα των λογαριασμών ανάλογα με το τι κρίνει αναγκαίο ο ίδιος. Αν ο ορκωτός ελεγκτής διαπιστώσει κατά τον έλεγχο του περιορισμούς, οι οποίοι και τον εμποδίζουν να ολοκληρώσει τον έλεγχό του και να καταλήξει σε σωστό συμπέρασμα θα πρέπει να αναφέρεται καθαρά στο πιστοποιητικό ή την έκθεση ελέγχου που θα δώσει ο ορκωτός ελεγκτής. Στην έκθεση ελέγχου ο ορκωτός ελεγκτής – λογιστής οφείλει να καταλήγει σε σαφές πόρισμα χωρίς επιφυλάξεις επί των οικονομικών καταστάσεων. Τέλος ο ορκωτός ελεγκτής – λογιστής υπογράφει την έκθεση ελέγχου.

6.2 Η ευθύνη των ορκωτών λογιστών. Εσωτερικός κ εξωτερικός έλεγχος.

Σύμφωνα με τους Σπαθής, Δούμπος, Ζοπουνίδης (2002) το Συμβούλιο Ελεγκτικών Προτύπων το 1997 δημιουργεί το πρότυπο ν 82, σύμφωνα με το οποίο «το ASB απαιτεί από τους ελεγκτές να αποδεχθούν το ρίσκο να υπάρχει παραποίηση σε έναν έλεγχο και τους ενθαρρύνει να λάβουν υπ' όψιν τους το εσωτερικό σύστημα ελέγχου όσο και την συμπεριφορά της Διοίκησης όταν διενεργούν την ελεγκτική διαδικασία».

⁴³ Παπάς Α. (2003). «Εισαγωγή στην Ελεγκτική», Αθήνα: Μένου Γ., σελ 65

Όσο οι επιχειρήσεις μεγαλώνουν, οι δομή τους γίνεται όλο και πιο πολύπλοκη με αποτέλεσμα να δυσκολεύεται πολύ ο εντοπισμός αυτού του φαινομένου, ιδίως τα τελευταία χρόνια. Μεταβολές έχει υποστεί και ο τρόπος που πρέπει να γίνεται ο έλεγχος μιας και παλαιότερα ο έλεγχος επικεντρωνόταν στον Ισολογισμό. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δείξουν οι ορκωτοί λογιστές και στον δύσκολο διαχωρισμό του λογιστικού λάθους (error), από την σκόπιμη λογιστική απάτη.⁴⁴

Όσον αφορά τον εσωτερικό έλεγχο τώρα το Ελεγκτικό Πρότυπο στο νούμερο 40 αναφέρει ότι «Δέχεται την ύπαρξη έμφυτων περιορισμών της ικανότητας των ελεγκτών να εντοπίσουν την παραποίηση, ειδικά αν αυτή προέρχεται από στελέχη της διοίκησης». Ο εσωτερικός έλεγχος έχει μεγαλύτερη χρησιμότητα απ' ό τι παλαιότερα διότι οι επιχειρήσεις έχουν γίνει πολύ πιο πολύπλοκες όσον αφορά τις δραστηριότητες τους. Ειδικά οι μεγάλες επιχειρήσεις απαρτίζονται από πολλές διευθύνσεις, πολλά τμήματα και ακόμα περισσότερους εργαζομένους, κάτι το οποίο σημαίνει ότι αυτός που θα αναλάβει την επίβλεψη όλων θα πρέπει να είναι πολύ προσεκτικός, αφού η δουλειά που θα εκτελεί απαιτεί περίσσια προσοχή. Η λήψη των σωστών αποφάσεων διευκολύνεται από τις εξελιγμένες μεθόδους διοίκησης που υπάρχουν τώρα αλλά και τα ειδικευμένα διοικητικά στελέχη. Ωστόσο η εγκυρότητα των πληροφοριών που χρησιμοποιείται δεν σταματά να ελέγχεται. Αυτό σημαίνει ότι ο εσωτερικός έλεγχος μιας επιχείρησης είναι απαραίτητος και πολύ σημαντικός.

Επίσης ο εσωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να είναι υπάλληλος της επιχείρησης ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι το έργο το οποίο εκτελεί είναι κυρίως προληπτικού χαρακτήρα. Κατά τη διάρκεια της ελεγκτικής διαδικασίας η θέση του εσωτερικού ελεγκτή είναι ιδιαίτερα λεπτή αφού είναι αυτός που παρακολουθεί τις λογιστικές καταχωρήσεις με σκοπό να επισημάνει άμεσα τις παράνομες πράξεις ή τα σφάλματα που τυχόν θα υπάρξουν. Μιας και η ανακάλυψη κάποιου σφάλματος κατά τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων είναι κάτι το οποίο διακυβεύονται συμφέροντα της επιχείρησης, άρα και η θέση του ίδιου, το πιθανότερο είναι να δοθεί κάποιο χρονικό περιθώριο προκειμένου να καλυφθεί το σφάλμα.

Αντίθετα με τον εσωτερικό έλεγχο όμως, στον εξωτερικό έλεγχο δεν υπάρχουν τέτοιοι περιορισμοί. Το πιο αποτελεσματικό πλέον είναι τον εξωτερικό έλεγχο να τον αποτελούν πρόσωπα άρτιας επιστημονικής κατάρτισης και εξειδικευμένης πείρας τα οποία είναι σε θέση να ασκούν την επαγγελματικής τους

⁴⁴ Κάντζος Κ., (2006) « Ελεγκτική-Θεωρία και πρακτική» (Β Έκδοση), Αθήνα: Σταμούλη, σελ: 67

ιδιότητα με μεγάλη υπευθυνότητα. Αυτό το είδος ελέγχου είναι και αυτό που αποτελεί να πιο σοβαρό και το πιο αποτελεσματικό μέσο προστασίας για τα κεφάλαια του Κοινωνικού συνόλου. Άρα τα πρόσωπα που διενεργούν τους ελέγχους έχουν κυρίαρχο ρόλο όσον αφορά τη σωστή λειτουργία της επιχείρησης και γενικότερα των οικονομικών μονάδων που αποτελούν την κοινωνική οικονομία.⁴⁵

Επίσης ο εξωτερικός ελεγκτής δεν έχει υπαλληλική σχέση με την επιχείρηση όπως ο εσωτερικός ελεγκτής. Είναι ανεξάρτητος και αδέσμευτος απέναντι στην οικονομική μονάδα, άρα δεν επηρεάζεται από τη διοίκηση κάτι το οποίο σημαίνει ότι δεν έχει όλα τα μειονεκτήματα που αναφέραμε παραπάνω για τον εσωτερικό ελεγκτή. Σίγουρα λοιπόν το έργο του θα είναι και πιο αντικειμενικό. Λόγω της ανεξαρτησίας αυτής το έργο του αποκτά ιδιαίτερο κύρος και το πόρισμά του έχει την σφραγίδα της αντικειμενικότητά του με σκοπό την ευρύτερη χρησιμότητα του.

Ο Αποστόλου και ο Crumbley (2001), που ασχοληθήκαν με το θέμα επισημαίνουν ότι «Ένας ελεγκτής δεν είναι δυνατόν να είναι σίγουρος πως θα καταφέρει να αποκαλύψει πάντα το φαινόμενο αυτό. Και αυτό λόγω α) της κρυφής πλευράς της διαδικασίας της παραποίησης συμπεριλαμβανομένου του γεγονότος ότι η παραποίηση συχνά με μυστικές συμφωνίες ή παραποιημένα αποδεικτικά έγγραφα και β) της ελευθερίας έκφρασης άποψης που του παρέχεται από το νόμο και η οποία μπορεί να τον οδηγήσει σε εσφαλμένα συγκεράσματα». Ένας βασικός λόγος επίσης που οι ελεγκτές αδυνατούν να ανταποκριθούν πλήρως στα καθήκοντά τους είναι και η πίεση που δέχονται από την διοίκηση. Η πίεση σχετίζεται και με το χρόνο αλλά και με χρηματικό κόστος.

Αξίζει όμως να πούμε ότι οι εταιρείες προσπαθούν να συμμορφωθούν λίγο με τα ισχύοντα πρότυπα, μετά το σκάνδαλο που είχε ξεσπάσει με την ENRON. Λόγω της τεχνολογίας όμως ακόμη και στον κλάδο της λογιστικής, υπάρχει σημαντική μείωση στο κόστος του ελέγχου. Αυτό το εκμεταλλεύονται και οι λογιστές φτάνοντας στο αποτέλεσμα της μείωσης του επιπέδου του ελέγχου αλλά και την αποτελεσματικότητα της δουλειάς τους. Οι εξωτερικοί ελεγκτές τώρα προκειμένου να επισπεύσουν την εργασία τους, βασίζονται στα στοιχεία του εσωτερικού ελέγχου, με αποτέλεσμα μερικές φορές να αποκρυφτούν σκάνδαλα και ατασθαλίες. Βασική αδυναμία του ελεγκτικού συστήματος είναι το παραπάνω αφού ο εσωτερικός

⁴⁵ Κάντζος Κ., (2006) « Ελεγκτική-Θεωρία και πρακτική» (Β Έκδοση), Αθήνα: Σταμούλη, σελ: 68

έλεγχος, ελέγχει κυρίως τους υπαλλήλους και όχι τα στελέχη, που συνήθως είναι υπεύθυνα για τις ατασθαλίες.

Τέλος σε όλη αυτήν την προαναφερθείσα κατάσταση έχει συμβάλλει και το ότι ο λογιστής δεν ασκεί μόνο λογιστικό επάγγελμα αλλά έχει πολλούς ρόλους μέσα στην εταιρεία σε σχέση με τα χρηματοοικονομικά προβλήματα της εταιρείας και τα επενδυτικά της σχέδια. Αποτέλεσμα είναι η αποκόμιση μεγάλων χρηματικών ποσών από τις διάφορες ασχολίες χωρίς να συνεχίζει να δείχνει την προσοχή που χρειάζεται κατά την σύνταξη και των έλεγχου των οικονομικών καταστάσεων. Καταλήγουμε στο συμπέρασμα λοιπόν ότι η εργασία και τα καθήκοντα των ελεγκτών λογιστών είναι ιδιαίτερα πολύπλοκη διαδικασία αφού εξαρτώνται πολλά συμφέροντα από τη δουλειά τους.⁴⁶

6.3 Τρόποι αντιμετώπισης του φαινομένου της παραποίησης.

Στην ενότητα αυτή ήρθε η ώρα να αναφέρουμε τις τεχνικές αυτές οι οποίες βοηθούν προκειμένου να εντοπιστεί και η ακόμη και να προληφθεί το φαινόμενο της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Ο ελεγκτής οφείλει από δικής του πλευράς να κρατά αμερόληπτη και αντικειμενική στάση. Ο εσωτερικός ελεγκτής περιορίζεται εντός της επιχείρησης, της οποίας όπως έχουμε προαναφέρει είναι και υπάλληλος. Αντίθετα ο ρόλος του εξωτερικού ελεγκτή δεν περιορίζεται σε μία μόνο επιχείρηση, αλλά σε περισσότερες. Ο ελεγκτής έχει υποχρέωση να ενημερώνεται συχνά σχετικά με τις αλλαγές που γίνονται στους νόμους ή στις ισχύοντα διατάξεις ενώ παράλληλα οφείλει να διαθέτη απόλυτα κριτική σκέψη, χωρίς να θεωρεί τίποτα δεδομένο.

Τόσο ο εσωτερικός, όσο και ο εξωτερικός έλεγχος είναι εξίσου σημαντικοί. Η δουλειά των εσωτερικών ελεγκτών δεν μπορεί να αντικατασταθεί από την δουλειά των εξωτερικών ελεγκτών όπως και αντίστροφα. Αξίζει όμως να αναφερθεί ότι η εργασία των εσωτερικών ελεγκτών είναι ιδιαίτερα πολύτιμη για τους εξωτερικούς ελεγκτές, αφού οι ίδιοι χρησιμοποιούν τα δικά τους συμπεράσματα ως δεδομένα, προκειμένου να καταλήξουν και οι ίδιοι σε συμπέρασμα. Πέρα όμως τις διαφορές μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών υπάρχουν και όμοια στοιχεία μεταξύ τους, μιας που και οι μεν και οι δεν θεωρούνται «σύμβουλοι επιχειρήσεων», αλλά και

⁴⁶ Ξανθάκης Μ. –Τιπούρης Λ. –Σπανός Λ., (2003), «Εταιρική Διακυβέρνηση-Έννοια και Μέθοδος αξιολόγησης. », Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση., σελ: 89.

οι δύο ασχολούνται με τον έλεγχο των επιχειρήσεων, χρησιμοποιώντας τις ίδιες ελεγκτικές διαδικασίες.⁴⁷

Θα πρέπει επίσης όσον αφορά ολόκληρη την ομάδα ελέγχου να κυριαρχεί το πνεύμα της συνεργασίας και της κατανόησης και να επικρατεί κοινή λογική σκέψη ως προς τον έλεγχο. Η ανταλλαγή απόψεων, γνώσεων και εμπειριών είναι κάτι που επιτρέπεται και πετυχαίνεται με την βοήθεια της καλής συνεργασίας. Ιδιαίτερη συζήτηση χρειάζεται σχετικά με τη δομή και την πολυπλοκότητα της επιχείρησης καθώς και τον κλάδο τον οποίο και δραστηριοποιείται. Σύμφωνα με τον Evan Maltese (2005) τρία βήματα λαμβάνει η συλλογή πληροφοριών λόγω παραποίησης: Συστηματική έρευνα της διοίκησης, της επιτροπής ελέγχου, του τμήματος εσωτερικού ελέγχου, καθώς και των άλλων τμημάτων της επιχείρησης. Η ομάδα ελέγχου θα πρέπει να συζητάει τόσο με τους managers όσο και με τα στελέχη, να παρακολουθεί και να καταγράφει τις αντιδράσεις τους ύποπτες δραστηριότητες (στο χρηματοοικονομικό και λειτουργικό τμήμα) και ενδεχόμενες απάτες.

Γενική ανάλυση χρηματοοικονομικών και μη παραγόντων που περιλαμβάνονται στο Προσάρτημα της εταιρείας. Εντοπισμός και άμεση αναφορά παραγόντων (risk factor) που είναι συνυφασμένοι με το ενδεχόμενο εμφάνισης παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων.

Εξάλλου το πρότυπο νούμερο 99 αναφέρει «πως αν εξωτερικός ελεγκτής εντοπίσει την παραποίηση σε κάποιο κατώτερο κλιμάκιο θα πρέπει να το αναφέρει αμέσως στο ανάλογο τμήμα της διοίκησης που έχει την εποπτεία του. Ενώ αν η παραποίηση αφορά διοικητικό στέλεχος ο ελεγκτής θα πρέπει αμέσως να το αναφέρει στην επιτροπή ελέγχου». Η διοίκηση αλλά και τα ανώτερα στελέχη οφείλουν να κατανοήσουν τον ρόλο του ελεγκτή για την εταιρεία αλλά και όλο το κοινωνικό σύνολο και να είναι απόλυτα συνεργάσιμα αν τους ζητηθεί. Επειδή όμως μπορεί να τεθούν και θέματα ηθικής οι Amat, Black και Downs (1999) αναφέρουν ότι «θα πρέπει να τηρούνται κανόνες ηθικής και δεοντολογίας τόσο κατά τη σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων όσο και κατά των ελεγχό τους».

Προκειμένου να μη γίνουν δυσάρεστες καταστάσεις οι εταιρείες μπορούν από δικής τους πλευρά να έχουν μυστικές ή εμπιστευτικές μεθόδους (γραφεία ή διορισμένους υπαλλήλους για την συλλογή παραπόνων από τους εργαζομένους και

⁴⁷ Καραγιώργος Θεοφάνης, Πετρίδης Ανδρέας, (2007) «Εφαρμογή των Διεθνών Λογιστικών (Δ.Λ.Π.) Προτύπων σε συνδυασμό με το Γενικό Λογιστικό Σχέδιο (Γ.Λ.Σ.)» Θεωρία και Πράξη, Θεσσαλονίκη: Γερμανός, σελ: 76.

να τους προστατεύει αν έχει πέσει στην υπόληψη τους κάποια παραποίηση και φοβούνται να την ομολογήσουν προκειμένου να προστατεύσουν τη θέση τους). Ο Razaee (2002) αναφέρει ότι θα βοηθούσε πολύ και μία διαδικασία όπου τα υψηλόβαθμα στελέχη και οι ελεγκτές να μπορούσαν να αποτιμηθούν ηθικά.

Η αποτελεσματική και συνεχής διακυβέρνηση της εταιρείας είναι όμως αυτό που παίζει τον σημαντικότερο ρόλο, προκειμένου να καταπολεμηθεί το φαινόμενο της παραποίησης. Βασικά στελέχη της διακυβέρνησης είναι η επιτροπή ελέγχου, το διοικητικό συμβούλιο αλλά και οι εσωτερικοί και εξωτερικοί ελεγκτές.

Επίσης ο Razaee (2002) αναφέρει ότι και το κράτος έχει ευθύνη και θα πρέπει να τιμωρεί τις επιχειρήσεις ή τα στελέχη που εμπλέκονται σε φαινόμενα παραποίησης με στόχο τον σωφρονισμό αυτών αλλά και υπολοίπων που σκέφτονται να εμπλακούν στο μέλλον σε τέτοιου είδους φαινόμενα.⁴⁸

Ας θυμηθούμε το σκάνδαλο της Enron όπου η SEC (Securities Exchange Commission) είχε ζητήσει την φυλάκιση των εμπλεκομένων ακόμα και 20 χρόνια. Σαφή απάντηση όμως ως προς τον αν μπορεί να τελικά να επαλειφθεί το φαινόμενο της παραποίησης δεν υπάρχει, ελπίζουμε όμως ότι τόσο τα στελέχη όσοι και οι απλοί εργαζόμενοι κάθε επιχείρησης θα συνειδητοποιήσουν ότι η παραποίηση θεωρείται έγκλημα το οποίο και έχει πολυδιάστατες οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές, νομικές αλλά και ηθικές επεκτάσεις, άρα και χρειάζεται ιδιαίτερα ηθικός και υπεύθυνος προβληματισμός.

6.4 Ο χρηματοοικονομικός ελεγκτής

Η άποψη της ευρύτερης κοινωνίας είναι πως ο χρηματοοικονομικός ελεγκτής μιας εταιρείας, είτε αυτός πρόκειται για εσωτερικό, είτε για εξωτερικό, έχει την απόλυτη ευθύνη να ανακαλύψει μία απάτη αν αυτή υπάρξει. Ο κόσμος γενικότερα πιστεύει πως ο ελεγκτής έχοντας τις τεχνικές και εξειδικευμένες γνώσεις είναι ικανός να διακρίνει όποια παρατυπία λάβει χώρα. Φυσικά γένεται ακόμα πιο απαιτητικός και αυστηρός όταν οι εταιρίες πρόκειται για δημόσιες ή εισηγμένες στο χρηματιστήριο

⁴⁸ Καραγιώργος Θεοφάνης , Πετρίδης Ανδρέας, (2007) «Εφαρμογή των Διεθνών Λογιστικών (Δ.Λ.Π.) Προτύπων σε συνδυασμό με το Γενικό Λογιστικό Σχέδιο (Γ.Λ.Σ.)» Θεωρία και Πράξη, Θεσσαλονίκη : Γερμανός, σελ: 76

αξιών. Είναι εύκολο να κατανοήσουμε πως η κοινή γνώμη τις περισσότερες φορές δεν ικανοποιείται από τους ελεγκτές και όχι άδικα.⁴⁹

Η συνεχόμενη πίεση από την κοινωνία για εντατικότερο έλεγχο των εταιριών είναι αυτή που οδήγησε στη δημιουργία μίας καινούργιας φιλοσοφίας που αναφερόταν αποκλειστικά στον έλεγχο απάτης και κατά συνέπεια τον ελεγκτή απάτης. Πρακτικά η νέα πραγματικότητα στην ελεγκτική αποδείχθηκε με τη πράξη «Sarbanes Oxley 2002» που ψηφίστηκε από το κογκρέσο των Η.Π.Α. Στο νόμο αυτό υιοθετείται η απαίτηση Νο 99, η οποία αναφέρεται στη ενδελεχή εξέταση απάτης στις παρουσιάσεις των οικονομικών στοιχείων - αποτελεσμάτων προς έλεγχο από κάθε εταιρία.

Επίσης η πράξη SOX δεν αρκεί μόνο από τον άμεσο έλεγχο από μεγάλες ελεγκτικές- συμβουλευτικές εταιρίες ακόμα και αν είναι πιστοποιημένες αλλά απαιτεί και έμμεσο από αντικειμενικές εξωτερικές επιτροπές. Ο λόγος αυτής της αυστηρής απαίτησης είναι πρόσφατες περιπτώσεις απάτης που είχαν όπως αποδείχθηκε ως συνεργό τις ιδέες τις ελεγκτικές εταιρίες (Περίπτωση ENPON- Arthur Andersen). Η «PCAOB» αναφέρεται μόνο στην αντίστοιχη επιτροπή κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α. δηλαδή την «SEC-Securities and Exchange Commission». Επίσης όλες οι εισηγμένες εταιρίες εκτός από τον έλεγχο που ήταν υποχρεωμένες να απέκλιναν από Ορκωτούς Ελεγκτές, κατά τακτά χρονικά διαστήματα Είναι αυτονόητο πως σε οποιαδήποτε παρατυπία αποδειχθεί ότι έχει εκπέσει μία εταιρία εκτός από την ίδια ευθύνη έχει πια και η εκάστοτε ελεγκτική εταιρία. Η νέα πραγματικότητα όπως αντιλαμβάνεται κάποιος είναι σε βάρος πια του ελεγκτή. Η ευθύνη του έχει αυξηθεί πάρα πολύ και πια είναι υπόλογος σε κάθε απάτη που Θα έρχεται στην επιφάνεια.

Για να κατανοήσουμε τη δραστική αλλαγή των συνθηκών στη συνέχεια θα κάνουμε μια σύντομη αναδρομή στη μεταβολή των νόμων. Δυστυχώς για την μελέτη μας η ελληνική νομοθεσία υστερεί και ακολουθεί συνεχώς τα ξένα πρότυπα. Για το παραπάνω λόγω θα αναφερθούμε στη νομοθεσία των Η.Π.Α. καθώς είναι αυτή που λειτουργεί σαν οδηγός στις άλλες κυβερνήσεις.

⁴⁹ Καραγιώργος Θεοφάνης, Πετρίδης Ανδρέας, (2007) «Εφαρμογή των Διεθνών Λογιστικών (Δ.Λ.Π.)Προτύπων σε συνδυασμό με το Γενικό Λογιστικό Σχέδιο (Γ.Λ.Σ.)» Θεωρία και Πράξη, Θεσσαλονίκη : Γερμανός, σελ: 78.

6.5 Ιστορική αναδρομή στη νομοθεσία.

Μετά την εφαρμογή του νόμου το 1933 κάθε εταιρία που ήταν εισηγμένη θα έπρεπε να υπόκειται σε έλεγχο από ανεξάρτητη αρχή σε ότι αφορά τα οικονομικά στοιχεία της και τα αποτελέσματά της. Παρατηρούμε λοιπόν πως μία απάτη ήταν η βασική αιτία για τη θεσμοθέτηση του ελέγχου και το ρόλο του ελεγκτή.⁵⁰

Ο νόμος αυτός αναφέρεται στην ευθύνη των ελεγκτών όσον αφορά την εύρεση και την ανάδειξη οποιασδήποτε απάτης στις οικονομικές δηλώσεις των εταιριών, αλλά και οποιαδήποτε άλλη παρανομία διαπράττεται. Τα δικαστήρια δεν έχουν την απαίτηση φυσικά να βρίσκουν όλες τις παρανομίες οι ελεγκτές καθώς αυτό είναι φύση αδύνατο. Για την πράξη §A5 17 ακόμα πιο πολύ αφού, το γνωστικό πεδίο των ελεγκτών δεν είναι τέτοιο ώστε να μπορεί να ανακαλύπτει τυχόν παρανομίες. Για την πράξη SAS οι νομικές αρχές λειτουργούν με καλή πίστη απέναντι στους ελεγκτές.

Για πρώτη φορά γίνεται υποχρεωτική η έννοια όχι μόνο του εξωτερικού ελέγχου αλλά και του εσωτερικού. Μετά την εφαρμογή όλες οι εισηγμένες εταιρίες θα πρέπει να κρατούν συστηματικό αρχείο των οικονομικών βιβλίων, των συναλλαγών και όλων των λογαριασμών. Οι στόχοι που τέθηκαν με το καινοτόμο νόμο είναι:

1. Όλες οι συναλλαγές γίνονται εις γνώση της διοίκησης και με την εποπτεία της.
2. Για όλες τις συναλλαγές υπάρχουν τα ανάλογα παραστατικά τα οποία είναι σύμφωνα με τα γενικά αποδεκτά λογιστικά πρότυπα.
3. Υπάρχει πρόσβαση σε όλα τα κεφάλαια μιας εταιρίας με τη συγκατάθεση των διοικήσεων.
4. Γίνεται σύγκριση των αποτελεσμάτων χρήσης με τα παραστατικά και τα αρχεία τα οποία έχουν καταγραφεί.

Η FCPA πράξη ήταν και μία από τις βασικές αιτίες που πια οι διοικήσεις δίνουν έμφαση στην εσωτερική πληροφόρηση και την εφαρμογή ηλεκτρονικών μέσων για τη πιο εύκολη συλλογή αλλά και αποθήκευση των δεδομένων (electronic 313 processing EDP). Αν θα θέλαμε να σχολιάσουμε την αποτελεσματικότητα του νόμου, οφείλουμε να τονίσουμε την σημαντικότητα της ευρύτερης υιοθέτησης του

⁵⁰ Ξανθάκης Μ. –Τιπούρης Λ. –Σπανός Α., (2003), «Εταιρική Διακυβέρνηση-Έννοια και Μέθοδος αξιολόγησης.», Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση., σελ: 89.

εσωτερικού ελέγχου ο οποίος είναι πολύ αποτελεσματικός για απάτες που γίνονται συνήθως εις βάρος της εταιρίας αλλά αντίθετα δεν έχει την ίδια αποτελεσματικότητα όταν πρόκειται για προσπάθεια παραπλάνησης των ενδιαφερομένων από τις ίδιες τις διοικήσεις.

Συνεπώς όταν κάποια απάτη την διαπραττόταν από την ίδια τη διοίκηση προς όφελος των εταιριών δεν υπήρχε καμία προστασία προς τους υπόλοιπους μετόχους ή ακόμα και το ίδιο το κράτος. Με την εφαρμογή του νόμου FFDD, οι ελεγκτές είναι υποχρεωμένοι να αναφέρουν πια οποιαδήποτε παρανομία- παρατυπία στις αρμόδιες κρατικές αρχές. Επίσης θεσπίζεται νομική προστασία απέναντι στον ελεγκτή και πια έχει δικαιοδοσία να αναφέρει την αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου που διενεργείτε. Στη συνέχεια θα αναφέρουμε αναλυτικά τις βασικές απαιτήσεις του νόμου για την βέλτιστη κατανόησή του.

- Στο καθήκοντα του ελεγκτή περιλαμβάνεται και η εφαρμογή συστηματικών διαδικασιών για την ανίχνευση απάτης. Παύει να ισχύει η Θεωρία πως η απάτη πρέπει να ανακαλυφθεί μόνο κατά τη διάρκεια ελέγχου των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και άτι δεν είναι στα άμεσα καθήκοντα του ελεγκτή.
- Ο ελεγκτής πρέπει να αξιολογήσει την αποτελεσματικότητα και συστηματικότητα των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου. Πρέπει επίσης να εξετάσει τον τρόπο που διαχειρίζονται τα εταιρικό κεφάλαια και αν τα αρχεία που κρατούνται είναι τα προβλεπόμενα.

Ο νόμος υποχρεώνει την ελεγκτική εταιρία να παραδώσει έγγραφη αναφορά η οποία θα περιλαμβάνει τα τρία εξής στοιχεία: την εκτίμηση για την επάρκεια των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου που διενεργείτε. την επισήμανση των αδύναμων σημείων και τέλος την διαβεβαίωση πως ο έλεγχος έγινε κατά τέτοιο τρόπο που να εξασφαλίζει την ανεύρεση οποιασδήποτε απάτης.

Η ευθύνη για την ακεραιότητα και την αποτελεσματικότητα του ελέγχου πλέον δεν βαραινεί μόνο την ελεγκτική εταιρία στην οποία ανήκει ο ελεγκτής αλλά και προσωπικά τον ίδιο. Έτσι είναι υπόλογος απέναντι στις αρχές η κάθε μονάδα μέτρο που θεσπίστηκε για την προστασία των τεράστιων πολυεθνικών εταιριών.

Ο ελεγκτής αντίθετα με ότι ίσχυε, υποχρεούται να αναφέρει οποιαδήποτε παρατυπία ανακαλύψει στις αρμόδιες αρχές και όχι μόνο στη διοίκηση της ίδιας της εταιρίας. Στόχος φυσικά είναι η προσπάθεια αποτροπής της συγκάλυψης από την ίδια

τη διοίκηση με την πλασματική συμμόρφωση με τις απαιτήσεις των λογιστικών προτύπων. Τέλος ο νόμος παρέχει νομική προστασία στους ελεγκτές που έφεραν στην επιφάνεια περιπτώσεις απάτης και θεωρεί ότι οι πράξεις τους διενεργήθηκαν κάτω από καλή πίστη.

Την δεκαετία του 1980 δημιουργήθηκε ο νόμος Treadway Commission, 0050, 5A5 No.78. Μετά την έντονη δραστηριότητα που υπήρξε στην πρόληψη απάτης και στην ενίσχυση των συστημάτων εσωτερικών ελέγχων η επιτροπή εισήγαγε ένα από τα πιο γνωστά μοντέλα για εσωτερικό έλεγχο, το 0050 Model. Το μοντέλο 0050 δίνει έμφαση στην αξιολόγηση των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και προϋποθέτει τη συμμετοχή σε αυτά από όλες της ιεραρχικές βαθμίδες της εταιρίας.

Επίσης τονίζει πως γενικότερα ο εσωτερικός έλεγχος δεν αντικαθιστά το διοικητικό σχέδιο δράσης απλά λειτουργεί συμπληρωματικά. Δηλαδή θα πρέπει το σύστημα ελέγχου να προσαρμόζεται στις λειτουργικές διαδικασίες μιας εταιρίας και όχι φυσικά το αντίθετο. Το μοντέλο 0050 δίνει έμφαση σε τέσσερις βασικούς τομείς του εσωτερικού ελέγχου. Αναλυτικότερα αυτοί είναι:

- Εταιρικό περιβάλλον. Εννοούμε την εταιρική πολιτική, την φιλοσοφία που επίκτητε στην ηθική που προβάλλει η ίδια η διοίκηση και τέλος το πως μοιράζονται οι αρμοδιότητες.
- Εκτίμηση Κινδύνου. Το μοντέλο 0050 αναφέρεται στον κίνδυνο να μην πραγματοποιηθούν λειτουργικοί στόχοι. Η συμμόρφωση των βιβλίων με αποδεκτά λογιστικά πρότυπα και τέλος και σημαντικότερο α αναμενόμενες χρηματοοικονομικές επιδόσεις. Επίσης προσπαθεί να κάνει τη σύγκριση κόστους και ωφέλειας από τη εφαρμογή συστημάτων ελέγχου. Τέλος εισάγει τη έννοια της εκτίμησης κινδύνου για το ενδεχόμενο απάτης από τις ίδιες τις διοικήσεις καθώς γνωρίζουν τον τρόπο να παρακάπτουν τα συστήματα ελέγχου.
- Διαχείριση Πληροφοριών. Εισάγεται η έννοια της πληροφόρησης τόσο από το εξωτερικά περιβάλλον τόσο όμως και από το εσωτερικά. Η πληροφορία μπορεί να πρόκειται για οικονομικές-πολιτικές συνθήκες που συνιστούν, τα στρατηγικά πλάνα που υλοποιούνται και τέλος για πρώτη φορά δίνεται βάση στη ποιότητα πληροφορίας.
- Επιτήρηση. Σύμφωνα με το μοντέλο η διοίκηση θα πρέπει να κάνει επιτήρηση της αποτελεσματικότητας των συστημάτων ελέγχου με μεθόδους

δειγματοληψίας. Η NOPA το 1992 υιοθέτησε το μοντέλο 0050 και φυσικά όλοι το επιχειρησιακό περιβάλλον.

6.6 Σύγχρονη πραγματικότητα στην νομοθεσία για την ευθύνη τον ελεγκτή.

Το 1997 η AICPA υιοθέτησε το SAS No 82, αυτή όμως ήταν μόνη η αρχή για την ευαισθητοποίηση πάνω στο θέμα του ενεργού ελέγχου της απάτης. Η παραπάνω νομοθεσία αναφέρεται σε πολλούς τομείς, εμείς στη συνέχεια θα αναφερθούμε στα κομμάτια που αναφέρονται στον έλεγχο απάτης και την ευθύνη του ελεγκτή.

Τα βασικά σημεία του νομοθετικού πλαισίου είναι τα εξής:⁵¹

- Οι εταιρίες ορκωτών λογιστών που αναλαμβάνουν τον έλεγχο μίας εισηγμένης, απαγορεύεται να παρέχει οποιαδήποτε άλλη υπηρεσία όπως συμβουλευτική.
- Ανεξάρτητη αρχή, η PCAOB, είναι αυτή που καθορίζει τα κριτήρια των εισηγμένων εταιριών και έχει εποπτεία όλων των ιδιωτικών ελεγκτικών εταιριών. Σαν μοντέλο πρότυπο όπως είχαμε αναφέρει και προηγουμένων καθιερώθηκε το μοντέλο «COSO». Η διοίκηση θα πρέπει να παρουσιάσει με στοιχεία την αποτελεσματικότητας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου που έχει εφαρμόσει. Επίσης θα πρέπει να τονίσει τις όποιες αδυναμίες παρουσιάζονται και τις αντίστοιχες βελτιωτικές κινήσεις που προτίθεται να κάνει. Πάνω στην παραπάνω αυτοαξιολόγηση των εταιριών θα πρέπει να καταθέσει την προσωπική του εκτίμηση, έχοντας έτσι ευθύνη για οποιαδήποτε επόμενη έρευνα. Η αμοιβή του ελεγκτή καθορίζεται πια από το επιτροπή κεφαλαιαγοράς.
- Τέλος πρέπει οι ελεγκτές να έχουν RO181101 » ώστε να γίνεται πιο αντικειμενική έρευνα.

Ειδικότερα σύμφωνα με την καινούργια αναθεώρηση ο ελεγκτής- ελεγκτική εταιρία υποχρεούται να:

- Να μπορεί να διακρίνει τις ενδείξεις και τα αίτια απάτης.
- Να αξιολογεί την πιθανότητα σκόπιμης μεταβολής των οικονομικών αποτελεσμάτων, λόγων των καταστάσεων γενικότερα.

⁵¹ Ξανθάκης Μ. –Τσιπούρης Λ. –Σπανός Λ., (2003), «Εταιρική Διακυβέρνηση-Εννοια και Μέθοδος αξιολόγησης», Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση., σελ: 89.

- Να εξασκούνται στην ανακάλυψη, αξιολόγηση και απόδειξη τυχόν απάτης σε κάποιο έλεγχο.
- Να έχει το κατάλληλο σκεπτικισμό απέναντι στην διοίκηση κάθε εταιρίας χωρίς όμως να λειτουργεί με κακόβουλη διάθεση. Να αναθέτει καθήκοντα σε άτομα τα οποία έχουν εμπειρία και είναι αποτελεσματικά στις αρμοδιότητες τους.
- Να αναφέρουν όλες τις παρατυπίες που ανακαλύπτουν στην διοίκηση.
- Να επιμείνουν πως οποιαδήποτε λογιστική καταχώρηση είναι λανθασμένη καταχωρημένη να διορθωθεί ώστε να μην μεταβάλλει το λειτουργικό αποτέλεσμα της εταιρίας.
- Να αναφέρει οποιαδήποτε παρατυπία στις αρμόδιες επιτροπές έχουν την εποπτεία τις συγκεκριμένης επιχειρήσεις.

Σε οποίες από τις περιπτώσεις ο ελεγκτής μπορεί να διακρίνει κάποια παρατυπία ή έχει ένδειξη ηθελημένης παραποίησης στοιχείων αλλά δεν μπορεί να τα αποδείξει, υποχρεούται να απευθυνθεί σε κάποια αρμόδια επιτροπή για συμβουλές και σίγουρα να ζητήσει νομική συμβουλή. Συνοπτικά παρατηρούμε πως η νομική ευθύνη τόσο των ελεγκτών μεμονωμένα όσο των αντίστοιχων εταιριών αυξάνεται. Η εξέλιξη αυτή έχει ως σκοπό την ελαχιστοποίηση των περατώσεων απάτης σαν συνέπεια της ουσιαστικότερης επαγγελματικής συμπεριφοράς των ελεγκτικών οργάνων λόγω των βαρύτερων ευθυνών που τους καταλογίζονται. Τα δείγματα είναι πολύ ενθαρρυντικά, μελέτες αποδεικνύουν πως μετά την εφαρμογή των τελευταίων μέτρων οι περιπτώσεις απάτης μειώθηκαν κατά 26%.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ: Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

7.1 Συχνότητα εμφάνισης και εύρος της απάτης στην σύγχρονη εποχή.

Είναι άποψη πολλών πως συνήθως η διαπίστωση μιας απάτης που πραγματοποιήθηκε είναι αποτέλεσμα ενός τυχαίου γεγονότος και όχι λόγω των εσωτερικών ελέγχων που διενεργούνται στις επιχειρήσεις. Οι απόψεις στην διεθνή βιβλιογραφία δίστανται πάνω σε αυτό το ερώτημα αλλά παρατηρούμε ότι ολόένα και συγκλίνουν οι σύγχρονοι συγγραφείς πως οι συστηματικοί έλεγχοι και οι παρατήρηση του εύρους των περιπτώσεων απάτης είναι τα βασικά εργαλεία για την πρόβλεψη, αποφυγή αλλά και ανακάλυψη κάποιας απάτης.⁵²

Όσον αφορά το εύρος της απάτης η κλασική Θεωρία πως, κύρια θύματα ήταν μεγάλες κερδοσκοπικές εταιρίες, καταρρίφθηκε καθώς έρευνες έχουν δείξει πως μικρές εταιρίες ακόμα και μη κερδοσκοπικές κυβερνητικές ή μη ζημιώνονται σημαντικά από τα κρούσματα απάτης που εμφανίζονται.

Δεν αποτελούν εξαίρεση όμως και οι δημόσιες υπηρεσίες. Το 1998 η επιτροπή «COSO» δημοσίευσε έρευνα με τίτλο «Landmark Study on Fraud in Financial Reporting» η οποία αφορούσε την εξέταση 200 τυχαία επιλεγμένων υποθέσεων απάτης που είχαν οδηγηθεί στην επιτροπή κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α- «Security and Exchange Commission- SEC» και κατέληγε πως το 67% περιλάμβανε σχέσεις κυρίως μικρομεσαίων επιχειρήσεων με δημόσιες υπηρεσίες. Σε παρόμοια αποτελέσματα κατέληξε πιο πρόσφατα η τρίτη ετήσια έρευνα για την απάτη «Fraud Survey» που δημοσίευσε «KPMG» το 2003 η οποία πραγματοποιήθηκε σε 459 δημόσιες υπηρεσίες των Η.Π.Α. και αποδείκνυε πως το 75% αυτών είχε αναφέρει υπόθεση απάτης το 2003 σε σύγκριση με 62% αντίστοιχα το 1998. Η ζημία των δημοσίων υπηρεσιών το 2003 αποτιμήθηκε σε 257,9 εκατομμύρια δολάρια κατά μέσο όρο και αντίστοιχα ο μέσος όρος κάθε κρούσματος ήταν 1,2 εκατομμύρια δολάρια.

Συνολτικά παρατηρούμε πως στη σύγχρονη εποχή η πρόβλεψη, η αποφυγή της απάτης παίζει κυρίαρχο ρόλο στην εταιρική πολιτική ανεξαρτήτως των οικονομικών οργανισμών, ανεξαρτήτως μεγέθους. Η μόνη κοινά αποδεκτή λύση είναι

⁵² Σπαθής Χ., (2002) Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων λογιστικής τεύχος 570, σελ; 45.

η υιοθέτηση αυστηρών και συστηματικών εσωτερικών ελέγχων αλλά και περιοδικών εξωτερικών από ανεξάρτητες αρχές.

7.2 Γενικοί ορισμοί.

Απάτη ως έγκλημα.: Η απάτη είναι ένας γενικός όρος που δεν μπορεί να δοθεί ακριβής ορισμός γενικότερα όμως περιλαμβάνει οποιαδήποτε ηθελημένη εξαπάτηση κάποιου ατόμου με σκοπό την ωφέλεια του προσώπου που διαπράττει την απάτη.⁵³

Απάτη ως αδικοπραξία.: Γκι να θεωρηθεί απάτη από τις δικαστικές αρχές θα πρέπει να αποδεικνύονται οι παρακάτω τρεις προϋποθέσεις.

- 1) Ο κατηγορούμενος είχε παρουσιάσει αρχικά κάποια στοιχεία τα οποία αφορούσαν τον ενάγοντα.
- 2) Η παρουσίαση αυτών των στοιχείων αποδείχθηκε ψευδής.
- 3) Η αναλήθεια των στοιχείων ήταν σε γνώση του κατηγορουμένου και είχε σαφής πρόθεση με την χρησιμοποίησή τους να ζημιώσει το άλλο νομικό πρόσωπο.

Είναι προφανές η δυσκολία που συναντάτε από τις νομικές αρχές είναι η στοιχειοθέτηση της τρίτης προϋπόθεσης καθώς πολλές φορές αποδεικνύεται πως ο κατηγορούμενος είχε άγνοια της αναλήθειας των στοιχείων που παρουσίασε με αποτέλεσμα να μην έχει ως σκοπό την ωφέλεια του.

Εταιρική απάτη : Θεωρείται οποιαδήποτε απάτη έχει ως στόχο την ζημικι μίας εταιρίας.

Στελεχιακή απάτη : Αναφέρεται στην ψευδή παρουσίαση των οικονομικών αποδόσεων μιας επιχείρησης από ανώτερα στελέχη με σκοπό την προσωπική τους ωφέλεια. Οι τελευταίες είναι και αυτές που θα μας απασχολήσουν στη συνέχεια της ανάλυσης μας.

Έλεγχος απάτης (Fraud auditing), Δικανικός έλεγχος Forensic auditing), Χρηματοοικονομικός έλεγχος (Financiai auditing).:Οι παραπάνω όροι πολλές φορές συγχέονται στο καθημερινό επιχειρησιακό περιβάλλον αλλά οι διαφορές μεταξύ τους είναι ουσιώδης. Αναλυτικότερα όταν αναφερόμαστε στον έλεγχο απάτης εννοούμε την υιοθέτηση-εφαρμογή συστημάτων ελέγχων που μπορούν να αναδείξουν, να

⁵³ Σπαθής Χ., (2002) Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων , λογιστικής τεύχος 570, σελ; 47.

προβλέψουν μία απάτη αλλά και φυσικά να λεπουργήσουν ανασταλτικά στις όποιες προθέσεις των ατόμων για να την διαπράξουν.

Ο όρος του δικανικού ελέγχου αναφέρεται στην συλλογή των στοιχείων που έχουν προκύψει από τους προαναφερμένους ελέγχους απάτης, την μετατροπή αυτών σε όρους που είναι κατανοητοί από άτομα που δεν είναι εξοικειωμένοι σε οικονομικά στοιχεία και τέλος την διενέργεια όποιων καταθέσεων- μαρτυριών είναι απαραίτητες να ληφθούν γκι να οδηγηθούν στις έννομες αρχές.

Τέλος ο όρος χρηματοοικονομικός έλεγχος έχει περιορισμένο εύρος και για αυτά το λόγω είναι λανθασμένο να το συγχέουμε με τον έλεγχο απάτης. Αποκλειστική αποστολή του χρηματοοικονομικού ελέγχου είναι η συμμόρφωση των εκθέσεων του οργανισμού σύμφωνα με κάποια πρότυπα που επιβάλλονται από εξωτερικούς ελεγκτές. Στη σύγχρονη εποχή έχει πιο δημοφιλές, το οποίο όμως είναι σημαντικό να τονίσουμε πως περιλαμβάνει και υποχρεωτική καθιέρωση εσωτερικών ελέγχων απάτης.⁵⁴

7.3 Παράγοντες που οδηγούν στην απάτη.

Ο «ronald Ctessey» το 1950 προσπάθησε να κατανοήσει τους λόγους που οδηγούν τα άτομα να διαπράξουν μια απάτη μέσα σε ένα οργανισμό. Για το σκοπό αυτό προχώρησε σε συνεντεύξεις 200 φυλακισμένων οι οποίοι φυσικά είχαν καταδικαστεί γκι απάτη. Το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε ήταν πως τρεις είναι οι βασικοί παράγοντες και που επηρεάζουν και το ονόμασε το «Τρίγωνο της Απάτης- Fraud Triangle». Αναλυτικότερα το τρίγωνο αποτελείτε από 1) Κίνητρο. 2) Εκλογίκευση, 3) Ικανότητα και ευκαιρία να διαπράξει την απάτη. Στην συνέχεια αναλύουμε κάθε από τους παραπάνω όρους.

1. Κίνητρο: Είναι φυσικό πως για να οδηγηθεί κάποιος στην απάτη πρέπει να έχει κάποιο κίνητρο. Για κάθε άνθρωπο αυτό μπορεί να είναι διαφορετικό. Τα συνηθέστερα που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις των κρατουμένων είναι, οικονομικοί λόγο δηλαδή κάποια άμεση ανάγκη Χρημάτων για την κάλυψη των αναγκών διαβίωσης ή παθολογικών εξαρτήσεων (ναρκωτικά, τζόγος, κλπ),

⁵⁴ Σπαθής Χ., (2002) Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων λογιστικής τεύχος 570, σελ: 46.

καταξίωση με απλά λόγια την προσωπική ανάδειξη μέσα σε οποιαδήποτε ομάδα ατόμων, ψυχολογικοί. Εκλογίκευση: Είναι περίεργο αλλά παρόλο ανά οι έρευνες έχουν αποδείξει πως αυτοί που διαπράττουν την απάτη προσπαθούν να δικαιολογήσουν στον ίδιο τους τον εαυτό την πράξη τους ως μια δικαιοσύνης για την αδικία που υφίστανται είτε αυτή πρόκειται για τις απολαβές τους είτε για τον τρόπο που τους αντιμετωπίζουν οι εφιστάμενοι τους.

3. Ικανότητα και ευκαιρία: Η έρευνα «Cressey» επίσης κατέληξε σε ένα ευνόητο συμπέρασμα το οποίο είναι πως για να οδηγηθεί κάποιος στην απάτη θα πρέπει να έχει και την κατάλληλη γνώση για την διαπράξει και να μη γίνει αντιληπτός από τους εσωτερικούς ελέγχους της εταιρίας. Απόδειξη του παραπάνω είναι πως στο μεγαλύτερα ποσοστό οι κρατούμενοι για απάτη είχαν υπάρξει για πολλά χρόνια εργαζόμενοι και ταυτόχρονα κατείχαν υψηλές θέσεις εργασίας. Είναι λογικό πως μια ανώτερη-ανώτατη διοικητική Θέση λόγω των αρμοδιοτήτων που τη διακατέχει μπορεί να γνωρίζει τις αδυναμίες των συστημάτων ελέγχων και συνεπώς να δημιουργεί ευκαιρίες και πειρασμό για απάτη.⁵⁵

Άρα οδηγούμαστε στο συμπέρασμα πως η αυστηρότητα των ελέγχων είναι αντιστρόφως ανάλογη με τις ευκαιρίες που δημιουργούνται γκι την πραγματοποίηση απάτης. Στο προηγούμενο συμπέρασμα είχε οδηγηθεί και η «Committee Sponsoing Organization- COSO» στις αρχές της δεκαετίας του 1980 μετά την έξαρση σε περπλώσεις απάτης που είχε εμφανιστεί στο τότε τραπεζικό σύστημα. Για την αποτροπή μελλοντικών περιπτώσεων είχαν συμπεριλάβει στις απαιτήσεις τους στις οικονομικές εκθέσεις των οργανισμών απαίτηση για αξιολόγηση των εσωτερικών ελέγχων.

7.4 Λόγοι που διαπράττεται η απάτη.

Στην προηγούμενη ενότητα ασχοληθήκαμε με τους παράγοντες που οδηγούν στην απάτη κάποιο άτομο και αναφερθήκαμε συγκεκριμένα στο πρώτο κομμάτι με το κίνητρο το οποίο μπορεί να οφείλετε σε εσωτερικούς ή εξωτερικούς παράγοντες. Σε αυτή την ενότητα θα ασχοληθούμε με τα προσωπικά χαρακτηριστικά των ατόμων

⁵⁵ Σπαθής Χ., (2002) Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων λογιστικής τεύχος 570, σελ:48.

που διαπράττουν την απάτη και το κατά πόσο μπορούμε να κάνουμε κάποιες γενικεύσεις σύμφωνα με συναφείς έρευνες έχουν γίνει.

Εκτός από το αυτονόητο πως κάποιιο άνθρωποι απλά είναι πιο έντιμοι από κάποιους άλλους οπότε, είναι λιγότερες οι πιθανότητες να οδηγηθούν στην απάτη, έρευνες μας έχουν οδηγήσει σε πιο συγκεκριμένα συμπεράσματα όσον αφορά το προφίλ των δραστών. Συγκεντρωμένα κάποια στοιχεία παραθέτουμε συνοπτικά παρακάτω.

1. Άτομα που έχουν βιώσει μια αποτυχία είναι πιο πιθανό να διαπράξουν απάτη.
2. Άτομα με χαμηλή αυτοπεποίθηση τείνουν να διαπράττουν απάτες.
3. Άτομα που έχουν συνείδηση και φοβούνται τις συνέπειες σε τυχόν ανακάλυψη τους, είναι πιο εγκρατές στους διάφορους πειρασμούς. Μελέτες έδειξαν πως όσο πιο ευφυής είναι κάποιος τόσο λιγότερες είναι οι πιθανότητες να διαπράξει απάτη.
4. Άτομα που ανήκουν στις ανώτερες κοινωνικές τάξεις εμφανίζονται σε μικρότερο ποσοστό σε περιπτώσεις απάτης.
5. Όσο πιο εύκολο είναι για κάποιιο άτομο να παρακάμψει κάποιο έλεγχο τόσο πιο πιθανό είναι να οδηγηθεί σε απάτη.
6. Κάποια πίεση είτε οικονομική καθαρά είτε κάποια άλλη ψυχολογική μπορεί να λειτουργήσει καταλυτικά.

Παράλληλα με τα παραπάνω συμπεράσματα, αυτά τα στοιχεία χωρίζονται σε τρεις υποκατηγορίες. Προσωπικά Χαρακτηριστικά, Στοιχεία Εργασίας, Εξωτερικοί Παράγοντες.

1. Προσωπικά Χαρακτηριστικά:

Ικανότητες, δεξιότητες.

Πεποιθήσεις, προσωπικές αξίες αρχές.

Προσωπικές ανάγκες.

2. Στοιχεία Εργασίας:

Φύση, καθήκοντα Θέσης εργασίας.

Εκπαίδευση που παρέχεται.

Σύστημα επιβράβευσης και αναγνώρισης.

Αποτελεσματικότητα διοίκησης.

Σαφήνεια των καθηκόντων της θέσεως εργασίας.

Σαφήνεια των στόχων που θέτουν οι ανώτεροι.

Το κατά πόσο επικρατεί κλίμα εμπιστοσύνης.

Κίνητρα που δίνονται από τη διοίκηση και οι αξίες που προβάλλονται από αυτήν.

3. Εξωτερικοί παράγοντες:

Ένταση ανταγωνισμού που επικρατεί στο κλάδο που δραστηριοποιείτε η εταιρία.

Γενικότερη οικονομική κατάσταση που επικρατεί στην κοινωνία.

Ηθική που επικρατεί στο εξωτερικό περιβάλλον επε αυτό πρόκειται για προμηθευτές, ανταγωνιστές, πολιτικούς παράγοντες κλπ.

Κλείνοντας την ενότητα που περιλαμβάνει τη σκιαγράφηση του προφίλ, θα ασχοληθούμε με κάποια στατιστικά που έχουν να κάνουν με τη βαθμίδα στην ιεραρχία του εργαζόμενου. Παραπάνω αναφέραμε σαν κίνητρο τη γνώση για παράκαμψη των εσωτερικών ελέγχων. Σύμφωνα με το προηγούμενο καταλήγουμε πως είναι πά εύκολο για κάποιον που κατέχει θέση στο μάνατζμεντ της εταιρίας να μην ανακαλυφθεί καθώς γνωρίζει τον τρόπο να παρακάμψει τον έλεγχο.⁵⁶

Επίσης είναι λογικό πως οι απάτες που αφορούν τα ανώτερα στελέχη και είναι πιο ζημιογόνες αφού τα ποσά που διαχειρίζονται είναι πολύ υψηλότερα από αυτά των μέσων εργαζομένων αντίστοιχα. Επαλήθευση του παραπάνω συμπεράσματός μας αποτελούν τα αποτελέσματα της έρευνα που πραγματοποίησε η «ACFN» το 2004 που καταλήγει στο ότι ο μέσος όρος ανά απάτη είναι για ανώτατα στελέχη είναι \$900.000, για μεσαίο μάνατζμεντ \$150.000 και τέλος για απλούς υπαλλήλους \$63.000. Η παραπάνω έρευνα καταλήγει σε μία πολύ χρήσιμη συνοπτική καταγραφή των κοινών χαρακτηριστικών που είχαν τα άτομα που συμμετείχαν σε περπώσεις απάτης και φυσικά κατείχαν υψηλές θέσεις στο οργανόγραμμα εργασίας. Αναλυτικά.

1. είχαν μεγάλο χρονικό διάστημα εργασίας στην εταιρία,
2. είχαν μεγάλες απολαβές,
3. ήταν συνήθως άντρες,
4. συνήθως ήταν πάνω από 60 ετών,
5. κατείχαν ανώτατη εκπαίδευση και μέλη εμπειρία,
6. απέδιδαν καλύτερα σε μεγάλη ένταση και με υψηλή στοχοποίηση,
7. δεν είχαν συνήθως κανένα ιστορικό σε παράνομη δραστηριότητα και απολάμβαναν τη πλήρη εμπιστοσύνη.

Γιατί όμως οι εργαζόμενοι οδηγούνται στην απάτη;

⁵⁶ Σπαθής Χ., (2002) Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων λογιστικής τεύχος 570, σελ: 54.

Συγκέντρωσα τις 22 σημαντικότερες αιτίες κατά τη γνώμη μου που οδηγούν κάποιο υπάλληλο, ανεξαρτήτως διοικητικής βαθμίδας, στην απάτη. Αναλυτικότερα έχουμε:

1. Ο υπάλληλος Θεωρεί ότι μπορεί να μην ανακαλυφθεί ποτέ.
2. Ο υπάλληλος νιώθει πως έχει απαραίτητα ανάγκη τα χρήματα που θα κερδίσει από την απάτη.
3. Ο υπάλληλος νιώθει ανικανοποίητος από την θέση εργασίας που κατέχει.
4. Ο υπάλληλος έχει σοβαρά προβλήματα στη προσωπική του ζωή, παρόλο που δεν έχουν καμία σχέση με την εργασία του την επηρεάζουν άμεσα.
5. Ο υπάλληλος νιώθει πως τον εκμεταλλεύονται και θέλει διαπράττοντας την απάτη να φέρει τη «δικαιοσύνη».
6. Ο υπάλληλος αγνοεί και δεν αναλογίζεται τις συνέπειες των πράξεων του.
7. Ο υπάλληλος θεωρεί πως όλοι «κλέβουν» οπότε γιατί όχι και αυτός.
8. Ο υπάλληλος Θεωρεί πως τα μικρά ποσά που καταχράται είναι επουσιώδες σε μια τόσο μεγάλη επιχείρηση.
9. Λόγω κακής οικονομικής διαχείρισης των προσωπικών του χρημάτων είναι πάντα σε ανάγκη οπότε και πολύ κοντά την απάτη.
10. Ο υπάλληλος Θεωρεί ως πρόκληση την κλοπή από την εταιρία χωρίς να γίνεται αντιληπτός.
11. Ο υπάλληλος ήταν οικονομικά στερημένος στα παιδικά του χρόνια.
12. Ο υπάλληλος προσπαθεί να γεμίσει συναισθηματικά τη ζωή του.
13. Ο υπάλληλος δεν έχει καθόλου αυτοέλεγχο και κλέβει λόγω των παρορμητικών συναισθημάτων του.
14. Ο υπάλληλος προσπαθεί να ζημιώσει την εταιρία γιατί νομίζει πως φέρθηκαν άδικα σε κάποιο φίλο- συνεργάτη του.
15. Ο υπάλληλος δεν έχει τη διάθεση για σκληρή εργασία και προσπαθεί να ανακαλύψει τον ευκολότερο τρόπο βγάζει περισσότερα χρήματα.
16. Τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου είναι απαρχαιωμένα και τόσο χαλαρά που λειτουργούν ως δέλεαρ.
17. Επικρατεί κλίμα ατιμωρησίας.
18. Μέχρι τώρα όποια περιστατικά απάτης είχαν ανακαλυφθεί οφείλονται σε κάποιο τυχαίο γεγονός οπότε μία απάτη δεν συνδέεται άμεσα με την καταδίκη.
19. Δεν υπάρχει συνεννόηση με τα ανώτερα στελέχη δηλαδή με πα απλά λόγια ο υπάλληλος θεωρεί ότι είναι απομονωμένος.

20. Η καταδίκη δεν είναι ποτέ τόσο αυστηρή συνήθως αποτελείται από κάποια χρηματικό πρόστιμο. Το γεγονός αυτό λειτουργεί καταλυτικά καθώς ο εργαζόμενος θεωρεί πως αξίζει να διαπράξει την απάτη.

21. Ο υπάλληλος δεν παύει να είναι άνθρωπος οπότε και ευάλωτος στην αμαρτία και το λάθος.

22. Οι υπάλληλοι μιμούνται τα αφεντικά τους οπότε αν αυτά είναι διεφθαρμένα τότε είναι σχεδόν σίγουρο πως και οι κατώτεροι θα συμμετέχουν σε απάτες.

7.5 Κατηγοριοποίηση Απάτης

Απάτη καταναλωτών και επενδυτών. Η απάτη καταναλωτών μπορεί να οφείλετε σε οποιοδήποτε σημείο της αλυσίδας αξίας, προμηθευτές- εταιρία- μεταπωλητές, και έτσι όπως είναι κατανοητά αποτελεί μία διαφορετική τελείως βιβλιογραφία από αυτήν που εξετάζουμε. Στην δική μας ανάλυση θα ασχοληθούμε με την πρόληψη, αποτροπή και ανάδειξη των σκόπιμων αναληθειών στα λογιστικά και γενικά οικονομικά αρχεία. Τις περισσότερες φορές η παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων μιας εταιρίας έχει ως σκοπό την παραπλάνηση- απάτη των επενδυτών.⁵⁷

Απάτη υπέρ και κατά της εταιρίας. Η εταιρική απάτη δεν είναι πάντα βέβαιο πως λειτουργεί υπέρ του οργανισμού πολλές φορές τα ίδια τα στελέχη ή πια συχνό εξωτερικοί παράγοντες προσπαθούν να ζημιώσουν την εταιρία για προσωπικά τους όφελος φυσικά. Ας εξετάσουμε κάποια παραδείγματα της κάθε κατηγορίας για να γίνουμε ακόμα πια κατανοητοί.

Υπέρ της εταιρίας. Δημιουργία καρτέλ, αποφυγή φορολογίας, αθέμιτη διαφήμιση, οικονομικά αποτελέσματα, ευνοϊκές οικονομικές προβλέψεις είναι κάποια από τα παραδείγματα απάτης υπέρ της εταιρίας. Συνήθως οι παραπάνω απάτες και ιδιαίτερα αυτές που αφορούν τις επιδόσεις έχουν στόχο την παραπλάνηση των επενδυτών για αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου και βελτίωση της τιμής της εταιρικής μετοχής.

Κατά της εταιρίας: Ενώ όταν υπάρχει κρούσμα απάτης προς την εταιρία, προβλέπεται να συμμετέχει το μεγαλύτερο κομμάτι της διοίκησης. Αντίθετο κατά της

⁵⁷ Σπαθής Χ.,(2002) Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων λογιστικής τεύχος 570, σελ: 57.

εταιρίας μπορεί να στραφεί μεμονωμένα κάθε υπάλληλος. Παραδείγματα είναι τα φαινόμενα υπεξαίρεσης χρημάτων- προϊόντων, αλλοιωμένη παρουσίαση επιδόσεων για προσωπικό όφελος- πιθανώς σε κάποιο σύστημα επιβράβευσης, δωροδοκία υπαλλήλων από εξωτερικούς παράγοντες ότι και αν αυτό περιλαμβάνει για παράδειγμα «ευνοϊκή» αντιμετώπιση σε κάποιο μειοδοτικό διαγωνισμό κλπ.

Ακόμη μια κατηγοριοποίηση που είναι ευρέως διαδεδομένη είναι ανάλογα με το από πού προέρχεται. Με πω απλά λόγω διαχωρίζεται σε Ενδογενής: Είναι η απάτη που διαπράττεται από άτομα- στελέχη της ίδιας της εταιρίας ανεξαρτήτως για το αν είναι υπέρ η κατά της και αντίστοιχα Εξωγενής. Προφανώς η απάτη που προέρχεται από εξωτερικούς παράγοντες της αλυσίδας αξίας., προμηθευτές, μεταπωλητές, πελάτες, πολιτικούς παράγοντες.

Τελευταίος διαχωρισμός είναι ανάλογα με το επίπεδο της ιεραρχίας προέρχεται. Έχουμε ξανακάνει αναφορά με παραδείγματα απάτης από όλα τα επίπεδα οπότε δεν το θεωρούμε απαραίτητο να ξανακάνουμε κάποια ανάλυση. Απλά να επεξηγήσουμε πως όταν αναφερόμαστε σε Διοικητική απάτη προέρχεται από τα ανώτερα- ανώτατα στελέχη αντίστοιχα. η Μη Διοικητική από τους απλούς υπαλλήλους με περιορισμένα καθήκοντα και ευθύνες.

7.6 Συγκεκριμένα είδη Απάτης

Στην προηγούμενη ενότητα αναφερθήκαμε στις κατηγορίες απάτης ανάλογα με κάποια κοινά χαρακτηριστικά που έχουν. Σε αυτή τη παράγραφο θα παρουσιάσουμε μερικές από τις πιο συχνά εμφανιζόμενες περιπτώσεις απάτης σε κάποιες από τις κατηγορίες που ορίσαμε.

1. Ενδογενής απάτη κατά της εταιρίας.

- Υπεξαίρεση χρημάτων -αγαθών.
- Παραποίηση των εισπρακτέων γραμματίων προς όφελος τους.
- Δωροδοκία υπαλλήλων από εξωτερικούς παράγοντες (προμηθευτές, μεταπωλητές, αντιπροσώπου) για εύνοια αυτών εις βάρος της εταιρίας.
- Παραποίηση απογραφής έτους με σκοπό την εκμετάλλευση των αποθεμάτων από τους ίδιους.
- Δήλωση πλασματικού αριθμού εργατικού δυναμικού με σκοπό την υπερχρέωση και την υπεξαίρεση των παραπάνω χρημάτων.

2. Εξωγενής απάτη κατά της εταιρίας.

- Αντικατάσταση πρώτων υλών από τους προμηθευτές με άλλα χαμηλότερης ποιότητα εν αγνοία της εταιρίας.
- Υπερχρέωση των προϊόντων από τους προμηθευτές με ψευδής προσχήματα των εξόδων μεταφοράς.
- Παράνομο περιθώριο κέρδους από τους μεταπωλητές με αποτέλεσμα να μειώνει την ανταγωνιστικότητα της εταιρίας.

3. Απάτη υπέρ της εταιρίας

- Παραποίηση των καθαρών κερδών μέσω ψευδών στοιχείων πωλήσεων, ζημιών, εξόδων, απόδοσης επενδύσεων με σκοπό την παραπλάνηση μικροεπενδυτών και της τιμής της μετοχής.
- Δημιουργία καρτέλ.
- Παραπλάνηση των πελατών με χρήση τεχνολογίας και συσκευών για παράδειγμα αλλοίωση προς τα πάνω κάποιας ηλεκτρονικής ζυγαριάς.
- Παραβίαση περιβαντολλογικών νόμων και κανόνων.
- Διαφθορά της νοοτροπίας των ιδίων της των υπαλλήλων.
- Πολιτική διαφθορά.

7.7 Σύντομη ιστορική αναδρομή του επαγγέλματος του ελεγκτή.

Σύμφωνα με την ιστορία η πρώτη αναφορά σε ρόλο ελεγκτή υπήρξε στην αρχαία Αίγυπτο. Ο κοντινότερος σύμβουλος του Φαραώ ήταν ο λογιστής του ο οποίος είχε και το ρόλο του ελεγκτή στις διάφορες συναλλαγές για την αποφυγή εις βάρος τυχόν απάτης. Στην πιο σύγχρονη ιστορία περιπτώσεις απάτης εμφανίζονται αρχικά στις Η.Π.Α όταν πρώτη φορά ιδρύονται επιχειρήσεις με νομική ιδιότητα η οποία μειώνει την ευθύνη των ιδιοκτητών σε οποιαδήποτε χρέη (Α.Ε. Ε.Π.Ε κλπ). Το πρώτο μεγάλο σκάνδαλο που ήρθε στη δημοσιότητα αφορούσε την εταιρία «South Sea Bubble». Η «South Sea Bubble» ιδρύθηκε το 1711 και είχε τα αποκλειστικά δικαιώματα στην Θαλάσσια εμπορική γραμμή προς τις Ισπανικές αποικίες στην

Αμερική. Μετά την πρώτο χρόνο λειτουργίας της έκλεισε με ζημιά Ε2000000 και χρέος £10000000 στην κυβέρνηση της Αγγλίας. Φάνηκε τυχερή με το πόλεμο που ξέσπασε μεταξύ της Βρετανίας και της Ισπανίας καθώς στο τέλος βρέθηκε να είναι σε Ισπανικά χέρια. Για να αποσβέσει το χρέος προς την βρετανική κυβέρνηση η εταιρία πρόσφερε το 5% των μετοχών της και η πρόταση της έγινε δεκτή.

Προωθώντας την σύμπραξη αυτή η εταιρία κατάφερε να αυξήσει την τιμή της μετοχής σε τεράστιο βαθμό. Αναφορικά μόνο να πούμε πως τον Ιανουάριο του 1720 η μετοχή κυμαινόταν στα £128 και σε διάρκεια τριών μηνών άγγιξε τα £1000 τον Αύγουστο του ίδιου έτους. Η ραγδαία ρευστοποίηση ξεκίνησε αμέσως μετά από τα ίδια τα στελέχη και τους ιδιοκτήτες οδηγώντας τη μετοχή στις £150 στο τέλος του επομένου μήνα. Αυτή η τεράστια πτώση δημιούργησε μεγάλη πίεση στο βρετανικά κοινοβούλιο αφού ήταν πολλοί οι αριστοκράτες οι οποίοι είχαν πέσει θύματα των «διαδόσεων» της εταιρίας.

Έτσι η κυβέρνηση όρισε ως εξωτερικό ελεγκτή στα λογιστικά βιβλία της εταιρίας του Charles Snell» ο οποίος και φυσικά ανακάλυψε πλήθος απατών από τα στελέχη της εταιρίας. Αυτή είναι και η πρώτη ίδρυση του πρώτου σώματος Ορκωτών Λογιστών Περιπτώσεις παρόμοιων μετοχών συνηθίζονται ακόμα και σήμερα Το 1817 η υπόθεση «Meyer v. Sefton» είναι η πρώτη στην οποία χρησιμοποιείται ο εξωτερικός ελεγκτής ως αυτόπτης μάρτυρας για την απάτη που είχε λάβει χώρα. Δηλαδή είναι η πρώτη φορά που αρχίζει να υφίσταται ο δικανικός ρόλος του ελεγκτή. Το κραχ του 1929 στο Χρηματιστήριο των Η.Π.Α. άσκησε τεράστιες πιέσεις για έλεγχο και δικαιοσύνη αφού είχε ως συνέπεια να χάσουν εκατομμύρια δολάρια χιλιάδες επενδυτές.⁵⁸

Η απάτη της «Enron» αφορούσε στις τεράστιες αποκλίσεις που είχαν η δημοσιεύσεις των οικονομικών αποτελεσμάτων της εταιρίας από την πραγματικότητα και προσπάθεια αύξησης της τιμής μετοχής με ψευδής εξαγγελίες, αθέμιτα μέσα με αγωγό την διαπλεκόμενη κυβέρνηση των Η.Π.Α. Το αποτέλεσμα ήταν μία εταιρία αξίας \$120 δις. να οδηγηθεί σε χρεοκοπία, χιλιάδες μέτοχοι να οδηγηθούν σε αδιέξοδο με τραγικότερους όλων τους υπαλλήλους της που είχαν πιστέψει τη διοίκηση και είχαν επενδύσει όλες τις οικονομίες τους και τέλος το «κλείσιμο» μιας κολοσσιαίας ελεγκτικής εταιρίας την «Arthur Andersen» η οποία ήταν και υπεύθυνη

⁵⁸ Σπαθής Χ., (2002) Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων , λογιστικής τεύχος 570, σελ: 58

για τον έλεγχο της «Enron». Η απάτες της «Enron» και της «Worldloom» που είχε πολλαπλάσιες οικονομικές επιπτώσεις άσκησαν τεράστια τάση στη παγκόσμια οικονομία και πόσο μάλλον στην αμερικάνικη κοινωνία. Κάτω από αυτή τη πίεση το Κογκρέσο των Η.Π.Α. ήταν αναγκασμένο να λάβει καινοτόμα και αυστηρότερα μέτρα για τη καταπολέμηση παρόμοιων περιπτώσεων.

Συμπεράσματα

Σε γενικές γραμμές δεν έχει αναπτυχθεί επαρκώς ο εσωτερικός έλεγχος στην Ελληνική δημόσια διοίκηση, είτε λειτουργεί υποτονικό και σε κάθε περίπτωση μη αποτελεσματικό. Αυτό διότι ο εσωτερικός έλεγχος δεν έχει διαρθρωθεί με έναν ενιαίο τρόπο, να αφορά το σύνολο της δημόσιας διοίκησης. Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι μέχρι στιγμής δεν έχει καταφέρει να ανταπεξέλθει στις προκλήσεις μιας σύγχρονης διακυβέρνησης τα αποτελέσματα από την εφαρμογή ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου δεν είναι αυτά τα οποία μπορούν να χαρακτηριστούν ως ικανοποιητικά. Συγκεκριμένα, Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τα πάμπολλα φαινόμενα οικονομικών σκανδάλων, διαφθοράς κακοδιοίκησης απάτης λαθών, γραφειοκρατίας και έλλειψης αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας όπως και αναφέρθηκαν στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας.

Προς τούτο, θα κρινόταν σκόπιμο να υιοθετηθούν στην δημόσια διοίκηση τα διεθνή ελεγκτικά πρότυπα. Ήδη το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών έχει ετοιμάσει σχετικό πλαίσιο προτύπων με τον τίτλο "Internal Audit Capability Model (IA-CM) for the Public Sector".

Το παραπάνω πλαίσιο αναπτύχθηκε με την συνεργασία του Τμήματος εσωτερικού Ελέγχου της Παγκόσμιας Τράπεζας, του Γραφείου Γενικού Επιθεωρητή της Επιτροπής Περιβάλλοντος της Πολιτείας του Texas την εθελοντική συμμετοχή Εθνικών Επιτροπών των Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών από δέκα χώρες και την συμμετοχή των Ινστιτούτου Μηχανικής Λογισμικού του Πανεπιστημίου Carnegie Mellon, Pittsburg, Pennsylvania, USA. Η υιοθέτηση τέτοιων προτύπων από την Ελληνική Δημόσια Διοίκηση θα έχει πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα.

Πρώτον, Θα βελτιώσει την κατάταξη της χώρας στις λίστες των χωρών με την φαινόμενα διαφθοράς. Δεύτερον, είναι πρότυπα που αναπτύχθηκαν με την συμμετοχή του μεγαλύτερου χρηματοοικονομικού Διεθνούς οργανισμού, της Παγκόσμιας Τράπεζας. Η υιοθέτηση τους θα συμβάλει στην βελτίωση της διεθνούς εικόνας και αξιοπιστίας της χώρας στους τραπεζικούς και επενδυτικούς κύκλους. Τρίτον, Θα είναι η πύλη επικοινωνίας της Ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης με αξιόπιστους διεθνείς οργανισμούς και θα συμβάλει στην μεταφορά τεχνογνωσίας και «άριστων πρακτικών» τόσο από την ιδιωτική σφαίρα όσο και από την δημόσια σφαίρα σε παγκόσμιο επίπεδο.

Οι προϋποθέσεις για την πραγματοποίηση ενός τόσο στρατηγικού και μακροπρόθεσμου στόχου είναι ποικιλόμορφες και απαιτούν την σύνεση και την δέσμευση της πολιτικής ηγεσίας της χώρας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Homgren C. (1995). Management accounting: this century and beyond. *JMAR*, Volume 6.
- Βουλή των Ελλήνων (1997). *Έκθεση της ειδικής μόνιμης επιτροπής θεσμών και διαφάνειας*. Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων.
- Γρηγοράκος Θ. (2000). *Ανάλυση- Ερμηνεία του Ελληνικού Γενικού Λογιστικού Σχεδίου*. Εκδόσεις Ν. Σάκκουλα.
- Δημόπουλος, Χ. (2005). *Η Διαφθορά*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Κάντζος Κ., (2006). *Ελεγκτική-Θεωρία και πρακτική*. Β' Έκδοση, Αθήνα: Σταμούλη.
- Κέντρο Ανάπτυξης Ιδεών για την Ελλάδα του 21ου αιώνα και Νικολοπούλου, Αλ., επιμ. (1998), *Κράτος και Διαφθορά*. Πρόλογος: Στ. Μάνος. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Λάζος Γ. (2005). *Διαφθορά και Αντιδιαφθορά*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Ξανθάκης Μ., Τσιπούρης Λ., Σπανός Λ. (2003). *Εταιρική Διακυβέρνηση- Έννοια και Μέθοδος αξιολόγησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Οικονόμου Κλ. (χ.χ.). *Παθολογία της πολιτικής. Όψεις της διαφθοράς στο νεοελληνικό κράτος*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Πανηγυράκης Γ. (2001). *Σύγχρονη Διοικητική Δημοσίων Σχέσεων*. Αθήνα: Εκδόσεις Μπένου.
- Παπάς Α. (2003). *Εισαγωγή στην Ελεγκτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Μπένου.
- Pope J. (2002). *Confronting Corruption: The elements of a national Integrity System*. Transparency International.
- Σφακιανάκης Μ.Κ. (1998). *Διοικητική κρίσεων*. Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην.
- Τηλικίδου-Στογιάννη Ι. (2004). *Η έρευνα του μάρκετινγκ*. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- Τσακλαγκάνος Α. *Θεωρία και Λογιστική Κόστους*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αδελφών Κυριακίδη.
- Φύλιος Β. (2003). *Δημιουργική Λογιστική*. Αθήνα: Σύγχρονη Έκδοτική.